Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראָשען

היינט 16 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 147 | Łódź, Piątek, 26 czerwca 1931 r. | ניינטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג י״א תמוז תרצ״א | № 147

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

Tow. Akc. Sukc. K. ANSTADTA
w Łodzi, Pomorska 34/36

„Jasne Wyborowe"
Monachijskie
Bawarskie
Ciemne słodkie

טרינקעט די אויסגעצייכנטע
שטייגבארע ביר
מיט זייער גוטקייט

קענער און
פיינשמעקער

„RAKIETA"
pod kierunkiem artystycznym
Kazimierza Brzeskiego
(w teatrze Popularnym, Ogrodowa 18,
telefon 178-00.

OSTATNIE 2 DNI!
najwspanialszego
widowiska
— sezonu p. n.: —

Złote Szaleństwo
z Romualdem Gierasieńskim
NA CZELE
świetn. zespołu.

Początek o g. 8 i 10 wiecz., w soboty i niedzieli o g. 6, 8 i 10 w. Sala wentylowana specjalnie sprowadzonemi maszynami. :—: Wobec spodziewanego natłoku uprasza się o przychodzenie na wcześniejsze seanse.

מזל טוב

א הערציגען מז״ט ווינשען מיר אונזער ליבע שוועסטער און שוועגערין

רחל און שוואגער שלום שטיין

פיעטריקאָוו

צו דער חתונה פון זייער זוהן יעקב מרדכי

מיט פרל. רבקה מארקאוויטש (בעלכאטאָוו)

און אויך דעם יונגען פּאָר אַ גליקליך צוזאַמענלעבען און עביג צופרידענהייט.

הערש וואלף בערסאָן און פרוי.

אונזער ליבע טאנטע

רחל און אנקעל שלום שטיין

פיעטריקאָוו

צו דער חתונה פון אייער ליבען זוהן יעקב מרדכי

מיט פרל. רבקה מארקאוויטש (בעלכאטאָוו)

ווינשען מיר אַ הערצינען מזל-טוב און דעם יונגען פּאָר עוויגעס גליק און צופרידענהייט.

ברידער בערסאָן.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער קאָלעגע

ה׳ יצחק לובאכינסקי

מיט פרל. זאשא שווארצבערג

ווינשען מיר אַ הארציגען מזל-טוב

קאָלעגען: יאַקיב בוכהאַלטער
יאַקיב אייזיקאָוויטש
יולעק דרוקער
מרדכי אַקען
און סאַלעק ליגאָרסקי און פרוי

אַ הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ליבע טאָכטער און שוועסטער

חוה׳טשע פעפער

צו איהר פערלאָבונג מיט ה׳

אהרן מאיר קארן

זאָל אייער לעבענס-וועג מיט רויזען בעצירט זיין.

עלטערן און געשוויסטער

אונזער חשוב׳ן מיטגליד ה׳

דוד פעפער

צו דער פערלאָבונג פון זיין ליבע שוועסטער פרל.

עווא

ווינשען פיל גליק און עוויגעס צופרידענהייט. אַ גרופּע מיטגלידער פון פעראיין „לינת הצדק"

נתן אַלפּערט, לייזער פאקענטרעגער, נח וואַלדמאַן י. לידקע

מזל-טוב. אונזער ג׳ מיטגליד ה׳

דוד פעפער

צו דער פערלאָבונג פון זיין שוועסטער

חוה׳שע

ווינשט אַ הערצליכען מזל-טוב

די פערוואלטונג פון „צעירי ישראל", לאָדז

צו דער פערלאָבונג פון אונזער פריינדין

עווא פעפער

מיט ה׳

אהרן מאיר קאהן

ווינשען אַ הערצליכען מזל-טוב און אַ גליקליכע צוקונפט

יאַקיב צוקערמאַן און פרוי

צו דער פערלאָבונג פון מיינע ווערטע פריינד פרל.

סאלא לעווקאוויטש

מיט ה׳ בער סאיקא

וואָס קומט פאָר זונטאָג ד. 28-טען יוני ווינש איך, אַז זייער לעבענס-וועג זאָל מיט רויזען בעצירט זיין.

מאניעק מאנהייט

גאַסטראָלען פון דער

ווילנער טרופּע

XVI יאר — XVI יאר

15-יעריקער יובל-טורנע אנפ. מ. מזאה.

לאדזשער שטאָט-טעאַטער

היינט, פרייטאג, דעם 26-טען יוני — 2-טע פרעמיערע

די ברויט-מיל (טויבער)

פון דוד בערגעלסאָן.

אינסצען. און רעזשי י. ראָטבוים. דעקאָר. א. פראנאשקא

מאָרגן, שבת, ד. 27-טן יוני — 3 פאָרשטעלונגען:

12 בייטאָג (צו פּאָפּולערע פרייזן פון 40 גר. ביז 1.60) י. ל. פרץ׳ס ביינאכט אויפן אלטן מארק מיט א. סאמבערג אלס „לץ". בדחן — יעקב ווייסליץ.

4 נאָכמ. (צו ביליקע פרייזן פון 40 גר. ביז 2.60) וויליאם שעקספּיר׳ס דער סוחר פון ווענעדיק (שיילאָק) מיט א. סאמבערג אלס „שיילאָק".

9 אָוונט צום צווייטן מאָל דוד בערגעלסאָנ׳ס

די ברויט-מיל (טויבער)

אינסצ. און רעזשי: י. ראָטבוים. דעקאר.: א. פראנאשקא.

אכטונג

זאָקען-פאבריקאנטען!

צוליב דעם, וואָס עס האָבען זיך בעוויזען אין האנדעל

געדרוקטע שקארפּעטן מיט דאָפּעל-זוילען

וואָס איז נישט פון מיין דרוק, וואָרן איך אַלע נאָכמאַכערס און פאַבריקאַנטען, אַז דאָס איז נישט דערלויבט, ווייל מיינע שקאַרפּעטען מיט דאָפּעל-זוילען זענען געזעצליך פּאַטענטירט אין פּאַטענט-אַמט פון 22. 3. 1928 לויט נ׳ 2096. געגען די פאַבריקאַנטן און נאָכמאַכערס וועל איך געצוואונגען זיין שאַרף אַרויסצוטרעטען.

איך מאַך דערביי אויפמערקזאַם, אַז נור ביי מיר קענט איהר בעקומען געדרוקט לויט די נייעסטע מוסטערן מאָדעל 1931 צו קאָנקורענץ-פרייזען. אַלעס איז רעדוצירט ביז 50 פראָצ.

מיט אכטונג מ. מארדקאָוויטש, י. ד. ווראצלאַווסקי
12 וואָסבאָרניא 12

בעמ.: פאַר פּראָווינצער צאָהל איך צוריק 50 פראָצ. עקספּעדיציע-קאָסטען.

ייִן כּשר

אויב איהר האָט נאָך נישט געטרונקען דעם בעוואוסטען ראָזינען-

ווייִן „פּראָגרעס" № 7

דאַן איבערצייגט אייך, אַז איהר בערויבט אייך און אייער פאַמיליע הנאה צו האָבען פון גוטען וויין, וואָס קאָסט זעהר ביליג.

צוליב רעקלאַמע פערקויפען מיר אַ פלאַש פון אַ ¼ ליטער

גוטען ראָזינען ווייִן ב׳ 7 נאָר 65 גראָשען

א באַטשינקע דעם זעלבען גוטער 1.50 זל. • א קוואָרט 2 זל.

אַלע סאָרטען וויינען פון דער פירמע „פּראָגרעס" איז צובעקומען

ביי ח. בלאַנקעט, גלובנאַ 62 אין ווייִן-געשעפט.

ליידיגע פלאַשען צאָהלען מיר 5 גר. פאַר ¼ ליטערדיגע, צו 10 גר. פאַר באַטשינקעס און קוואָרטענע.

מיט אכטונג

ווייִן- און מעהד-פאבריק פירמע „פּראָגרעס"

אלטער מארק 2, טעל. 184-82

עפענטליכע ווארנונג!

צו דער פערוואלטונג פון גאדעל-ארב.-פעראיין

זאַכאָדניע 66

צוליב דעם סכסוך, וואָס האָט אויסגעבראָכען ביים פּאָרעל-פּאַק מיט ד׳ פּרעסערס און דער פּרעסער-פערבאַנד פיהרט די אַקציע אויף אַ נישט לעגאַלען וועג ווי מיט דראָהען מיט׳ן לצבען פון עטליכע מייסטערס און מיט׳ן פּיקעטיראָנג פון שניידער-מייסטער-פעראיין ה׳ שערמאַן.

דעריבער מאַכען מיר פעראַנטוואָרטליך דעם פּרעסער-פערבאַנד מיט דער פערוואלטונג פון ארבייטער-פעראיין זאַכאָדניע 66 און מיר ווילען זיין געצוואונגען נעמען אונזער ווילען צוציהען די קאָנסעקווענצען.

מיט אכטונג די פאַך-קאָמיסיע פון מענער-מאַנאַ...
ביים שניידער-מייסטער-פעראיין וואָסבאָרניא 25.

אונזער מיטאַרבייטער

ה׳ וו. יעדוואַב

צוליב׳ן טויט פון זיין אונפערגעסליכען

פאטער נ״ע

דריקען מיר אויס דעם איניגסטען מיטגעפיהל. זיים געטרייסט

דאס פערסאָנאַל פון דער פירמע

י. בימאוויטש

מעבעל

שלאף-צימער, עס-צימער,
קינדער-צימער, קאמפלעטע
איינריכטונגעז,
ווי אויך איינצעלנע שטיק

אין א גרויסען אויסוואהל צו ביליגע פרייזען פון דער בעוואוסטער
מעכאנישער טישלעריי שוסמאן און קאמפ. וסכאדניא 64 צו בעקומען ביי

עפשטיין, נארוטאוויטשא 18.
(פריהער ראזנטהאל)

אונאבהענגיג פון טעמפעראטור!! די לעצטע טעג!!
פערקלענערטע פרייזז
אין מוזעאום פון
נאטור-מערקווירדיגקייטז
56 פיעטריקאווער 56
טעטיג פון 11 פריה ביז 11 ביינאכט.
איינטריט 50 גראשען.

Miss „Violeta"

טענש אהן הענד

GIMNAZJUM ŻEŃSKIE
z prawami gimnazjów państwowych
E. Jaszuńskiej-Zeligmanowej
POŁUDNIOWA 18, tel .168-82.

איינשרייבונגען פון נייע שילערינס אין אלע קלאסען נעמט אן דער סעקרעטאריאט
טעגליך פון 10–1 און פון 5–7 נאכמ.

ביים גימנאזיום א פארשולע „DOM MILUSIŃSKICH" פאר קינדער פון 4 יאר אן

Dyrektorka Gimnazjum E. Jaszuńska-Zeligmanowa

וויכטיג פאר די, וואס הייראטען

און ווילען זיך איינארדנען עלעגאנט און ביליגער ווי איבעראל, ביטע צו בעזוכען מיין

מעבעל-ווערקשטאט Ch. RECHT Narutowicza 9 w podwórzu

וואו איהר בעקומט שטענדיג אויף לאגער פערשידענע פערטיגע מעבעל פון די איינפאכסטע ביז די פיינסטע מיט לאנגיעהריגער גאראנטיע. איך נעהם אן יעדע ארט בעשטעלונגען לויט די רייכסטע מאדעלען. בעמערקונג: נאכ'ן ספעצירען זיך מיט ה' פלאקאוויטש, פיעטריקאווער 145 געפינט זיך מיין ווערקשטאט אויף דעם אויבענאנגעוויזענעם אדרעס. 3327

פענסיאנאט פאר קינדער
אין קאלי

טראמווי-סטאציע ביים שאסעי זגערזש-קאנסטאנטין אין א הערליכער טרוקענער געגענד אין דער ווילע פון ה' גאלדבערג, זארגפעלטיגע אויפזיכט. קינדער ווערדען אנגענומען פון 5 יאהר. אינפארמאציעס אויפ'ן ארט. טעל. 127-98, אדער אין דער שול-קאנצעלאריע פון ה' גאלדבערג אל. 1 מאי 16.

CIECHOCINEK
וולאצלאווסקא-גאס
ווילא „Wiktorja"
Dr. med. W. Łaski
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
נעמט אן פון 1-טען יוני, 1931

מאשיז=מצות

ווערט געבאקען אלע טאג פרישע און דינע
ווי אויך מצה-מעהל. אייער-פערפעל
און סוכארקעס לויט קארלסבאדער סיסטעם
מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט-בע-קאנטע און פרישע געבעקסען פון אונזער
איבעראל בעוואוסטער צוקערניע
ב. ווייגבערג
38 פיעטריקאווער 38
:–: טעלעפאן 82-143. :–:
אכטונג! עס ווערען אויך ארויסגעגעבען
פריהשטיקען, אווענד-ברויטען
ווי אויך לארסקע מיטאגען

אפילו א קינד קען
פאטאגראפירן!
די פערהיינפאכטע מאדעלען פון
פאטאגראפישע אפאראטען

פון 33 זל. אן
צו בעקומען אין דער פירמע
J. Morgenstern
Piotrkowska 40
tel. 120-63.

Dr. med. B. FROM
ספעציאל ארצט
פאר אקושער- און פרויען-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
ZAWADZKA 46, telef. 142-61
נעהמט אן פון 1 ביז 2 און פון 7 ביז 8 אבענד.

ס'ווערט געזוכט
א מענער - מאגאזין - שניידער אלס שותף א ווערקשטעל איז דא אויף דעם ארט מ'קען זיך ערקונדיגען שרודמיעסקא 52 פריהער נייע ציגעל-גאס 18 וואלינגג 25 ביי קוואשניעווסקי.

איבערצוגעבען
א שיין רעמאנטירטע בודקע מיט א גרויס שויפענסטער א געזיכערטע פרנסה לאגעווניצקא 2 ביי גאלדקארן

אבעדלאק נייהער(ין)
צו טריקא וועש ווערט געזוכט ביי ברעסלער זגערזשער 66.

טריקא נייערינס
ווערען געזוכט
דראוונאווסקא 34
ביי א. טשינש.

א קוואליפיצירטע
קראפט-שפולעריז
ווערט געזוכט פון זאפארט
ביי יאנושעוויטש
אלטער-מארק 3 3633

אכטונג,
קראוואטן-פאבריקאנטן
איך נעהם אן צו מאכען קראוואטען אויף ווינער ארט צו קאנקורענץ-פרייזען
לימאנאווסקיעגא 25 פריהער אלעקסאנדער וו. 11.

ביליג זאפארט
צו פערדינגען
דירעקט בנם חירם אויף ליטאמירסקא גאס נעבען זגערזשער גאס, 1 צימער, ציטער און קיך און 2 צימער און קיך און פערשידענע פאבריקס לאקאלען. זאוי א גרויסער זאל 14 מעטער די לענג, געאייגנעט פאר א פאבריקס-לאקאל, ווערקשטעל אדער לאגער. צו ערפאהרן ביי
שענמאן
גדאנסקא 8
2 שטאק, פראנט

Dr.
HELLER
ספעציאליסט פאר הויט, וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע
נאווראט 2 טעל. 89-79
נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4–8 אבענד. פאר פרויען ספעציעל פון 4–5 נאכמיט.
פאר אונבעמיטעלטע לעמשניצע-פרייזען.

Dr. MED.
J. PIK
ul. Żeromskiego 36
ביים גרינעם מארק
טעל. 50-175
נערווען און איבערל. קראנק. ספעצ. פון פסיכא-נערווען.
נעהמט אן פון 5½–7 אוו.

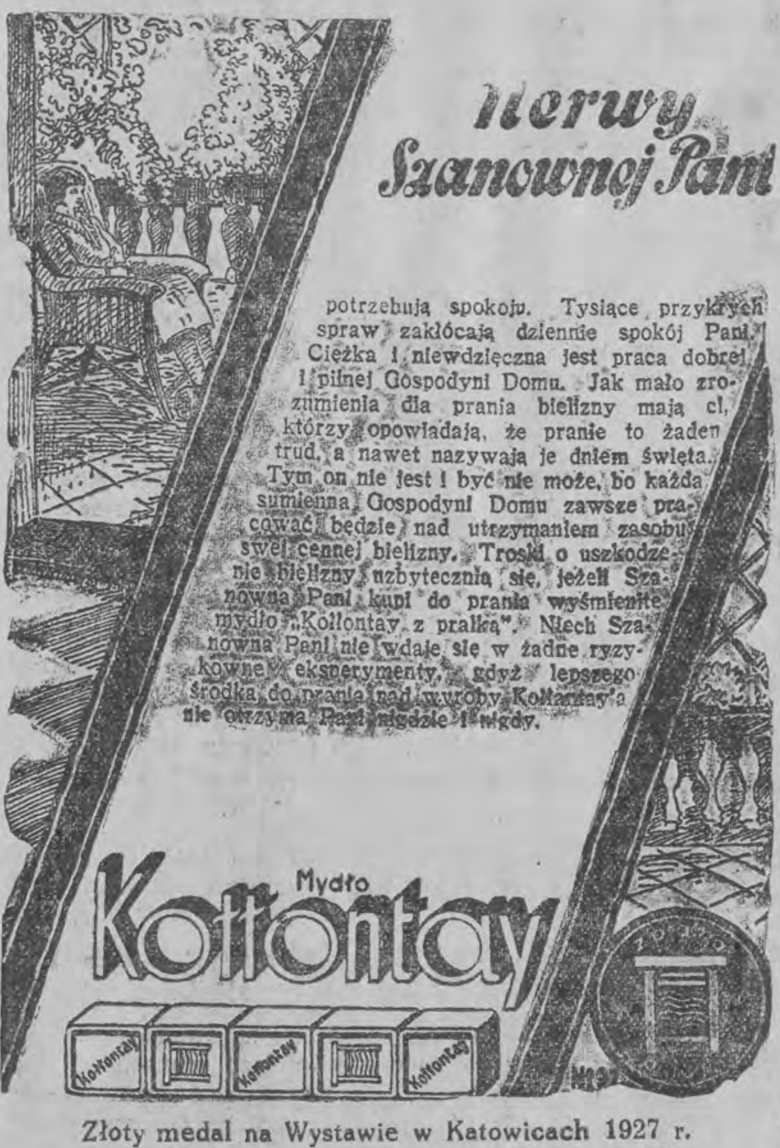

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Południowa 86.

דער לאנגיעהריגער בעוואוסטער
גלאט-כשר'ער רעסטאראן
צ. ראזענבלום פיעטריקאווער 38
— טעלעפאן 02-111 —

גיט ארויס טעגליך געשמאקהאפטע פליישיגע
מיטאגען צו 2⁵⁰ זל.

אכטונג: אויפ'ן פערלאנג פון דער ג' רעליגיעזער קונדשאפט גיבען מיר ארויס שטרענג-כשר'ע מילכיגע (יארסקע) מיטאגען ווי אויך פריהשטיקען און אווענדברויטען צו ביליגע פרייזען.

אויפ'ן פערלאנג שיקען מיר מיטאגען אהיים. מיר נעמען אויך אן פערס. בעשטעלונגען אויף בעלער, חתונות אויפ'ן ארט און נאך הויזע.

בעמערקונג: די פרייזען פון אונזערע האטעל-צימערן זענען בעדייטענד ערמעסיגט געווארען.

מיט אכטונג **צ. ראזענבלום**
פיעטריקאווער 38.
3606

SZKOŁA Przemysłowa
T-wa Szerzenia Oświaty i wiedzy Technicznej wśród żydów w Łodzi
ul. Pomorska 46, tel. 163-80

מעכאנישע, עלעקטרא-טעכנישע און וועבעריי
אפטיילונגען

איינשרייבונגען פון די קאנדידאטען אין דער 1-טער קלאס נעהמט אן די קאנצעלאריע פון דער שולע טעגליך פון 10 ביז 2 נאכמיטאג.

Gimnazjum Żeńskie
Józefa Aba w Łodzi
z prawami gimnazjów państwowych.
זשעלאזנא 10, טעל. 12-122.

ביטעס פון נייע שילערינס נעהמט אן דער סעקרעטאריאט פון גימנאזיום ביז'ן 28-טען יוני איינשליסליך פון 10–13 בייטאג.

Dyrektor (–) J. AB. 3599

אטוואצק
פענסיאנאט אלטוסקי
יאבלאנסקי 3, טעל. 15
פולע בעקעסטיגונג 9 זל. טעגליך.

לעהרעריז
גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעריכט פאר ערוואקסענע אין פוילישע יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען
לאסמאן בושעזינער 15

אנטיסעמיטישע עקסצעסען אין סאלאניקי

קומען ווייטער פאר

אסען, 25. (טו) ווי מען מעלדעט פון סאַלאָניקי האָבען זיך דאָרט איבערגעחזר׳ט די אַנטי־סעמיטישע אונרוהען. נאַציאָנאַליסטען זענען אַריינגעדרינגען אין לאָקאַל פון דער יודישער אָרגאַניזאַציע „מכבי" דעמאָלירט דאָס מעבעל און געשלאָגען די פערוואַלטונג, וועלכע האָט זיך גראָד דאָרט געפונען.

אַלע יודישע אינסטיטוציעס זענען געשטעלט געוואָרען אונטער פּאָליצייאישער אויפזיכט איבער דער שטאָט זענען פערשטאַרקט געוואָרען די פּאָליציאישע פּאַטרולען.

א וויצע מלוכה-פרעזידענט אין פראנקרייך

פּאַריז, 25. (ספּ. טעל.) אין די היגע פּאַרלאַמענטאַרישע קרייזען איז ענטשטאַנען אַ געדאַנק צו שאַפען אַ נייעם אַמט פון אַ וויצע־מלוכה־פרעזידענט. דער פּראָיעקט קאָן פערווירקליכט ווערען ערשט נאָך דער ענטשפּרעכענדער קאָנסטיטוציע־ענדערונג. דער וויצע־פרעזידענט זאָל איבערנעהמען די רעפּרעזענטאַציע־ענינים א.אַז.וו.

דער איצטיגער פרעזידענט דומער פערהאַלט זיך זעהר גינסטיג צום דאָזיגען פּראָיעקט און מ׳רעכענט אַז אין 1932 י. וועט אין פראַנקרייך שוין זיין אַ וויצע־מלוכה־פרעזידענט.

א נקמה-מארד אין ווילנע

ווילנע, 25 (טעלעפאָניש) אין צוזאַמענהאַנג מיט׳ן שטרייק פון די היטעלמאַכער איז געקומען צו אַ געשלעג מיט שטרייק-ברעכער. בעת׳ן געשלעג איז פערוואונדעט געוואָרען אַ געוויסער ראַבינאָוויטש מיט זיין זוהן.

שפּעטער האָט צוליב נקמה ראַבינאָוויטש דערשטאָכען אויף טויט זיין שלעגער ריבניק דער מערדער איז ארעסטירט.

100 מיליאן דאלאר

קורץ טערמיניגער קרעדיט פאר דייטשלאנד

לאָנדאָן, 25. (טו) לויט אַ מעלדונג פון „דיילי טעלעגראַף" האָט די ענגליש־פראַנצויזישע פעדעראַל־רעזערוו באַנק און די באַנק פאַר אינטערנאַציאָנאַלע אויסצאָהלונגען בעשלאָסען צו שטעלען צו דיספּאָזיציע פון דער דייטשער באַנק אַ קורץ טערמיניגע קרעדיט פון הונדערט מיליאָן דאָלאַר וואָס זאָל אויסגעצאָהלט ווערען ביז׳ן 16 יולי.

לאָנדאָן, 25. (ספּ. טעל.) די אונטערהאַנדלונגען וועגען אַ הלוואָה פאַר דייטשלאַנד איז אַ פאַקט אין די אַמעריקאַנער פינאַנציעלע קרייזען האַלט מען, אַז די הלוואָה איז אַ געזיכערטע.

זיך פערערגערט די לאגע אויפ׳ן פוילישען געלד-מארק

וואַרשאַ, 25 (טעלעפאָניש). דער אינסטיטוט צו פאָרשען די ווירטשאַפטליכע קאָניונקטור האָט פערעפענטליכט אַ ביולעטין פאַר מאי איבער דער לאַגע אויפ׳ן געלד-מאַרק.

לויט די מאַטעריאַלען פון אינסטיטוט איז צו זעהען, אַז די לאַגע אויפ׳ן פוילישען געלד-מאַרק האָט זיך פערערגערט. מען נעמט ארויס די דעפּאָזיטען פון די בענק, בעזונדערס נעהמען ארויס די דעפּאָזיטען די אויסלענדישע קאַפּיטאַליסטען, ווייל, ווי עס זעהט אויס, האָבען זיי נישט קיין צוטרוי צו דער לאַגע אין פוילען.

פראיעקט פון א פראנצויזיש=דייטשער בעראטונג

וועגען הובער-פלאן

פּאַריז, 25. (טו) די פראַנצויזישע פּרעסע ווייזט אָן אַז עס איז בויטיג עס זאָלען זיך צוזאַמענקומען אויף אַ בעראַטונג מצד דייטשלאַנד — בריבינג און קורציוס און מצד פראַנקרייך — לאַוואַל און בריאַן, כדי אַדורכצורעדען דעם הובער־פּלאַן.

די דייטשע פּרעסע האָט געהאַט געבראַכט אַ ידיעה וועגען אַן אָפיציעלער מעלדונג בנוגע אַ צוזאַמענטרעף פון די דערמאַנטע מלוכה-מענער פון אַ פראַנצויזישער קוועלע ווערט די ידיעה אָבער אָפּגעלייקענט.

דער אמת וועגען דעם אפשטעלען

די פאבריק פון דער „ווידזעווער מאנופאקטור"

אַ לאָדזער פּויליש בלעטעל וואָס שפּייזט איהרע לעזער מיט כלערליי אונטערוועלט־סענסאַציעס ברענגט אין נעכטיגען נומער אונטער אַ שרייענדיגען קאָפּ אַ שפּאַגעל־נייע „סענסאַציע" וועגען איינער פון די גרעסטע טעקסטיל־פאַבריקען אין פוילען, וועגען דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור".

די דאָזיגע „סענסאַציע" קען קוואַליפיצירט ווערען אַלס שטראָפּבאַרע האַנדלונג וואָס איז בכח אויפצורייצען די געמיטער און צו שטערען די עפענטליכע רוה און איז פון אָנהויב ביז׳ן סוף נישט אמת.

די מעשה איז אזוי:

ווי אונזערע לעזער איז שוין בעקאַנט האָט די „ווידזעווער מאַנופאַקטור" געקינדיגט איהרע אַרבייטער און שטעלט אָפּ די פאַבריק. וועגען די סיבות פון דער דאָזיגער געצוואונגענער האַנדלונג פון דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור" האָט די האַלב־אָפיציעלע וואַרשעווער פּרעסע־אַגענטור „איסקראַ" פונאַנדערגעשיקט אַ לייכטזיניגען קאָמוניקאַט וואָס ענטשפּרעכט לחלוטין נישט דער ערנסטקייט פון דער לאַגע.

ווי מיר דערוויסען זיך פון אַ פולשטענדיג בעגלויבטער קוועלע שטעלט זיך די זאַך פאָר אויף פאָלגענדען אופן:

איינער פון די וויכטיגסטע קרעדיטאָרען פון דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור" די איטאַליענישע פירמע „סיקמאַט" האָט זיך געפונען אין צאָהלונגס־שוועריגקייטען, איז ערקלערט געוואָרען אַלס באַנקראָט און ווערט ליקווידירט. די ליקווידאַטאָרען פון דער דערמאָנטער פירמע האָבען זיך דעריבער געווענדעט צו דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור" וועגען צוריקצאָהלען דער פירמע דעם חוב אין דער גרויס פון 600 טויזענד דאָלאַר. אָדער אין מזומן, אָדער אין אָבליגאַציעס פון דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור" פערזעהען מיט אַ גאַראַנטיע פון דער פוילישער רעגירונג. די „ווידזעווער מאַנופאַקטור" האָט זיך בכן געווענדעט צו דער רעגירונג וועגען אַזאַ גאַראַנטיע זי האָט אָבער בעקומען אַן אָפּזאָג. דערוויסענדיג זיך וועגען אָפּזאָג פון דער רעגירונג האָט די פירמע געפאָדערט צו שליסען די פאַבריק פון דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור" און צו פערהוּנדען אַלע הכנסות אויף אָפּצוצאָהלען דעם איטאַליענישען חוב, דראָהענדיג אין אַ פערקעהרטען פאַל מיט די ווייטגעהענדסטע קאָנסעקווענצען.

די דירעקציע פון דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור" ווערענדיג געשטעלט אין אַזאַ אויסגאַנגלאָזער סיטואַציע און זעהענדיג אַז די רעגירונג איז גלייכגילטיג צום גאַנצען ענין, איז דעריבער געווען געצוואונגען געגען איהר ווילען און אייגענעם אינטערעס צו קינדיגען די אַרבייטער און אָפּצושטעלען די פאַבריק. ווי דאָס האָט געפאָדערט די פירמע „סיקמאַט".

דאָס זענען די אמת׳ע סיבות צוליב וועלכע די „ווידזעווער מאַנופאַקטור" איז געווען געצוואונגען איינצוגעהן [illegible] אַזאַ בעדויערנסווערטען שריט.

דאָס לאָדזער פּוילישע בלעטעל, וואָס האָט, ווי די לעזער געדענקען, נאָכ׳ן טראַגישען טויט פון דירעקטאָר אַלבערט קאָהן געפיהרט אַזאַ שענדליכע און פערברעכערישע העצע געגען חשובען „פּרעזעס" פון דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור" האָט איצט ווידער געפונען אַ געלעגענהייט אויסצונוצען די גאַנצע זאַך פאַר פערזענליכע חשבונות, נישט רעכנענדיג זיך מיט דער ערנסטקייט פון מאָמענט.

די דאָזיגע העצע האָט דעם ציל פאָרצושטעלען דעם ענין ווי אַ צוואַנג מצד דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור" לגבי דער רעגירונג, כדי מיט כוח אַרויסצוקריגען אַ גאַראַנטיע, דאָס איז אָבער מסוגל ביי דער איצטיגער אויפגערעגטער שטימונג, צוליב׳ן שווערען קריזיס מיט זיך צו ברענגען טרויעריגע פאָלגען. עס איז דעריבער נישט מוחל צו זיין דער האַלב־אָפיציעלער אַגענטור „איסקראַ" פאַר איהר לייכטזיניגען טראַקטירען אַזאַ וויכטיגען און ערנסטען געזעלשאַפטליכען ענין.

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20

א מאביליזאציע פון אלע יוד. ארטיסטן

מיט׳ן אנטייל פון אמעריקאנער גאַסט, וועלכע ווילען אין לאדז: דער ליבלינג פון לאָדזער פּובליקום, געוועזענער די- הערמאן שעראצקי דער בעוואוסטער אמע- רעקטאָר פון „סקאלא"-טעאטער, ריקאנער פילם - ארטיסט פנחס לעוואנדא געקט פון דער „ווילנער טרופע": און זינגער, דער וועלט בעריהמטער פאָלקס - ארטיסט א. סאמבערג, דער גוט בעקאנטער אר- טיסט און רעציטאטאָר יעקב וויסליץ, דער בעקאנ- טער ארטיסט ש. לאנדא און שמחה נאטאן, געסט פון דוד הערמאן - טעאטער": פרעמיער און לאָדזער ליבלינג יוסף קאמיען, דער גוט בעקאנטער אר- טיסט און דעקלאמאטאָר י. ראקאוו און דער באלעט-מייסטער ב. לייבאוויטש.

סענסאצ׳יע! איבערראשענדע נייעס! סענסאציע!
גרויסע איבערראשונג!
2 פארשטעלונגען פאר איין בילעט
פאַר יונג און אלט, פאר גרויס און קליין, פאר אלע, וואס ווילען האבען פערגעניגען. נוצט אויס די געלעגענהייט!
שבת, דעם 27-טען יוני
נאר איינמאל אן׳אויסערגעוועהנליכע פארשטעלונג
פון 9 אווענד ביז האלב 12
די בעליבטע פיעסע פון סיגאל
גאסן-קינדער
אין 4 אקטען מיט געזאנג און טענץ.

אנטייל-נעהמער לויט א.ב.
בריעל דור,
ביאלקאוויטש חנה,
ביאלקאוויטש ישראל,
בוימאן רעגינא,
באלבירסקי הערש,
בלאט אברהם,
דראנאוו מרדכי,
האמבורגער דוד
טופמאן מאניא,
טופמאן יהושע,
לובארטאווסקא רעגינא,
ליודנער שמואל,
פאזנאנסקא שרה,
פאדערמאן חנה,
צווילינג חנה,
צווילינג ישעיה׳ א.א.

פון האלב 12 ביז 1 ביינאכט א גרויסע מלוה-מלכה צוזאמען מיט׳ן פובליקום.
מיט׳ן שלאכט פון דער מאביליזירטער ארמעע פיהרט אן דער בע- וואוסטער דיריגענט און קאמפאזיטאָר, יעלכער איז נאר וואס צוריק- געקומען פון ריגער יודישען מלוכה-טעאטער דוד בייגעלמאן.
מיט דער „מלוה-מלכה" פיהרט אן דער קאנפערענסיער דער אמעריק. גאסט ה. שעראצקי.
געשעפטס-פיהרער: איסר בעזמאן. פרייקארטען נישט גילטיג. אום אויסצומיידען א גרויס געדראנג ביי דער קאסע ווערט געבעטען צו פערזארגען זיך פריהער מיט בילעטען. בילעטען צום פרייז פון 1 זלאטי אן שוין צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

Ein Bad in Sonnenfluten....
dabei das beruhigende Gefühl der Sicherheit vor
Sommersprossen
durch Gebrauch von

Leschnitzer
Creme und Seife,
......ist wohl eines Versuches wert.
Leschnitzer ist gut und wirkt•
Creme-Dose 2.50 überall erhältlich Seife 2·-
Wo nicht, direkt bei: Apoth. Orancz & Co, Bielsko.

נייע שול-געזעץ אין רומעניען

בוקאַרעשט (יט"א) דאָס רומענישע בילדונגס־מיניסטעריום אַרבייט אויס אַ פּראָיעקט וועגען באַוועליזירען דאָס שול־געזעץ. לויט די נייע פאָרשריפטען וועלען אַלע רעליגיעזע מינדערהייטס־שולען בעקומען עפענטליכע רעכט. חוץ דעם זאָלען די שולען אויך אַ גלייכער מאָס געניסען פון די מלוכה אונטערשטיצונגען.

75 יודען צווישען 8.500 דעפארטירטע אויסלענדער

פון די פעראייניגטע שטאטען

וואַשינגטאָן (יט"א) ווי עס איז צו זעהען פון די נישט לאַנג פערעפענטליכטע סטאַטיסטישע דאַטען, זענען אין משך פון דעם האַלבען יאָהר יולי—דעצעמבער 1930 פון די פעראייניגטע שטאַטען דעפּאַרטירט געוואָרען 8.500 אויסלענדער, אין דער צאָהל בס"ה 75 יודען.

עקס=קעניג הוסיינ׳ס ירושה

ירושלים (יט"א) די אַראַבישע פּרעסע טיילט מיט, אַז דער פערשטאָרבענער עקס־קעניג פון אַראַביען הוסיין האָט פערשריבען זיין גאַנצע ירושה, וואָס בעטרעפט אַנ׳ערך דריי מיליאָן פונט, זיין יונגסטען זוהן, עמיר זעאיד.

מאגען און דארם=שטערונגען

אַנפאַלען פון בלוט־צוזאַמענגיסען, אויפגערעגטקייט, נערוועזיטעט, שווינדעל־געפיהל, אַלגעמיין שלעכטע בעפינדונג ווערען דורכ׳ן טעגליכען געברויך פון נאַטירליכען ביטער־וואַסער Franciszka Józefa געלינדערט.
צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד־אַפּטייקען.

עס גרייט זיך
וויכטיג נייעס
?
פאר די לעזער פון
„נייעם פאלקסבלאט"

מזל-טוב
ווינש איך ה׳ ישראל׳קע מיט זיין
פרוי רבקה ראזענבלום
צו זייער זילבערנער חתונה און ווינש
זיי זאָלען פייערן זייער גאָלדענע חתונה
מיט פיל צופרידענהייט.
נתנאל ערליך

Dr. med.
W. Eychner
נינעפּאָלאַג-אַקושער
זגערזשער 11
טעלעפאָן 134—72
נעמט אָן פון 2—3 נאָכמ.
און פון 7½—9 אָווענד.

אנ׳ארט
צו שלאפען
פאר 2 אנשטענדיגע יונ. געלייט, איז אָבצוגעבען.
צו ערפאהרען
פיעטריקאווער 33,
אין 2-טען הויף, פארטער.

Dr. med.
Łagunowski
Piotrkowska 70
i róg Traugutta
Tel. 181-83.
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych
Leczenie światłem: promieniami Roentgena i lampą kwarcową.
Przyjmuje od 8³⁰ do 10⁸. rano, od 1-ej do 2³⁰ pp, od 6 do 8³⁰ w., w niedzielę i święta od 10 do -ej. Dla pań oddzielna poczekalnia.

עס דראהט א נייע וועלט־מלחמה

אויב די פעלקער אין אייראפא וועלען זיך נישט פערשטענדיגען

א פאן־אייראפעאישע רעדע אויף דעם אינטערנאציאנאלען ווירטשאפטליכען קאנגרעס אין וויען

וויען, 25. (ספ. טעל.) אין דעם אינטערנאציאנאלען ווירטשאפטליכען קאנגרעס וואס קומט איצט פאר אין וויען, איז ארויסגעטרעטען מיט א גרויסער רעדע גראף קודענהאווי קאלערגי, וועלכער האט זיך בריית אפגעשטעלט אויף דעם ווירטשאפטליכען קריזיס אין אייראפא און האט אנגעוויזען אז אויב די פעלקער אין אייראפא וועלען זיך נישט פערשטענדיגען, וועלען די מלוכות זיך צוטיילען אין צוויי לאגערען און עס וועט קומען צו א וועלט־מלחמה און אזא מלחמה קאן דערפיהרען די וועלט צו א פעראָרימטקייט און באלשעוויזם. נאר א פערשטענדיגונג צווישען די פעלקער קאן אויסמיידען אזא קאטאסטראפע.

ווייטער האט ער אנגעוויזען אז בקרוב וועט די סאוויעטישע ארמעי זיין די מעכטיגסטע אין דער וועלט. דער דריטער אינטערנאציאנאל האט די שטיצע אין אלע ארמייען.

דער רעדנער איז געקומען צום אויספיהר אז אויב די פעלקער וועלען בעצייטענס נישט בילדען דעם פאן־אייראפא וועט דאס דער דריטער אינטערנאציאנאל מאכען.

פאלקאווניק קאסטעק־בערנאצקי

וועט איבערנעהמען א הויכען אמט אין אויסערן־מיניסטעריום

ווארשא, 25. (טעלעפאניש פון אונזער קא־רעספאנדענט) היינט האט מען אין די היגע פאלי־טישע קרייזען געשמועסט, אז עס איז אנגעקומען פון א זיכערע קוועלע א ידיעה, אז פאלקאווניק קאסטעק־בערנאצקי זאל איינגיכען איבערנעהמען א הויכען אמט אין אויסערן־מיניסטעריום. לויט דער זעלבער ידיעה זאל בערנאצקי איבערנעהמען די קאנטראל איבער די פוילישע פלאצוּבקעס אין אויסלאנד.

פראפ. וויצמאן נאך אנ׳א עראציע

באזעל, 25. (יט"א טעלעגראפיש). אין צוזא־מענהאנג דערמיט וואס פראפ. וויצמאן זאל זיך האבען געמאכט אנ׳אפעראציע אין האלז, איז מעגליך אז ער וועט נישט קענען האלטען זיין עקספאזע, אין דעם פאל וועט די עקספאזע געלייענט ווערען דורך פראפ. בראדעצקי.

א גרויסער טומעל צווישען בעאמטע און הענדלער

צוליב דער רעדוקציע פון די פענסיעס

ווארשא, 25. (טעלעפאניש פון אונזער קא־רעספאנדענט). די נייע רעדוקציע פון די בעאמטען־פענסיעס האט ארויסגערופן א גרויס צורודערונג צווישען די בעאמטע.

שוין נעכטען איז אויף דער ווארשעווער באהן געווען פארגעקומען א 2־שעהדיגער שטרייק פון די באהן־ארבייטער א חוץ דעם זענען פארגעקומען א רייה בעראטונגען און פערזאמלונגען פון די בע־זונדערע בעאמטען־ארגאניזאציעס וועלכע האבען אונטערגענומען א אקציע אדורכצופיהרען א מער־שטענדיגונג צווישען די ארגאניזאציעס וועגען א געמיינזאמער קאמפאניע געגען די רעדוקציעס פון די פענסיעס.

אויף זונטאג זענען שוין בעשטימט געווארען א רייה מיטינגען וועגען זעלבען ענין.

ווארשא, 25. (טעלעפאניש פון אונזער קא־רעספאנדענט). די רעדוקציע פון די בעאמטען־פענ־סיעס רופט זיך שוין שלעכט אפ אויף די קליינ־הענדלער און אין דער ערשטער רייה אויף די יודישע הענדלער וועלכע האבען ביז איצט געהאנ־דעלט מיט די בעאמטע אויף ראטעס־בעדינגונגען. אין צוזאמענהאנג מיט דער פענסיע־רעדוקציע האָ־בען שוין די בעאמטע מודיע געווען אז זיי וועלען אפ צו צאהלען די ראטעס פאר געקויפטע זא־כען און פון מאכען נייע קניות איז קיין רייד שוין אפ־געדעדט. צווישען די הענדלער איז צוליב דעם געווארען א פערצווייפעלטע שטימונג.

פון דער פראווינץ קומען אויך אן דיזעלבע ידיעות, וואס בעווייזען אז די לאגע פון די הענד־לער, וועלכער האבען געהאנדעלט מיט די בעאמטע איז איצט א קאטאסטראפאלע, די שטימונג איז צו־ליב דעם א גערדריקטע.

א דעלעגאציע פון האנדעלס־פערטרעטער

ווארשא, 25 (טעל.) א דעלעגאציע פון האנדעלס־פערטרעטער־פערבאנד האט נעכטען בע־זוכט דעם האנדעלס־מיניסטער און מיט איהם קאָנ־פערירט וועגען שטייער־ענינים.

די דעלעגאציע האט געבעטען הנחות.

סענסאציאנעלער פראצעס

געגען א באנקראטירטער באנק

ניו־יארק, 25. (יט"א טעלעגראפיש). דא איז פארגעקומען דער סענסאציאנעלער פראצעס געגען דער דירעקציע פון דער באנקראטירטער „באנק אף יונייטעד סטייטס", די באנק האט ווי בעוואוסט באנקראטירט אין דעצעמבער פ. י. און האבען דערביי געליטען פיל טויזענדער יודישע [illegible] קליענטען.

ס׳זענען אנגעקלאגט געווארען דער פרעזי־דענט בערנארד מארקוס, דער וויצע־פרעזידענט שאול זינגער, דער דירעקטאר הערבערט זינגער און וויצע־פרעזידענט הענריק בעלאקי, זיי זענען בע־שולדיגט געווארען אין מאלווערזאציעס און שווינד־לען. בערנארד מארקוס איז פערמשפט געווארען אויף 3 יאהר תפיסה, שאול זינגער אויף 6 יאהר, הערבערט זינגער אויף 1 יאהר אויסבעסערונגס־הויז.

דער פראצעס פון הענריק בעלאק איז אויסגע־טיילט געווארען.

„אונדא" לייקענט אז ס׳זאלען פארקומען פויליש־אוקראינישע אונטערהאנדלונגען

לעמבערג, 25. (טעלעפאניש). אין ארגאן פון דער „אונדא"־„דילא" איז אפגעדרוקט געווארען אנ׳אפיציעלער קאמוניקאט וועגען די קלאנגען וואס האבען זיך לעצטענס פערשפרייט מכח די פויליש־אוקראינישע אונטערהאנדלונגען.

אין דעם קאמוניקאט ווערט געזאגט: נאכדעם ווי די פויליש־אוקראינישע אונטערהאנדלונגען וועלכע זענען פארגעקומען פריהלינגס־צייט אין ווארשא האט קיינער פון דער פארלאמענטארישער פראקציע „אונדא" קיין שום אונטערהאנדלונגען ניט געפיהרט און פיהרט נישט מיט אפיציעלע אדער האלב־אפיציעלע פארשטעהער.

ווייטער ווערט דערמאנט, אז אין לעמבערג זענען פארגעקומען פריוואטע בעראטונגען צווישען פאליאקען און אוקראינער צוו. אנד. איז אזא בע־ראטונג פארגעקומע [ן] דעם 13־טען יוני ביים גלח לאפאטינסקי וואו דעפוטאט פאלינסקי האט גע־האלטען א פארטראג וועגען פוילישער מלוכה־ווירטשאפט אויף אוקראינישער לאנד. אבער די דאזיגע בעראטונגען — ווערט געזאגט אין קאמו־ניקאט — דארפען נישט בעטראכט ווערען [א]לס אונטערהאנדלונגען אדער קאנפערענצען.

דער קאמוניקאט איז אונטערגעשריבען געווארען דורכ׳ן פרעזידיום פון אונדא און דער או־קראינישער פארלאמענטארישער פראקציע.

פראטעסט־מיטינג פון אנטיסע־מיטישע סטודענטען

וויען, 25. (יט"א טעלעגראפיש). נעכטען האבען די אנטיסעמיטישע סטודענטען איינגעארדענט א פראטעסט־מיטינג, שפעטער זענען זיי בעפאלען יודישע לאקאלען און דארט אויסגעהאקט די שויבען, בעפאלען עפענטליכע לאקאלען און געשלא־גען די יודישע בעזוכער.

ס׳זענען פערהאן פיל פערוואונדעטע. די פא־ליציי האט ארעסטירט פופצעהן כוליגאנעס.

געעפענט די וועלט־קאנפערענץ פון „וויזא"

באזעל, 25. (יט"א טעלעגראפיש). דא האט זיך געעפענט די 6־טע וועלט־קאנפערענץ פון „וויזא", די קאנפערענץ וועט דויערען פינף טעג. עס זענען געקומען 70 דעלעגאטען, פון 21 לענדער צווישען זיי אויך א דעלעגאציע פון פוילען. די קאנפערענץ האט געעפענט די עהרען־פארזיצערין פון „וויזא" פרוי הענריעטא אלירוויל.

ס׳האבען בעגריסט לידי סעמועל, וויערא וויצמאן (די פרוי פון פראפ. חיים וויצמאן), א. א. אויף דער צווייטער זיצונג האבען זיך אנגעהויבען די בעריכטען פון די לאנדעס ארגאניזאציעס.

OSTRZEŻENIE!

היינט און פאלג. טעג!

די רייצענדע מיט לידער, מוזיק און אינהאלט פילם־אפערעטקע

דער וועג צום גן־עדן

רעזשי פון Eryk Pomer שעפער פון „אונגארישער ראפסאדיע" און „ליבעס־וואלץ"— פרעהליכע „Qui pro Quo" — הולטאישע טריקעס, ס׳גייעג נאך א ווייב און נאך גרן.

אין די הויפט־ראל׳: Lilian Harvey Henri Garat, Olga Czechwa, Gaston Jaquett.

אויסער׳ן פראגראם: קלאנג־צייכנונג־קאמעדיע א. נ. „אויף די שטור־מישע כוואליעס".

אנהויב אין געווענליכע טעג 5 נאכמיטאג שבת, זונטאג און יום־טוב 2.30 ביימאג

פאפולערע פרייזען.

דער זאל איז מעכאניש ווענטילירט.

1־טער קלאנג־קינא־טעאטער אין לאדז

„SPLENDID"

היינט און פאלגענדע טעג!

ליבע, אייפערזוכט, פלירט און אפפערונג הינטער די קוליסען פון קאבארעט.

די פרעכטיגסטע קלאנג־קאמעדיע א. נ.

פרעכטיג מיידעל

מיט׳ן פרעכטיגסטען ליבלינג פון אייראפע ANNA ONDRA אין דער הויפט־ראלע. Zygfryd Arno-Lopek אין דער ראל פון

היינט אנהויב 6 א זייגער אוונד.

פרייזען פון די פלעצער 1, 1.50, 2, 2.50

שבת אנהויב 4 א זייגער נאכמ. ביז 5 א זייגער זענען די פרייזען 75 גר. און 1 זל.

זונטאג און מאנטאג פון 12 ביז 3 נאכמיטאג זענען די פרייזען 75 גר. און 1 זל.

נדנים פון 5 ביז 50,000 זל.

קען יעדער בעקומען, איינצאהלענדיג קלענערע בייטרעגען צו 5 זל. שוין נאכ׳ן פערלויף פון 6 חדשים. פערלאנגט אינפארמאציעס און פראספעקטען „POMOC RODZINNA" Sp. z ogr. odp. Warszawa, Fredry 10.

3 POKOJE

z kuchnią z wygodami

między Placem Wolności a ulicą Południową od zaraz do odstąpienia. Oferty do adm. niniejszego pisma sub. „A. B."

Prywatne POGOTOWIE LEKARSKIE

ZIELONA 6, Telefon 12-333

tel. 12-333

tel. 12-333

ערטיילט דרינגענדע ערצטליכע הילף אין אלע פלוצימדיגע פארפאלען צו יעדער צייט בייטאג און ביינאכט ווי אויך אין אלע אקושעריע און גינעקאלאגישע הילף.

פערהיטונגס־שטעל אונטער דער לייטונג פון א ד"ר־ספעצ. פון 9 אוי. ביז 3 ביינאכט

CORSO

ז׳שעלאנא 2/4

טאג־פראגראם:

צום ערשטען מאל אין לאדז !!!

„נאכט־טאקסובכע"

סענסאציאנעלע קרימינאל־דראמע אין 12 אקטען; אין דער הויפטראלע HARRY PEEL פילם פול מיט עמאציעס און שפאנונג.

2 בעזונדערע פראגראמען

נאכט־פראגראם:

צוליב׳ן אומגעהויערן ערפאלג פערלענגערט ביז מאנטאג דעם 29 יוני „ס׳געהיימניש פון געשלעכטליכען לעבען"

דאס ענטשעהען און ענטוויקלונג פון מענשליכען לעבען. אלע אינטערעסירען זיך שוין פון אנהייב וועלט מיט דעם גרויסען פראב־לעם, וואס ס׳איז „דאס געהיימניש פון געשלעכטליכען לעבען". דעם ענטפער אויף דער פראגע וועט בעקומען יעדער, וואס וועט זעהען דעם דאזיגען פרעכטיגען פילם. בעמ: אנהייב פון סעאנס (נור איין סעאנס טעגליך) 11 א זייגער ביינאכט. אייפ׳ן אל־געמ. פערלאנג פון ג׳ פובליקום ווערן געגעבן שבת און זונטאג סעאנסען 11 בייטאג צו 50 און 75 גר. פאר יוגענד פערבאטי

פערצווייפלטער מצב פון די יוד. מיטל־שול־לערער

כסדר וואַקסענדע אַרבייטסלאָזיגקייט. — „מאַנגעל פון לעהרער" און קאָנסעקווענטער באָיקאָט פון יודישע לעהרער. — יודישע גימנאַזיע־אייגענטימער זענען נישט פריי ביים צוקלייבען דעם לעהרער־פּערסאָנאַל

וואַרשאַ (יט"א) מיט אַ קורצער צייט צוריק איז אין דער פּרעסע געווען געמאָלדען אַז אין דער מלוכה'שען מיטעל־שולען און לעהרער־סעמינאַרען פיהלט זיך אַ שטאַרקער מאַנגעל אין לעהרער־קרעפטען. לויט אָפיציעלע ציפערען פון בילדונגס־מיניסטעריום וועלען צום נייעם שול־יאָהר בלייבען נישט בעזעצט 369 לעהרער־פּאָסטענס. אין 1929 האָבען געפעהלט 230 און אין 1930 — 335 לעהרער. ד. ה. אַלזאָ, אַז פון יאָהר צו יאָהר פיהלט זיך אַלץ שטאַרקער דער מאַנגעל פון לעהרער. די פּוילישע פּרעסע טוט עס ערקלערען דערמיט, וואָס די פילאָזאָפישע פאַקולטעטען פון די פּוילישע אוניווערזיטעטען געבען אַרויס צו ווייניג קוואַליפיצירטע קאַנדידאַטען פאַר'ן לעהרער־בערוף.

די דאָזיגע פּוילישע פּרעסע קאָמענטאַרען וועגען „מאַנגעל פון לעהרער" זאָלט געלויבט צו ווערען מיט אַביסעל אינפאָרמאַציעס וועגען מצב פון די יודישע מיטעל־שול־לעהרער. די יודישע לעהרערשאַפט ווערט הערדריקט פון דער אַרבייטסלאָזיגקייט פלאָג, וואָס וואַקסט כסדר. לויט די דאַטען, וואָס זענען אויפ'ן וועג פון אַ רעגיסטראַציע געזאַמעלט געוואָרען דורך דעם אַרבייטס־פערמיטלונגס־ביוראָ ביים פּראָפעסיאָנעלען פעראיין פון יודישע מיטעלשול־לעהרער, זענען אין וואַרשאַ דאָ 80 אַרבייטסלאָזע לעהרער, לעמבערג — 150, ווילנע — 25, לאָדז — 20. חוץ דעם זענען פיל אַרבייטסלאָזע פערהאַן אין פיל אַנדערע ערטער איבער'ן גאַנצען לאַנד. לויט שאַצונגס־מעסיגע בערעכענונגען שטייגט איבער די צאָהל אַרבייטסלאָזע לעהרער און קוואַליפיצירטע קאַנדידאַטען פון לעהרער־שטאַנד די צאָהל 300, שוין נישט אַריינרעכענענדיג די צאָהל מאַגיסטערן וואָס האָבען ערשט איצט בעלעגט זייערע לעצטע עקזאַמענס (הומאַניסטיק, עווענטועל מאַטעמאַטיק און נאַטור־וויסענשאַפט).

די דאָזיגע אַלע אַרבייטסלאָזע בעזיצען אַלע נויטיגע וויסענשאַפטליכע קוואַליפיקאַציעס (מאַגיסטעריען, עווענט. דאָקטאָראַטען) און פיל פון זיי האָבען אויך פערענדיגט די פּעדאַגאָגישע סטודיען (לעהרער־דיפּלאָמען).

פיל פון די אַרבייטסלאָזע זוכען שוין אומזיסט זייט יאָהרען אַרבייט אין לעהרערשטאַנד, צו וועלכען זיי האָבען זיך געגרייט אין משך פון לאַנגע יאָהרען און שווערער אַרבייט. די מאַטעריעלע לאַגע פון די אַרבייטסלאָזע יודישע לעהרערס איז אַ פערצווייפלטע. צוליב דער לאַנג־דויערענדער אַרבייטסלאָזיגקייט האָבען שוין פיל פון זיי פערלוירען דאָס רעכט צו געניסען פון דער אַרבייטסלאָזען־שטיצע, און צוליב דעם וואַקסענדען קריזיס האָבען זיי אויך פערלאָרען די מעגליכקייט פון אַ זייטיגען פערדינסט. זיי ליידען דעריבער נויט און נישט זעלטען הונגער.

עס זענען גאַנץ גוט בעקאַנט די סיבות פון דער מאַסען־אַרבייטסלאָזיגקייט צווישען יודישע גימנאַזיאַל־לעהרער, בעת עס פיהלט זיך אין דער זעלבער צייט אַזאַ מאַנגעל פון לעהרער־קרעפטען אין די מלוכה־שולען און אויך אין די פּוילישע פּריוואַטע גימנאַזיעס זענען דאָ פיל וואַקאַנטע פּאָסטענס די סיבה איז אַ פּשוטע: פולשטענדיגער באָיקאָט פון יודישע לעהרער הן דורך דער מלוכה'שער שול־מאַכט, הן דורך דעם פּריוואַטען פּוילישען שול־וועזען. די אָפיציעלע סטאַטיסטיק ווייזט, אַז אויף 4,669 לעהרער אין די מלוכה'שע מיטעל־שולען זענען פאַריגען יאָהר געווען בסך־הכל 122 יודען, ד. ה. 2,6 פּראָצ. דערפון אין גאַליציען — 110 (דאָס רוב זענען עס אַלטע לעהרער פון די עסטרייכישע צייטען, דערין אַ בעדייטענדע צאָהל לעהרער פון יודישער רעליגיע), אין שלעזיען — 6, אין די מערב־וואָיעוואָדשאַפטען — 2, אויפ'ן גאַנצען שטח פון געוו. רוסיש־פּוילען אַרבייטען אינגאַנצען מלוכה'שען מיטעלשולוועזען 2 (צוויי) יודישע לעהרער. פון די דאָזיגע צאָהלען איז צו זעהען, אַז אויף קיין געביט פון פּוילישען לעבען ווערט דער באָיקאָט פון דער יודישער אינטעליגענץ נישט דורכגעפיהרט מיט אַזאַ ריקזיכטסלאָזיגקייט ווי אין שול־וועזען, אין פּריוואַטען פּוילישען שול־וועזען זענען די פערהעלטנישען נאָך ערגערע: די יודישע לעהרער וואָס ווערען בעשעפטיגט אין די דאָזיגע שולען, קען מען ממש אנצעהלען אויף די פינגער.

דער באָיקאָט ווערט דורך דער שול־מאַכט אָנגעווענדעט אין זיין גאַנצער גרויס אויך איצט ווען עס פיהלט זיך אַזאַ מאַנגעל פון לעהרער אין די מלוכה'שע שולען. בדרך־כלל ווער'ן דורך די קוראַטאָריומס אָבגעוואָרפען אַלע בקשות פון יודישע לעהרער, וואָס בעמיהען זיך בעקומען אַרבייט אין די מלוכה'שע גימנאַזיעס, הגם די יודישע קאַנדידאַטען פערמאָגען אַלע נויטיגע וויסענשאַפטליכע און פּראָפעסיאָנעלע קוואַליפיקאַציעס. מען דערלאָזט אַפילו דערצו, אַז די נאָרמאַלע אַרבייט פון די שולען זאָל בפירוש ליידען, אַבי נישט אַנגאַזשירען יודישע לעהרער.

צוליב דער באָיקאָט פּאָליטיק פון דער שול־מאַכט זענען די יודישע לעהרער אויסגעשטעלט אויסשליסליך אויף דעם אַרבייטס־מאַרק פון יודישען מיטעלשולוועזען. אָבער דער ווירטשאַפטליכער קריזיס, וואָס איז גורם די וואַקסענדע פויפעריזאַציע פון דער יודישער געזעלשאַפט, איז אויך די סיבה דערפון, דאָס אויך דער דאָזיגער אַרבייטס־מאַרק ווערט וואָס ווייטער אַלץ קלענער און איינגעשרומפּענער: די פרעקווענץ פון דער שול־יוגענד אין די יודישע מיטעלשולען, פערקלענערט זיך פון יאָהר צו יאָהר, צוליב וואָס עס שליסט זיך יעדער יאָהר אַ געוויסע צאָהל שולען. אין יאָהר 1925 זענען אין פּוילען געווען 125 יודישע מיטעלשולען, איצט זענען געבליבען בלויז 107. חוץ דעם ווערען אין די יודישע שולען בעשעפטיגט נישט בלויז יודישע לעהרער, אָדער צוליב זייער אייגענעם אָפּאָרטוניזם און סערוויליזם, אָדער צוליב דעם, וואָס חייט נישט שטענדיג זענען זיי פריי אויסצוקלויבען צווישען יודישע און נישט יודישע לעהרער. אין רעזולטאַט זענען אויף 1,200 יודישע לעהרער פערהאַן העכער 300 אַרבייטסלאָזע, און אויף דער נאָהענטסטער צוקונפט זעהט זיך פאָראויס אַ ווייטערער וואוקס פון דער אַרבייטסלאָזיגקייט.

עס איז וויכטיג, אַז אין דער צייט, ווען געוויסע פּרעסע אָרגאַנען שרייבען וועגען „לעהרער־מאַנגעל" זאָל די עפענטליכע מיינונג און די יוגענד, וואָס גרייט זיך צום לעהרער־פאַך, וויסען וועגען דער גרויס פון דער נויט צווישען דער אַרבייטסלאָזער יודישער לעהרערשאַפט.

נ.־שטרויס־גאַס וועט געענדערט ווערן אויף טשענסעלאָר־גאַס

אויפרעגונג אין ארץ־ישראל

ירושלים (יט"א) אין אַלע קרייזען פון דער ארץ־ישראל־בעפעלקערונג האָט דער בעשלוס פון דער רעגירונג וועגען ענדערען דעם נאָמען פון דער נאַטאַן־שטרויס־גאַס (אויף וועלכער עס געפינט זיך דער געזונדהייטס־צענטער פון נאַטאַן און לינאַ שטרויס) אויפ'ן נאָמען פון סער דזשאָן טשענסעלאָר.

די אויפרעגונג איז נאָך גרעסער צוליב דעם, וואָס עס איז נאָך ביז איצט נישט פערהאַן אין ארץ־ישראל קיין גאַס אויפ'ן נאָמען פון סער הערבערט סעמיועל, אָדער מאַרשאַל לאָרד פלומער. בעזונדערס נאָך ווייל עס איז געגען דער א"י־טראַדיציע נישט אָנצורופען גאַסען אויפ'ן נאָמען פון לעבעדיגע פערזאָנען. אין דעם פאַל פון ענדערען די „שטרויס־גאַס" אויף „טשענסעלאָר־גאַס" געהט עס נאָך דער בעזונדער אומשטאַנד, וואָס סער טשענסעלאָר ערפיהלט נאָך די פונקציעס פון הויך־קאָמיסאַר פון ארץ־ישראל, אויסער דעם האָט נאַטאַן שטרויס זיך שטאַרק פערדינט געמאַכט דורך זיינע לייסטונגען פאַר אַלע שיכטען פון דער א"י־בעפעלקערונג, וואָס מען קאָן נישט זאָגען וועגען דעם איצטיגען הויך־קאָמיסאַר, וועלכער איז לחלוטין נישט פּאָפּולער, נישט צווישען די יודען, און נישט צווישען די אַראַבער.

די אויסגעהאָנגענע טאַוועלען אויף די גאַסעקען מיט דער נייער אויפשריפט „גאַס פון קאָלאָנעל סער דזשאָן טשענסעלאָר" זענען פערשמירט געוואָרען דורך אונבעקאַנטע פערזאָנען אין דער נאַכט פון דעם זעלבען מעת־לעת, ווען זיי זענען געוואָרען אויפגעהאָנגען.

די א"י פּרעסע טיילט וועגען דעם מיט, אַז דער איצטיגער הויך־קאָמיסאַר האָט אויסגעקליבען אַ שלעכטען וועג צו „פעראייביגען" זיין נאָמען אין א"י. דעם בעשלוס פון סער טשענסעלאָר בעווייזט, אַז עס פעהלט איהם הן בעשיידענקייט, הן די פעהיגקייט פון זעלבסטקריטיק.

10.000 אונטערשריפטען

אויף אַ פּעטיציע פון יודישע אַקאַדעמיקער וועגען פערברייטערן דעם ירושלים'ער אוניווערזיטעט

וויען (יט"א) די רעוויזיאָניסטישע אַקאַדעמישע יוגענד אין וויען האָט אונטערגענומען די איניציאַטיוו אַרויסצושיקען צו די בעראָפענע ציוניסטישע אָרגאַנען אַ פּעטיציע וועגען פערוואַנדלען דעם ירושלימ'ער אוניווערזיטעט אין אַ קאָמפּלעטען לעהר־אַנשטאַלט לויט'ן מוסטער פון די אייראָפּעאישע אוניווערזיטעטען. אונטער'ן לאָזונג „פאַר אוניווערזיטעט, געגען בלויז אַ פאָרשונגס־אינסטיטוט" ווערען געזאַמעלט אונטערשריפטען צווישען דער יודישער שטודירענדער יוגענד אין פערשידענע אייראָפּעאישע און אַמעריקאַנער לענדער, ביז איצט האָט מען שוין בלויז אין וויען צונויפגעזאַמעלט 1000 אונטערשריפטען, חוץ דעם דעקלאַראַציעס מיד אויסדריקען פון סימפּאַטיע און אונטערשטיצונג פון דעם וועלט־פערבאַנד פון יודישע סטודענטען, דעם אַלגעמיינעם עסטרייכישען בונד פון יודישען אַקאַדעמיקער און 14 ציוניסטישע סטודענטען־קאָרפּאָראַציעס. עס ווערט פּראָיעקטירט צונויפצוזאַמלען אויף דער פּעטיציע וועניגסטענס 10,000 אונטערשריפטען.

וועלט־קאָנגרעס פון העברעאישער קולטור

פאַרברייטונגס־קאָנפערענץ אין בערלין

בערלין (יט"א) דאָ איז אָבגעהאַלטען געוואָרען אַ פאָרבערייטונגס־קאָנפערענץ פאַר דעם צונויפרופען פון אַ וועלט־קאָנגרעס פון העברעאישער קולטור. אין דער קאָנפערענץ האָבען אַנטיילגענומען די בעדייטענסטע העברעאישע געלעהרטע שריפטשטעלער און פערטרעטער פון פּוילען, דייטשלאַנד, ארץ־ישראל, ענגלאַנד, אַמעריקע, ליטע, לעטלאַנד, עסטאָניע און אַנד. לענדער.

די קאָנפערענץ האָט געעפענט ד"ר שמעון דאַוויזאָוויטש, וועלכער האָט אין זיין רעדע בעהאַנדעלט די אויפגאַבען פון דער קאָנפערענץ. נאָכדעם האָט גענומען דאָס וואָרט דער זקן־הסופרים פון דער העברעאישער ליטעראַטור ד"ר שמעון בערנפעלד, וועלכער איז אויך געוואָרען אויסגעוועהלט אַלס עהרען־פּרעזידענט פון דער קאָנפערענץ. אַלס פּרעזידענטער זענען אויסגעוועהלט געוואָרען ד"ר יעקב כהן (וואַרשאַ, ד"ר ח. נ. שאַפּירא (קאָוונאָ), ד"ר מ. סאָלאָוועיטשיק, ד"ר ש. דאַווידאָוויטש און ד"ר פּינעס (בערלין) און אַלס סעקרעטאַרען רעד. י. העפטמאַן (וואַרשאַ) און ד"ר ראָזענפעלד (בערלין).

אַן אויספיהרליכען רעפעראַט וועגען דער איצטיגער לאַגע אין פּוילען פון דער העברעאישער קולטור האָט געהאַלטען דאַווידאָוויטש, וועלכער האָט אין זיין רעפעראַט בעגרינדעט דעם פאָרשלאַג וועגען שאַפען אַ „וועלט־פערבאַנד פון העברעאיסטען" מיט אַ צענטראַלע אין בערלין.

די ווייטערע רעפעראַטען האָבען געהאַלטען רעד. קליינמאַן (וועגען וועלט־קאָנגרעס פון די העברעאישער קולטור), ד"ר יעקב כהן (העברעאישע ליטעראַטור אין די גלות לענדער), ד"ר אל. ראָזענפעלד (העברעאישע יוגענד־בעוועגונג אין גלות), ד"ר מ. סאָלאָוועיטשיק (די אָרגאַניזאַציע פון וועלט־קאָנגרעס) און רעד. י. העפטמאַן (די העברעאישע פּרעסע).

אין דער אַלגעמיינער דיסקוסיע האָבען זיך בעטייליגט כמעט אַלע דעלעגאַטען.

פּראָפ. קוזאַ בעעהרט געוואָרען

דורך קעניג קאַרל מיט אַ הויכער אויסצייכנונג

בוקאַרעשט (יט"א) אין די רומענישע פּאָליטישע קרייזען האָט אַרויסגערופען אַ סענסאַציע די ערקלערונג פון פּרעמיער יאָרגאַ, אַז דער קעניג קאַראָל האָט בעעהרט דעם פיהרער פון אַנטיסעמיטישער פּאַרטיי פּראָפ. קוזאַ מיט דעם „אָרדען פון דער רומענישער קרוין" פאַר דער אויסגעצייכנעטער פיהרונג פון די בעראַטונגען אויף דער ערעפענונגס־זיצונג פונ'ם נייעם רומענישען פּאַרלאַמענט. די הויכע אויסצייכנונג פאַר קוזאַ'ן האָט אין די פּאָליטישע קרייזען אַרויסגערופען זעהר אונגינסטיגע קאָמענטאַרען.

יודישע קאָלאָניע פון געוו. דייטשע פראָנט־בעטייליגטע

בערלין (יט"א) אין דער געגענד גראָס־גאַגלאָוי אין דער נאָהענט פון דער שטאָט קאָטבוס איז פאָרגעקומען די עפענונגס־פייערליכקייט פון דער ערשטער לאַנדווירטשאַפטליכער קאָלאָניע פון געוועזענע יודישע זעלנער אין דער דייטשער אַרמעע. וועלכע האָבען אַנטיילגענומען אין דער וועלט־מלחמה. די קאָלאָניע איז געגרינדעט געוואָרען דורך דער „יודישער לאַנדווירטשאַפטליכער געזעלשאַפט" ביי דער בעדייטענדער הילף פון דער דייטשער רעגירונג.

אין די פייערליכקייטען האָבען אַנטיילגענומען די פאָרשטעהער פון דער רעגירונג און ביי 200 פאָרשטעהער פון מעהרערע יודישע אינסטיטוציעס און אָרגאַניזאַציעס. עס האָבען גערעדט ראַבינער ד"ר בעק, שטאַטס־ראַט לעאָ וואָלף, דירעקטאָר ר. שטערן, פּראָפ. פראַנקפורטער, ד"ר ווילהעלם גרעץ, ד"ר נתן בירנבוים און אַנד.

אין נאָמען פון די יודישע זעלנער, ג. אַנטיילנעמער אין דער וועלט־מלחמה, האָט גערעדט הער ג. פּולק. לעווענשטיין. אין זיין רעדע האָט פּולק. לעווענשטיין ערקלערט, אַז לויט די אָפיציעלע סטאַטיסטישע צאָהלען זענען 1200 יודען געפאַלען אויף פערשידענע דייטשע פראָנטען.

יודישע מיטעל־שולע אין פלאָרענץ

פלאָרענץ (יט"א) דאָ איז געשאַפען געוואָרען אַ געזעלשאַפט „פריינד פון דער יודישער מיטעל־שול", וועלכע האָט די אויפגאַבע צו גרינדען אַ לעהר־אַנשטאַלט מיט אַ ברייטען פּראָגראַם פון יודאַיסטישע וויסענשאַפטען. די געזעלשאַפט איז געגרינדעט געוואָרען אונטער דער מיטווירקונג פון דער פערוואַלטונג פון דער פלאָרענצער יודישער קהלה.

ס'זענען נאך צו בעקומען בוי־פלעצער צוזאַמען מיט וואַלד אין אוזדראָווסקאַ

RAFAŁÓWKA

אין דער נאָהענטסטער שכנות מיט דעם הייל־וויסענשאַפטליכען סאַנאַטאָריום וואָס בויט זיך יעצט פון

Oskar WOJNOWSKI

פּראָספּעקטען און אינפאָרמאַציעס אין דער פערוואַלטונג:

Miedzno, p. Sieradz, tel. Sieradz 81. Łódź, Piotrkowska 55, tel. 211-40. Warszawa, Szpitalna 1, tel. 649-04.

בעמערקונג: אין יום־טוב, דעם 28. און 29. ד. ה. נעמט די פערוואַלטונג אָנגענעמען אַלע בעזוכער אויפ'ן אָרט און ראַפאַלאָווקאַ. די אויטאָבוסען פאָהרען אָב אין שעראַדז פון יערען צוג.
3607

IMPREGNATOR
(KARBOLINEUM)
DO KONSERWOWANIA DRZEWA
POLECA
Gazownia Miejska
TARGOWA 18

פערשטאפען דעם קוואל?

מען לאזט נישט עפענען דעם יודישען לעהרער-סעמינאר

דער יודישער פע"ן־קלוב, די ארגאניזאציע פון די יודישע פאעטען, עסעאיסטען, נאוועליסטען, די העכסטע רעפרעזענטאנץ פון דער יודישער ליטעראטור, פערעפענטליכט דורך דער יודישער טעלעגראפען־אגענטור פאלגענדען קאמוניקאט:

„א דעלעגאציע פון יודישען פען־קלוב האט בעזוכט דעם וויצע־בילדונגס־מיניסטער פיעראצקי. די דעלעגאציע האט ערקלערט, צוליב וועלכע טעמים דער פען־קלוב, ווי אן'אפאליטישע ארגאניזאציע פון שריפטשטעלער האט געהאלטען פאר זיין חוב צו אינטערווענירען אין דעם ענין פון דעם געשלאסענעם ווילנער לעהרער־סעמינאר, וואס איז די איינציגע בילדונגס־אנשטאלט פאר יודישע לעהרער און האט א גרויסע בעדייטונג פאר דער יודישער קולטור און ליטעראטור.

„דער וויצע־מיניסטער האט געענטפערט, אז אויפ'ן סמך פון די מאטעריאלען, וואס זענען פאראן אין רשות פון דער מאכט, האט ער א נעגאטיווע בעציהונג צו דעם ווילנער סעמינאר און ער בעדויערט, וואס ער איז געשלאסען געווארען ערשט איצט און נישט מיט צוויי יאהר צוריק.

„די דעלעגאציע האט אויפמערקזאם געמאכט דעם וויצע־מיניסטער אויף פערשידענע נישט־פינקטליכקייטען אין די מאטעריאלען. דער וויצע־מיניסטער האט צוגעזאגט דאס בעהמען אין אכט, אבער ער האט גלייכצייטיג דערקלערט, אז ער מאכט נישט קיין שום הבטחות.

„וואס שייך די עקזאמענס פאר די אביטוריענטען, איז דאס בעשטימען א קאמיסיע שטענדיג געווען אפהענגיג פון דעם גוטען ווילען פון דער שול־מאכט, מחמת דער סעמינאר האט נישט געהאט קיין שום מלוכה־רעכט. איצט האט די מאכט נישט בדעה צו בעשטימען א ספעציעלע קאמיסיע. די אביטוריענטען וועלען קאנען צוטרעטען צו די עקזאמענס ווי עקסטערניסטען".

אזוי ווייט דער קאמוניקאט פון דעם פע"ן־קלוב.

דער גאנצער יודישער עפענטליכקייט איז שוין גענוג בעקאנט דער גאנצער ענין פון דעם יודישען לעהרער־סעמינאר. עס איז קלאר, אז די גזירה אויפ'ן יודישען לעהרער־סעמינאר איז א פרוב צו ליקווידירען דעם יודישען שול־וועזען אין פוילען.

צו וואס באמת פיהרען א קאמף מיט איינצעלנע שולען דורך שטרייכען די סובסידיעס פון מאגיסטראטען און קהלות, דורך נישט בעשטעטיגען לעהרער א. אז. וו. — ס'איז גענוג צו פערשטאפען דעם קוואל. פון וואנען עס קומט דער צופלוס פון די יונגע יודישע לעהרער — און במילא וועט די יודישע שול אונטערגעהן.

די אויסהונגערונגס־פאליטיק בנוגע דער יודישער שול האט דעם יודישען לעהרער אוועקגעשטעלט אין א שוידערליכער לאגע.

„אויך פאר העלדען איז דא אונמעגליכעס" און נישט אלע קענען אויסהאלטען יאהרען אזא דחקות און נויט. זענען טאקע א סך לעהרער געצוואונגען צו פערלאזען סוף־כל־סוף זייערע פאסטענס און אריבערפאהרען אין די לענדער, וואו די יודישע שול ווערט אויסגעהאלטען פון דער מלוכה (לעטלאנד, עסטלאנד א. אנד.) אדער אין לענדער, וואו די יודישע בעפעלקערונג איז נישט אזוי רואינירט עקאנאמיש און קען מעהרער בעזארגען די דערציהער פון דעם יונגען יודישען דור.

דער מאנגעל אין לעהרער פלעגט אבער ווי עס איז בעפרידיגט ווערען דורך די יאהר־יעהרליכע ארויסלאזען פון דעם יודישען לעהרער־סעמינאר. איצט וויל מען דעם דאזיגען צופלוס בגוואלד אפשטעלען.

דער יודישער פע"ן־קלוב האט פערעפענטליכט א קאמוניקאט וועגען זיין אינטערווענץ. אבער דאס איז ווייניג. צוזאמען מיט אלע אנדערע קולטור־געזעלשאפטליכע ארגאניזאציעס מוז ער איצט ארגאניזירען אן'אקציע, וואס זאל נישט דערלאזען צו דעם חורבן פון דער יודישער שול — דעם יסוד פון א געזונטען יודישען שעפערישען לעבען!

דער פאליטישער מאמענט

אמעריקאנער מאראטאריום אויפגעטרייסלט דאס פאליטישע און ווירטשאפטליכע לעבען אין אייראפע

די ערווארטונג, אז אמעריקא וועט מאכען פאר אייראפע געוויסע פערלייכטערונגען בנוגע די מלחמה־חובות — איז מקוים געווארען און פרעזידענט הובער האט אין דער היינטיגער וואך אפגעגעבען פאר דער וועלט די פייערליכע דעקלאראציע, אז אמעריקא גיט אייראפע א מאראטאריום אויף א יאהר.

דער רושם אויף אייראפע איז טאקע געווען א געוואלדיגער און די מלוכות, וועלכע ליידען בעבען אויף חסרון כיס, האבען זיך מיט ביידע הענד אנגעכאפט אן אמעריקאס מתנה.

פראנקרייך אבער, וועמען עס פעהלט נישט דער גראשען, שמעקט ווייזט אויס, נישט דער גאנצער עסק. היינט, מאָרגען זאל פראנקרייך ערשט געבען א תשובה אויף אמעריקאס מאראטאריום. הייסט עס, אז אין פראנקרייך איז מען זיך שטארק מישב איבער דער נייער לאגע, וואס עס ווערט געשאפען דורך דעם מאראטאריום. אין דער ערשטער רייה האט פראנקרייך, ווי געוועהנליך, אין זינען דייטשלאנד, וועלכע וועט אביסעל פרייער אפאטעמען און מעגליך, אויך קומען אביסעל צו כוחות. דערין איז פראנקרייך נישט פעראינטערעסירט. מען האלט אפילו אין פראנקרייך, אז דורכ'ן מאראטאריום וועט פראנקרייך אביסעל אפגעשוואכט ווערען דורך דעם, וואס זי וועט נישט בעקומען אין משך פון א יאהר צייט, די געהעריגע סומען פון דייטשלאנד, וועט זיך דאס אפרופען אויף פראנקרייכס וויכטיגען וואוקס פון איהר רייכטום.

דאגעגען אין דייטשלאנד איז ששון ושמחה. דער קאנצלער ברינינג האט אויף הובערס מאראטאריום־ערקלערונג באלד געענטפערט דורכ'ן ראדיא מיט א פאליטישע רעדע.

דער קאנצלער האט זיך אויסגעדריקט מיט פולער אנערקענונג וועגען דער איניציאטיוו פון פרעזידענט הובער, ווארענענדיג דערביי די דייטשע עפענטליכע מיינונג, זי זאל נישט ערווארטען, אז פון דער פערווירקליכונג פון אמעריקאנער פראיעקט זאל זיך ענדיגען די שווערע פינאנציעלע לאגע פון דייטשלאנד. פערקעהרט, ערשט אין יאהר 1932 וועלען זיך לאזען פיהלען זעהר שטארק די פאלגען פון איצטיגען קריזיס. עס איז דעריבער נויטיג די סאמע גרעסטע שפארזאמקייט.

רעדענדיג וועגען הובערס פארשלאג, האט קאנצלער ברינינג געזאגט: דאס פראיעקטירטע מאראטאריום אויף 1 יאהר דארף פיהרען דערצו, אז עס זאל אויפהערען די שפאנונג אין די פאליטישע בעציהונגען צווישען די מלוכות און, אז די דאזיגע בעציהונגען זאלען זיך אנטוויקלען אין א גייסט פון שלום. די אנטוויקלונג פון אייראפע און פון דער וועלט איז אפהענגיג פון דעם, אז די, וועמען דער טראגישער גורל האט געמאכט פאר שונאים אין וועלט־קריג, זאלען זיך איצט ענטשליסען צו אזעלכע טאטען, וועלכע די שוידערליכע נויט פאדערט פון אלע רעגירונגען און פעלקער.

די דייטשע רעגירונג איז גרייט מיטצואַרבייטען אין גייסט, וואס איז אנגעצייכענט געווארען דורך דער אמעריקאנער איניציאטיוו. דייטשלאנד וויל אויך אויפריכטיג מיטארבייטען מיט אלע אנדערע פעלקער ביים לעזען די פראגען, וואס האבען א בעדייטונג פאר דער בערוהיגונג פון אייראפע, וואס לייכטער עס וועט ווערען דער שווערער ווירטשאפטליכער קריזיס פון דייטשלאנד, אלץ שטארקער וועט ווערען די גרייטקייט פון דייטשען פאלק צו ווערען א שוץ־וואנד פאר דעם שלום און רוה אין אייראפע.

די דייטשע רעגירונג פערשטעהט זעהר גוט, אז אין דער דאזיגער פראגע וועלען א בעזונדערס וויכטיגע ראלע שפילען די צוקונפטיגע בעציהונגען צווישען דייטשלאנד און פראנקרייך. כאטש עס זענען דא פיל שוועריגקייטען, דאך גלויבט דער קאנצלער, אז ביי א געגענזייטיגען גוטען ווילען וועלען זיך געפינען די וועגען צו א דייטש־פראנצויזישער פערשטענדיגונג. די דייטשע רעגירונג וועט טון אלץ, כדי אין די אינטערעסען פון אייראפע צו זיכערען דעם ערפאלג פאר הובערס גרויס־מוטיגער אקציע, זייענדיג איבערצייגט, אז די ווירטשאפטליכע גלייכגעוויכט און דאס דויערהאפטע דערהאלטען דעם שלום אין אייראפע קאן נאר דאן געזיכערט ווערען, ווען די צוויי גרויסע שכנות'דיגע פעלקער, דאס דייטשע און פראנצויזישע, וועלען געמיינזאם קוקען אין דער צוקונפט. די דייטשע רעגירונג פון איהר זייט וועט נישט דורכלאזען קיין שום געלעגענהייט אויף ארויסצעווייזען איהר גוטען ווילען. ווי נאר עס וועט קומען צו א פערשטענדיגונג וועגען דעם יעהליכען מאראטאריום, וועט דאן זיין לייכטער אין אן'אפענער דיסקוסיע אנצוהויבען אן'אקציע וועגען א צוזאמענארבייט אין גרויסען מאסשטאב צווישען ביידע פעלקער.

איך וואלט ווילען — האט פערענדיגט דער קאנצלער — אז צו אזא דיסקוסיע זאל געפינען ווערען א געלעגענהייט, עהנליך דערצו, ווי דאס איז געווען אין טשעקערס, וואו עס זענען ארומגערעדט געווארען די בעציהונגען צווישען דייטשלאנד און ענגלאנד. די אויפגאבען, פאר וועלכע עס שטעהען דייטשלאנד און פראנקרייך זענען צו גרויס און צו דרינגענד, אז כ'זאל נישט מעגליך זיין צו שאפען אן'אטמאספערע פון געגענזייטיגען צוטרוי און צו געפינען אין אן'אפענעם מיינונגס־אויסטויש א געמיינזאמע פלאטפארם אויף צו קאנען צוטרעטען צו לעזען מיט ערפאלג די דאזיגע פראגע.

דער דייטשער קאנצלער האט אין זיין רעדע געפרובט אריבערצוווארפען א בריק אויף א פערשטענדיגונג מיט פראנקרייך, האבענדיג מורא, אז פראנקרייך זאל זיך נישט ענטקעגענשטעלען דעם מאראטאריום. דאס „ווארפען אייגעלעך" צו פראנקרייך איז פאר דייטשלאנד א מיטעל ווייך צו מאכען דאס פראנצויזישע הארץ און אומגעהן מיט דייטשלאנד מיט אביסעל מעהר רחמים.

אין אמעריקא האט מען געהאלטען, אז אויב מען זאל נישט מאכען פאר דייטשלאנד קיין שום פערלייכטערונגען און קיין שום ערנסטע ענדערונגען אין דער איצטיגער סיסטעם פון די חובות־אויסצאהלונגען, וועלען זיך אין דייטשלאנד געוויס פערשטארקען די עקסטרעמע פאליטישע ריכטונגען, און איבערהויפט די נאציאנאליסטען, די פאשיסטען און די אלע, וועלכע שטעהען מיט זיי.

שוין איצט מערקט זיך אן'אויפלעבונג ביי די עקסטרעמע פליגלען. עס געהט נישט איבער דער טאג, עס זאלען נישט פארקומען קיין צוזאמענשטויסען צווישען די „רויטע" און די „שווארצע", צווישען די קאמוניסטען און פאשיסטען. די פאשיסטען האבען איצט אין דייטשלאנד א גינסטיגען באדען פאר זייער פראפאגאנדע, ווייל זיי אפעלירען צו דעם נאציאנאליסטישען געפיהל פון דעם דייטש, וועלכער פיהלט זיך פאר די לעצטע יאהרען אונטערן פרעס פון די איבעריגע לענדער. דער דייטש הארעוועט אהן אויפהער און זעהט ווי א גרויסער טייל פון זיין פראצע געהט אוועק אויף צאהלען שווערע חובות פאר א מלחמה, אין וועלכער די איבעריגע לענדער זענען, לויט זיין מיינונג, פונקט אזוי שולדיג ווי דייטשלאנד. ס'איז פאראן דעריבער אין זיין הארצען א ווארימער ווינקעל פאר יענע פארטייען, וועלכע רופען צו א ווידערשטאנד געגען אויסלאנד, וועלכע וועקען אין איהם א נאציאנאליסטישען גייסט. צי דייטשלאנד קען איצט ארויסגעהן אין אן'אפענעם קאמף געגען די זיגערישע לענדער, צי נישט — איבער דעם וויל ער זיך נישט פערטראכטען; דערוויילע אבער געפינען אין איהם א ווארימען אפקלאנג די רייד וועגען א „שטארקער, גרויסער און פעראייניגטער דייטשלאנד". דער אלטער גוט בעקאנטער רוף „דייטשלאנד, דייטשלאנד איבער אלעס"! איז נאך נישט אפגעשטארבען אין דער נשמה פון דעם דייטש, כאטש די שווערע ליידען און איבערלעבונגען פון די לעצטע יאהרען האבען יענעם שטאלצען קלאנג שוין א היבש ביסעל אפגעשטומפט און פערשטיקט.

אבער עס טליען נאך אין איהם יענע נאציאנאליסטישע שטימונגען ווי האלב אויסגעלאשענע קויהלען אונטער א דעק פון אש, קומען איצט די נאציאנאליסטען, די פאשיסטען, בלאזען אראפ די אש און בלאזען פונאנדער די טונקעלע קויהלען; הויבען אן ווידער צו פליהען פונקען...

א געפעהרליכע שטימונג פיהלט זיך איצט אין דייטשלאנד, א שטימונג פון אויפרעגונג און אונצופרידענהייט, וואס קען אמאל דערגעהן ביז א שטורעם, פיליכט ביז פערצווייפעלטע שריט.

פערהיטען פון אזעלכע שריט קען נאר א דעמאקראטישע רעגירונג, וואס רעכענט זיך שטארק מיט די שטימונגען און אינטערעסען פון די דייטשע מאסען, צוזאמען מיט אזעלכע דעמאקראטישע רעגירונגען אין די איבעריגע לענדער. און דעם, ווי אזוי עס וועט האנדלען ווייטער די גאנצע אייראפעאישע וועלט, ווענדט זיך, אין א גרויסער מאס דער ווייטערדיגער גורל פון דייטשלאנד. די ארומיגע וועלט קען שטויסען דייטשלאנד אדער צו אן'אויפלעבונג, אדער צו אן'אומגליק. דייטשלאנד אליין פערמאגט אין זיך גענוג געזונטע קרעפטען ארויסצוגעהן פון דעם לאנגען פאליטישען און עקאנאמישען קריזיס, אין וועלכען זי שטיקט זיך פאר די לעצטע יאהרען...

דאס איז דער קוק פון אמעריקא אויף דער לאגע און דאס האט איהר בעוואויגען צום מאראטאריום.

דייטשלאנדס געגנערס האלטען אבער, אז אין דייטשלאנד איז די לאגע ווייט נאך נישט אזא געפעהרליכע און, אז דייטשלאנד וועט איצט בעקומען א „סעריסעפם האלז" און וועט גאר בקרוב ערשט פערלאנגען דאס סאמע געדאכטע — און איינגאנצען צו שענקען איהר די מלחמה־חובות. אויב נישט וועט זי ווייטער דראהען מיט איהר געווער פון היטלעריזם, אדער קאמוניזם.

אלענפאלס האט זיך, אין די לעצטע טעג, א שפאר ביסעל א טרייסעל־געטון דאס פאליטישע לעבען אין אייראפע.

איז פערהאן נייעס אין שפאניען?...

א געשפרעך מיט דר. א. קאראלניק

אונזער בן־עיר רעד. פון „פאריזער היינט" א. אלפערין, האט, אין פאריז, געהאט א שמועס מיט'ן בעקאנטען פובליציסט ד"ר קאראלניק, וועלכער איז נאר וואס צוריקגעקומען פון זיין רייזע אין שפאניען.

וועגען דער לאגע אין נייעם שפאניען האט ד"ר קאראלניק איבערגעגעבען אט וואס:

— אין שפאניען קומט קיינמאל גאר קיין נייעס נישט פאר — האט אמאל געזאגט אלפאנסא און דער אמת איז, אז אין שפאניען האט זיך איצט, א חוץ אין דער רעגירונגס־פארם, וועלכע האט זיך געביטען — נישט פיל געענדערט, סיי אין סאציאלען און סיי אין פאליטישען לעבען. און דער אמת איז, אז אויך אין דער קומענדיגער גרינדונגס־פערזאמלונג, וועט קיין גרויסע נייעס נישט זיין. א חוץ דער רעפובליקאנישער פארם פון דער רעגירונג, וועלכע איז אנגענומען געווארען, לויט דעם פראיעקט פון דער קאמיסיע, וואס ארבייט אויס די נייע שפאנישע קאנסטיטוציע — בלייבט שפאניען דאס זעלבע, וואס עס איז פריהער געווען.

די אמתע רעוואלוציע דארף ערשט געמאכט ווערען...

די הויפט־פראבלעמען זענען איצט אין שפאניען: די רעגיאנאלע פראגע, די שטרעבונגען פון קאטאלאניען, פון דער באסקישער פראווינץ צו סעפאראטיזם; די אגראר־פראגע, וועלכע איז בעזונדערס אנגעוועהטאגט אין אנדאלוזיען; אבער הויפטזעכליך, איז שארף די קלעריקאלע פראגע, דאס פראבלעם פון אפטיילען די קירכע פון דער רעגירונג און בכלל פון פערקלענערען די מאכט פון דער קירכע.

אט די אלע שווערע פראגען שטעהען איצט אויף דער טאג־ארדנונג אין שפאניען אין זייער גאנצער שארפקייט, און די פראוויזארישע רעגירונג האט מורא זיי צו בעריהרען. די גאנצע דעבאטען וועלען זיך דרעהען הויפטזעכליך ארום אט די פראגען. און גערעכט זענען זיכער די לינקע, וועלכע זאגען, אז די אמת'ע רעוואלוציע אין שפאניען וועט ערשט מוזען געמאכט ווערען און טאקע אין דער „קארטעס" (גרינדונגס־פערזאמלונג).

אבער — זאגט ווייטער ד"ר קאראלניק — צווישען ד ילינקע אליין מערקט זיך שוין א שפאלטונג בנוגע דער שטעלונג צו דער נייער רעגירונג אין שפאניען. בשעת די רעפובליקאנער געהען איצט אויף רעכטס, ווי דער פרעזידענט זאמארא, די רעפובליקאנישע מיטגלידער פון דער רעגירונג און צווישען זיי אפילו אזא רעוואלוציאנער ווי דער אויסערן־מיניסטער לערו — ווערען די סאציאליסטען געשטויסען מעהר אויף לינקס, געצוואונגען דורך די עקסטרעמע שטימונגען, וואס בעהערשען זייער פארטיי.

און עס איז כאראקטעריסטיש, אז דער איצטיגער פרעזידענט זאמארא ווערט אויף ווייטער ארויסגעשטעלט אויף דעם דאזיגען אמט דורך דער רעכטער אפאזיציע אין דער רעפובליקאנישער פארטיי.

און וועגען יודען...

— און איצט וועגען יודען — זאגט אונז ווייטער ד"ר קאראלניק — איז אויך נישטא קיין בעזונדערע נייעס אין שפאניען...

ד יאלע שענע האפנונגען, וואס ווערען איצט פערשפרייט און אזוי פיל ריהרענדע ערקלערונגען, בעשרייבונגען וועגען די יודען אין נייעם שפאניען — זענען נאר שעהנע ראמאנטישע פראזען. אין דער ווירקליכקייט איז איצט נישט פאראן קיין שום מעגליכקייט, אז יודען זאלען זיך בעזעצען מאסענווייז אין שפאניען. דאס איז נישט נאר צוליב עקאנאמישע סיבות, נאר אויך צוליב אינערליך פאליטישע שטערונגען, די השפעה, די מאכט האבען נאך די גייסטליכע, און די גייסטליכע זענען אבסאלוט געגען דעם, אז די יודען זאלען איינוואנדערען קיין שפאניע אלס יודען.

איך האב געהאט לענגערע געשפרעכען וועגען דער יודען־פראגע אין שפאניען מיט דעם פרעזידענט זאמארא, מיט דעם אויסערן־מיניסטער לערו, מיט פערשיעדענע פיהרער פון די רעפובליקאנער און סאציאליסטען. אלע האבען זיי מיר ערקלערט, אז טעארעטיש איז אין נייעם שפאניען איינגעפיהרט די פרייהייט פאר יעדען קולט, אז יודען וועלען בעהאנדעלט ווערען גלייך מיט אלע אנדערע נאציאנאליטעטען.

דאך האב איך ארויסגעטראגען דעם איינדרוק, אז די איצטיגע רעגירער פון שפאניען אנערקענען אפשר א מעגליכקייט פון א יודישער איינוואנדערונג, אבער נישט קיין נויטוועדיגקייט. אנדערש איז מיט דער צוריקוואנדערונג קיין שפאניען פון די ספרדישע יודען פון מאראקא. דאס האט שוין פאר שפאניען א פאליטישען אינטערעס. אבער די ספרדישע יודען אין מאראקא בעציהען זיך דערצו סקעפטיש. זייערע טוער, פארשטעהער זענען געפאהרען קיין מאדריד און אונ־

(ווייטער זעה 12־טע זייט).

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים־ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
נאר פאר ווענערישע הויט־קראנקה.
און מענער־שוועכע אנאליזען פון בלוט
און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער.
קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא־
לאגישע און נערווען־קראנקהייטען.
קווארץ־לאמפ. עלעקטרישער
הייל־קאבינעט קאסמעטיק.
— — טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אווענד. — —
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכם.
נעמט־אן א פרוי־דאקטאר נור קינדער און פרויען
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
— בעזונדערע ווארטע־צימער פאר פרויען. —
וויזיט 3 זל.

נייע זוכונגען און וועגן אין אונזער ליטעראַטור

ריין קינסטלעריש און טעכניש האָט דער נייער איצטיגער דור יודישע שרייבער איבערגעשטיגען אונזערע עלטערע שרייבער — אונזערע קלאַסיקער אַפילו.

קענען שרייבען קען מען איצט ביי אונז — ווי אין אַלע אַנדערע ליטעראַטורען — בעסער ווי אַמאָל.

אַפילו אונזערע איצטיגע דריט־קלאַסיגע טאַלאַנטען שרייבען אָפטמאָל טעכניש בעסערע ערצעהלונגען, לידער און אַרטיקלען ווי אונזערע אַמאָליגע ערשט־קלאַסיגע שרייבער.

ס'איז גענוג צו נעהמען אין האַנד, וואָס פאַר ס'איז איצטיגע אויסגאַבע און זי פערגלייכען מיט אונזערע אַמאָליגע זשורנאַלען און זאַמעל־ביכער אַז מען זאָל עס גלייך דערקענען.

ס'וועט גאָרנישט זיין איבערגעטריבען, גלויב איך, ווען איך וועל זאָגען, אַז פון אַ ריין טעכנישען שטאַנדפונקט זעהן אַפילו אונזערע ריזען מענדעלע, שלום־עליכם און פרץ אָפטמאָל אויס נאַאיוו ווען מען פערגלייכט זיי מיט די בעסטע פון אונזערע היינטיגע יונגע שרייבער.

די מלאכה, דאָס פאַך פון שרייבען האָט זיך ביי אונז, ווי אין אַלע ליטעראַטורען לעצטענס

—:[0]:—

פון לעא קעניג

—:(0):—

שטאַרק ענטוויקעלט.

אין דורכשניט שרייבט מען איצט בעסערע לידער, ערצעהלונגען און אַרטיקלען ווי אַמאָל.

די יודישע שפראַך איז רייכער געוואָרען. אויב נישט פאָלקסטימליכער איז ליטעראַריש רייכער.

אויך די טעמאַטיק איז געוואָרען רייכער, ברייטער און וועלטליכער. ס'איז שוין נישטאָ אַזוי פיל בטלנות און פּראָווינציאַליזם ווי אַמאָל.

צווייט־ און דריט־קלאַסיגע קאָרעספּאָנדענטען זענען בעהאַוועגט אין וועלט־פּאָליטיק, אינטערוויאָ־אירען מיניסטאָרען, און צווייט־ און דריט־קלאַסיגע בעלעטריסטען פערשטעהן פאָרמען און שפּילען זיך מיט פאָרמען.

און ערשט דאָ נישט לאַנג צוריק פלעגען אונזערע גרעסטע שרייבער אונז איבעראַשען מיט אייראָפּעאישקייט, וועלטליכקייט און קונסט.

פערשטעהט זיך, אַז דאָס אַלעס איז אויך גע-שעהן אַ דאַנק דער וועלט־מלחמה און די רעוואָלו-ציעס, וועלכע האָבען צושפּרייט די האָריזאָנטען אַפּי-לו אין דער פערוואָרפענסטער פּראָווינץ; און אויך אַ דאַנק דעם, וואָס קונסט און ליטעראַטור זענען פאַר די לעצטע פאַר צעהנדליג יאָהר פיל פּאָפּולערער גע-וואָרען.

אָבער דער פאַקט בלייבט פאַקט: דער נייער דור יודישע שרייבער קען בעסער שרייבען פון זייערע פאָרגענגער.

דאָס הייסט אָבער נישט, אַז מיר האָבען אַמאָל נישט געהאַט קיין בעדייטענדע, וויכטיגע שרייבער אָדער, אַז מיר האָבען היינט גרעסערע שרייבער ווי אַמאָל.

מיר האָבען אַצינד שרייבער, וואָס קענען אָנ-שרייבען טעכניש בעסערע ערצעהלונגען ווי מענ-דעלע, שלום־עליכם און פרץ. און דאָך האָב איך נישט געהערט אימיצער פון אונזערע קריטיקער זאָל זאָגען, אַז מיר האָבען אַצינד גרעסערע שרייבער ווי די דערמאָהנטע דריי.

און אונזער קריטיק איז ווי ס'איז בעוואוסט דווקא זעהר און זעהר „ליבעראַל" אין זייערע אָפּ-שאַצונגען פון אונזערע נייע טאַלאַנטען.

אין אונזער ליטעראַטור

פאַר וואָס־זשע איז עס אַזוי? פאַר וואָס־זשע צייכענט זיך אויס דער איצטיגער דור יודישע שרייבער בלויז מיט זיין קינסטלערישער טעכניק? פאַרוואָס האָבען מיר איצט נישט קיין גרויסע פיגורען, קיין נייע אידעען און וואָרט זאָגער.

און דער עיקר: פון וואַנען קומט אָט די אָפּ-העבדיגקייט, וואָס הערשט אַצינד אין די יודישע ליטעראַרישע קרייזען איבעראַל? מיט וואָס און פאַר וואָס איז דער איצטיגער יודישער שרייבער טראַגי-שער פון זיינע פאָרגענגער?

אין אַלע דורות און צייטען שרייט מען: וואו זענען די היינטיגע גרויסע שרייבער? וואו זענען די ריזען פון אַמאָל?

אין די צייטען פון בייראָן, שעלי און וואָרדס-וואָרד האָט מען אויך געשריגען „וואו זענען די גרויסע"? און היינט זעהען מיר די גרויסע פון יענער עפּאָכע. אויך איצט שרייט מען אין ענגלאַנד וואו זענען די, וואָס זאָלען פערנעהמען די ערטער פון די האַרדים, בענעטס, וועלס און קיפּלינגס.

מיר זעהן זיי נאָך נישט אָבער עס קען זיין, אַז דער קומענדיגער דור וועט זיך וואונדערען אויף אונזערע געשרייען פון יאוש. מעגליך, אַז דאָס זעל-בע וועט געשעהן אויך אין אונזער יודישער ליטע-ראַטור: דער קומענדער דור וועט דערזעהן די בע-דייטענדע יודישע שרייבער פון אונזער צייט.

עס איז אויך נאַטירליך, אַז ענטוויקעלטע טעכ-ניק זאָל ממילא פאַרשטעלען דעם גרויסען יחיד.

דער איבערפלוס פון טעכניק איז איצט איינע פון די וויכטיגסטע און האַרבסטע פּראָבלעמען, צו וועלכע די אייראָפּעאישע ליטעראַטור און קונסט איז איצט בכלל געקומען. און ווי ס'איז אפשר בעקאַנט לעבט די ליטעראַטור בכלל איבער אַ שאַר-פען קריזיס, איינעם פון די שאַרפסטע אפשר אין דער געשיכטע פון'ם מענשליכען שאַפען.

ליטעראַטור און קונסט האָבען זיך אַליין איבער-געחאַקסען. די טעכניק האָט פערפלייצט דעם אינ-האַלט, דעם זין, דעם וואוהין.

רעאַליזם צי הומאַניזם? ראָמאַנטיזם צי נאַ-טוראַליזם? — די פראַגען מוטשען אַצינד די אויפ-ריכטיגסטע שרייבער אין אַלע שפּראַכען.

און דער עיקר ווען, וואָס פאַר אַן אידעאַל דינען מיר? פערוואַנדלען די ליטעראַטור אין אַ גייסטיג צו טעכנישער פאָלקאָמענהייט. טעכניק צו-ליב טעכניק. אָדער די מאָדערנע ליטעראַטור און קונסט מוזען זוכען אויך נייע אינהאַלטען און ציי-לען, וואָס זאָלען איהר צוריקגעבען די גרויסע שעפּ-פערישע ווערט פון אַמאָל אָדער אפשר נאָך אַ גרעסערע ווערט ווערען פאַר דער מענשהייט?

די פראַגען זוכען איצט די בעסטע איירעפּע-אישע שרייבער צו פערענטפערען פאַר זיך. און אָט די פּראָבלעמע רעפלעקטירט אויך פון ווייטען און האַלב בעוואוסט אפשר אויף דעם היינטיגען יו-דישען שרייבער קינסטלער; און אויף דעם איצ-טיגען מצב פון אונזער ליטעראַטור, וועלכע מאַכט סוף כל סוף דורך — פערשפּעטיגט און אָפט נישט בעמערקט פון זיך אַליין — אַלע פאַזען און דיכטונ-גען פון אַלע אַזוי גערופענע גרויסע ליטעראַטורען.

די השכלה־עפּאָכע איז נישט געווען קיין רייז יודישע ערשיינונג. דערמאָהנט זיך אין דער גרויסער פראַנצויזישער השכלה ליטעראַטור פון פאַר דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע (און אין דייטשלאַנד בשעת און נאָך דער זעלבער רעוואָלוציע). וואָלטער, רוסאָ, די ענציקלאָפּעדיסטען זענען זיי נישט גע-ווען קיין גרויסע משכילים, אויפקלעהרער, אַלס שרייבער הויפּטזעכליך.

און אויך אַצינד איז דער קריזיס אין אונזער ליטעראַטור אין תוך גענומען דער זעלבער קריזיס, וואָס הערשט אַצינד אין דער וועלט־ליטעראַטור בכלל.

ראַדיום און זיין בעדייטונג אין דער מעדיצין

— פון דר. —

יעקב האַנדעל

ראַדיום איז היינט אַ זעהר מאָדערן און ווירק-זאַם הייל־מיטעל. ענטדעקט איז עס געוואָרען אין יאָהר 1898 פון דעם פראַנצויז קיריע און זיין פּוילישע פרוי סקלאַדקאָווסקי. עס איז זיי געלונגען פּוילישע פרוי סקלאַדאָווסקי. עס איז זיי געלונגען מעטאַל, אָבער געוועהנליך בענוצט מען עס אין דער פאָרם פון זראַדיום — זאַלצען ד' ה. אין פער-בינדונג מיט אַנדערע מעטאַלען, ווי כלאָר, בראָם, שוועבעל א. אַז. וו. אין זיין ריינער פאָרם ווערט היינט פּראָדוצירט אַרום 10 גראַם ראַדיום אַ יאָהר, און דער פּרייז פון איין גראַם בעטרעפט אַרום 100 טויזענד דאָלאַר. נעבען ראַדיום האָבען אַנדערע מעטאַלען ווי אוראַן טאָריום, אַקטיניאָם די איי-גענשאַפטען אַרויסצוגעבען פון זיך גאַז־עמאַנאַציע, לויט געוויסע טעאָריעס בעשטעהט דאָס שטראַהלען אין דער בעוועגונג און אינ'ם געגענזייטיגען אָפּ-שלאָגען זיך פון די קלענסטע אַטאָמען, בעשטאַנד-טיילען פון די קערפּערס.

די שטראַהלען, וועלכע דאָס ראַדיום גיט אַרויס ווערען גערופען אלפא, בעטא און גאמא - שטראַה-לען און אַ יעדע פון זיי האָט זייער ספּעציפישע פיזיקאַלישע און ביאָלאָגישע אייגענשאַפטען. די ראַדיום און טאָריום־גאַזען. די אַזוי־גערופענע עמאַ-נאַציע קאָן אָפּגעטיילט ווערען פון זייערע שטאַמ-קערפּערס און פערביטען ווערען אין זעהר דעלי-קאַטען שטויב.

דאָס ראַדיום ווערט געמאָסטען אין מאָך אָדער עמאַן איינהייטען, די לענג אין מילימעטער אָדער דאָס געוויכט אין גראַם.

די ראַדיום עמאַנאַציע איז איבעראַל פאַרהאַ-נען געוועהנליך אין אַ זעהר קליינער צאָהל. מען קען עס געפינען אין די ריסען פון דער ערד, פון וואַנען עס דרינגט אַדורך אין דער לופט, עס איז דאָ אין קוואַלען וואַסער, אויף הייסע בערג און אין טיפע ברונעמס, אין היילען און אויף דער וויס-טעניש, מעהר אין שעהנע, לבנה'דיגע נעכט, ווי אין די צייטען, ווען דער רעגען פערדעקט די ערד-רינגען. פריש געפאַלענער שניי, האָגעל און רעגען ענטהאַלטען עמאַנאַציע; מען קען זי געפינען אין באַזען, וועלכע דרינגען פון דער ערד־טיפענישען און אין דער נאַפּט־ראָפּע.

ראַדיום און זיין עמאַנאַציע ווירקט ווי מאַנכע מעדיקאַמענטען און גיפטען: קליינע דאָזען ווירקען אַנשפּאָרנענד אויף ביאָלאָגישע פּראָצעסען, זענען משפּיע, אַז זיי ווערען רעגער, לעבעדיגער, גרויסע דאָזען העמען זיי, טויטען און שטעלען זיי איין אין זייער אַרבייט. ספּעציעל אויף יונגע, זעהר לע-בענס־פעהיגע עלעמענטען, אויף קעמערלעך, וועל-כע פערדערען זיך שטאַרק און שנעל, ווי למשל, ביי קרעבס ווירקען זיי אין דעם ערשט דערמאָהנ-טען זין און אין דעם בעשטעהט זייער אַנווענדונג אין דער מעדיצין. אין בערלין איז פאַרהאַנען אַ גרויסער מאָדערן איינגעריכטעטער ראַדיום־אינ-סטיטוט, וואו עס ווערען, אונטער דער לייטונג פון די בעסטע און בעריהמטעסטע געלעהרטע, געמאַכט

פאָרשונגען מיט ראַדיום ביי פערשידענע, הויפּט-זעכליך קרעבס־קראַנקע.

די היילענדע ווירקונג האָט סיי דאָס ראַדיום־זאַלץ, סיי זיין עמאַנאַציע. דאָס היילען מיט עמאַ-נאַציע ווערט געאיבט הויפּטזעכליך אין די בעדער, וואָס דאָס מינעראַל־וואַסער איז דערמיט דורכגע-זאַפּט און שטראַהלט עס אויס ביי די בעוועגונגען פון'ם באָדענדען, וועלכער אָטעמט עס איין. דאָס טרינקען פון עמאַנאַציע־וואַסער האָט אַ גרויסע בע-דייטונג, ווייל דער ווירקענדער שטאָף געהט פון'ם מאָגען דורך דער לעבער אין דעם רעכטען טייל פון'ם האַרץ, פון דאַנען אין די לונגען, וואו אַ טייל ווערט אויסגעאָטעמט און אַ טייל ווערט מיט דעם אַרטעהעלען בלוט צופיהרט דורך דעם גאַנצען גוף. דאָס היילען מיט ראַדיום־זאַלץ איז זעהר שטאַרק פערשפּרייט אין פערשידענע פאָרם און ביי פער-שידענע קראַנקהייטען פון כמעט אַלע אברים. דאָס ראַדיום איינגעמויערט אין פערשידענע אַפּאַראַטען שפּילקעס און נאָדלען, צוגעפּאַסט צו די אָרגאַנען ווערט עס איינגעשטעקט, איינגעשטאָכען אין די שטעלען פון'ם גוף, וואו עס ענטוויקעלט זיך דער קרעבס, און עהנליכע קראַנקהייטען. די נאָדעל איינ-געשטעקט אין דער סאַמע מיט פון דער קראַנקער שטעלע, שיקט אַרויס זיינע שטראַהלען, וועלכע זע-בען זעהר שערליך פאַר דעם קראַנקען, זיך שנעל ענטוויקעלדיגען געוועב הרג'עט עס, האַלט עס איין אין זיין ווייטערדיגער ענטוויקלונג, אַזעלכע נאָד-לען ווערען איינגעשטעקט למשל, אין געבורטס-מוטערס, אין צאהן־פלייש א. אַז. וו. בעקאַנט איז געווען פאַר עטליכע יאָהרען דער פאַל מיט אַ ראַ-דיאָם־נאָדעל, וועלכע אַ בעקאַנטער לעמבערגער

רענטגענאָלאָג האָט געליהען דער גינעקאָלאָ-גישער קליניק. די נאָדעל אינ'ם ווערט פון עטליכע טויזענד דאָלאַר האָט מען איינגעשטעקט אַ פרוי אין איהר קרעבס־קראַנקער געבער־מוטער, און זי איז פערלוירען געוואָרען. נאָך לאַנגען זוכען „מיט הילף פון דער פּאָליציי" האָט מען די נאָדעל גע-פונען.

ראַדיום ווערט אויך בענוצט ביי קראַנקע אויף רעומאַטיזם און אַרטעריזם אין דע' פאָרם פון איינ-שטעכען, און איינהאַלאַציעס. מאַנכע קליניקען, ווי למשל, די קליניק ווינקעבאַך אין ווין האָט אַ ספּעציעל ראַד־אינהאַלאַטאָריום, וואו קראַנקע זי-צען צוויי דריי שעה אַ טאָג און איינהאַלירען די ראַדיום־עמאַנאַציע. די סטאַטיסטיק גיט אָן זעהר גוטע ערפאָלגען אויך ביי שווערע און האַפּנונגס-לאָזע פאַלען. נאָך אַן אַנגעמיינער רעאַקציע, וואו אַלע געלענקען טון נאָך מעהר וועה און וואו דער גאַנצער קערפּער ווערט אויפגערודערט קומט פער יאָדע פון אָפּקלונגען פון אַלע קראַנקהאַפטע ער-שיינונגען און אַפילו אויסהיילען.

איך וויל נאָך בעמערקען, אַז אַמעריקאַנישע פאָרשער האָבען אַרויסגעפונען, אַז פּאַטאַש אין זיין ריינער מעטאַלישער פאָרם, האָט די פעהיג-קייט אַרויסצושיקען שטראַהלען מיט אַנ'עהנליכע ווירקונג ווי די ראַדיום־עמאַנאַציע, די „כינגערי-לעזונג", וועלכע האָט אַ גרויסע בעדייטונג אַלס בלוט־שטעלפערטרעטער, דאָרט וואו דער קערפּער פערלירט אַ סך בלוט ענטהאַלט הויפּטזעכליך פּאַ-טאַש, און זיין בעדייטונג בעשטעהט דאָ אין דער פעהיגקייט אַרויסצושיקען אַ ראַדיום עהנליכע עמאַ-נאַציע, וואָס ווירקט אַזוי גינסטיג אויף דעם גוף.

ווי אַזוי רבי עקיבא האָט אָנגעהויבען צו לערנען

ווענן דעם, ווי אַזוי רבי עקיבא האָט אָנגע-הויבען צו לערנען, איז פאַראַן צוויי פערשידענע געשיכטעס און דאָס איז איינע פון זיי:

ווען רבי עקיבא איז שוין אַלט געוואָרען 40 יאָהר, האָט ער נאָך גאָרנישט געהאַט געלערענט.

איינמאָל איז ער געשטאַנען ביי אַ ברונען, האָט ער בעמערקט ווי אַ שטיין איז אָפּגעריבען. ער האָט זיך אַ ווײַלע פערטראַכט, און נאָכדעם געפרעגט די פראַגע:

— ווער האָט אָפּגעריבען דעם שטיין?

האָבען איהם מענשען געענטפערט:

— די וואַסערען, וואָס פאַלען אויפ'ן שטיין יעדען טאָג, האָבען איהם אָפּגעריבען. האָסטו דען נישט געלערענט דעם פּסוק אין „איוב", וואָס רעדט וועגען שטיינער, וואָס ווערען אָפּגעריבען פון וואַ-סער?

עקיבא האָט דאָס נישט געהאַט געלערענט.

האָט ער זיך ווידער פערטראַכט: ווי גוט עס איז, אַז מען לערענט און מען ווייסט... עס איז אַפילו שווער צו לערנען אַזוי שפּעט. אָבער, ווען וואַסער, וואָס איז ווייך, קאָן אָפּרייבען שטיינער, וואָס זענען האַרט, קאָן דאָך די „תורה", וואָס איז שטאַרק ווי אייזען, געוויס זיך איינקריצען אין אַ מענשענס האַרץ, וואָס איז בלויז פלייש און בלוט.

ער האָט גענומען זיין זוהן און איז מיט איהם אַוועק לערנען. ער איז געקומען אין חדר, ווי מען האָט געלערענט קליינע קינדער, און האָט געזאָגט צו איינעם פון די מלמדים:

— לערן מיט מיר תורה.

נאָכדעם איז רבי עקיבא אַוועק אין דעם בית-המדרש, ווי עס האָבען געלערענט רבי אליעזר און רבי יהושע, און האָט זיי געבעטען: דערקלערט מיר אַ זאַך, וואָס איז מיר נישט קלאָר, און ווי באַלד מען האָט איהם דערקלערט, איז ער אַוועק און האָט דאָס גענומען איינלערנען פאַר זיך.

נאָכדעם איז ער ווידער געקומען פרעגען. אַזוי האָט ער געלערענט ביסלעכווייז, און נאָכדעם ווי ער האָט אַזוי אָפּגעלערענט 13 יאָהר האָט ער שוין אַליין געהאַט תלמידים.

אָט אַזוי זעהען מיר, ווי אַזאַ קלייניגקייט: אַן אָפּגעריבענער שטיין, איבער וועלכען רבי עקיבא האָט זיך פערטראַכט, האָט געבראַכט אַזוי פיל גוטס. יעדען טאָג פלעגט רבי עקיבא ברענגען פון וואַלד אַ בינטעל שטרוי, אַ העלפט פון דעם פלעגט ער פערקויפען און קויפען שפּייז פאַר דעם געלד, די אַנדערע העלפט שטרוי פלעגט ער אַליין פער-ברויכען.

האָבען זיינע שכנים געזאָגט צו איהם:

— עקיבא, דו דערשטיקסט אונז מיט דיין רויך; פערקויף אונז די אַנדערע העלפט און פאַר דעם געלד קויף זיך אייל, וועסטו קאָנען לערנען ביי דער ליכט פון אַ לאָמפּ.

האָט רבי עקיבא זיי געענטפערט:

— פון דעם שטרוי האָב איך אַ דרייפאַכען נוי-צען, איך האָב אי וואַרימקייט, אי ליכט, אי אויך אויף וואָס צו שלאָפען.

דערפאַר, וואָס ער האָט געליטען אין זיינע יונגערע יאָהרען איז רבי עקיבא אויף דער עלטער געוואָרען זעהר רייך. און זיין פרוי פלעגט אַרויס-געהן אויף דער גאַס מיט אַ גאָלדענער קרוין אויפן קאָפּ און מיט אַנדערע ציהרונג.

זיינע תלמידים האָבען איינמאָל געזאָגט צו איהם: רבי, דו פערשעהמסט אונז פאַר אונזערע פרויען, זיי זעהען ווי דיין פרוי טראָגט אויף זיך אַזאַ ציהרונג, ווילען זיי אויך האָבען אַזעלכע ציהרונג. האָט ער זיי געענטפערט: זי האָט עס פערדינט... זי האָט זעהר פיל זיך געפּלאָגט צוליב דער „תורה", וואָס איך האָב געלערענט.

צי דארף מען מורא האבען פאר מיסיאנערן?

פון ש. י. סטופניצקי

געוועהנליך איז עס א טעמא, וועלכע מען בענוצט נישט, וועלכע מען פערשוויגט. עס איז א וואונד, וועלכע מען בעריהרט נישט. געוועזען צייטען ווען מען האט געטריבען יודען מיט געוואלד צו געהען הערען די דרשות אין קלויסטער, עס איז געווען קאמיש און טראגיש, עס האט זיך געוואלט לאכען און וויינען פון די מעטאדען, וואס מען האט בענוצט געגען אונז. מיר פערמאגען גענוג שילדערונגען פון אזעלכע וויכוחים, וואס זענען געווארען געפיהרט אין געגענווארט פון גרויסע לייט, עס איז געווען א מין גייסטיגער רינג־קאמף, א מין וואלקעס אויף ווערטער, בײַ וועלכע דער עולם האט זיך געוויילט, איבערצייגט האבען זיי קיינעם נישט. מיר פערמאגען פרעכטיגע שילדערונגען פון אזעלכע וואלקעס. בעקאנט איז היינריך הייגעס ליד „די דעספוטאציאן", וואס איז א פרעכטיגע סאטירע אויף די וויכוחים. געוועהנליך האט מען אבער קיין וויכוחים נישט צוגעלאזען, געוועהנליך האט נאר איין צד גערעדט, געשטראפט און בעוויזען, דער צווייטער צד האט געמוזט הערען און שווייגען, ער האט געמוזט הערען — ער האט אבער נישט געוואלט הערען און אוי דרא זענען פארגעקומען קאמישע און טראגישע סצענעס, פרעכטיגע בילדער פון אזעלכע געצוואונגענע הערערס האט אונז געגעבען שלום אש אין דער „כשופמאכער'ין פון קאסטיליען". דארט זעהן מיר אלטע יודען, האלב טויטע און בלינדע, שלעפען זיך הערען אזא מין דרשה פון א משומד, קהל האט שוין איהרע מענשען, וואס געהן אין איהר נאמען צו די פרעדיגער אין קיעוו. די מענשען לעבען דערפון און שיטען מיט וויצען אויפ'ן חשבון פון זייער טרויעריגער פרנסה.

פאר די מיסיאנערען, פאר די, וואס ווילען איבעררעדען מיט גוטען דעם יוד האט מען בײַ אונז קיין מורא נישט, אמת טאקע, אז מיר דיסקוטירען נישט אויף דער טעמא, מיר לאזען זיך נישט אריין אין קיין וויכוחים איבער רעליגיעזע ענינים. מיט העכער הונדערט יאהר צוריק, האט דער פראנצויזישער פילאזאף זשאן־זשאק רוסא געזאגט, דאס אזוי לאנג ווי דער יוד פון אמסטערדאם האט נישט די מעגליכקייט צו רעדען פריי איבער דער פראגע ווי עס האט די מעגליכקייט דער בישאף פון פאריז, אזוי לאנג קען ער נישט וויסען ווער עס איז גערעכט אין דעם אלטען וויכוח. אויך היינט, נאך די אלע רעוואלוציעס און קאנסטיטוציעס, וואס מיר האבען געהאט, האט נאך אלץ דער אמסטערדאמער יוד נישט די פרייהייט, וואס דער פאריזער בישאף, אויך היינט איז נישטא די מעגליכקייט פאר א פרייע דיסקוסיע, פאר א פרייען דיספוט, נאך היינט פערפיהרט מען א פראצעס פאר לעסטערונג, אויב אימיצער פרובט ענטפערן די מיסיאנערען.

מיר האבען נישט קיין מורא פאר זיי און מיר פיהרען נישט מיט זיי קיין דיסקוסיעס. מיר פיהרען בכלל נישט קיין רעליגיעזע פראפאגאנדע. אפילו ווען מען האט זיך בײַ אונז ממש געבעטען. אפילו ווען עס איז געווען א גינסטיגער צייט דערצו, ווי למשל, אין רוסלאנד. ווען עס איז סטיכיש, פון זיך, ענטשטאנען סעקטען, וואס האבען בעקומען דעם צונאמען „זשידאסטוואיוטשע", אפילו דעמאלט האבען מיר זיי אויסגעמיטען און נישט געפרובט זיי געבען די פערלאנגטע מאראלישע הילף. מיר האבען עס נישט געטון, נישט ווייל מיר האבען מורא געהאט, נאר, ווייל אונז איז פרעמד דער ענין גרים. מיר ווייסען נישט, וואס מיר זאלען מיט זיי מאכען. מיר שטעלען זיך באין אופן נישט פאר, עס זאל זיין נאך א פאלק אין דער וועלט, וואס זאל אויך זיך רופען יודען, אז יודישקייט זאל ווערען אפגעטיילט פון פאלקסטום, אז די צוויי פעלקער זאלען קענען פיהרען צווישען זיך מלחמות, צוליב פאליטישע, דינאסטישע אדער אימפעריאליסטישע מאטיוועון, ווי דאס איז דער פאל בײַ די אומות העולם. אויב אמאל, אין די גאר אלטע צייטען איז עס געווען מעגליך, אויב דעמאלט האט יהודה געפיהרט מלחמה מיט אפרים און טאקע צוליב פאליטיש־דינאסטישע דיפערענצען. איז עס היינט נישט מעגליך. עס איז געגען אונזער טיפסטען בעוואוסטזיין. זאלען ווידער די גרים אויפגענומען און פערשלונגען ווערען אין יודישען כלל, איז עס נאר מעגליך אזוי לאנג ווי עס האנדעלט זיך וועגען יחידים. אויב אבער עס זאל זיך האנדלען וועגען א מאסע, וועגען גאנצע מחנות גרים וואס זאלען זיך רייסען אין אונזערע טויערען, וואלטען מיר עס בעטראכט פאר א קאטאסטראפע, מיר וואלטען פשוט נישט געוואוסט ווי ארויסצוגעהן פון אזא סיטואציע.

מיר טרייבען נישט קיין רעליגיעזע פראפאגאנדע און מיר פערלאנגען מען זאל אונז צו רוה לאזען מיט די מיסיאנערישע שפיצלעך. פון העלפאנט ווערט דערצעהלט, דאס אזוי לאנג ווי ער געהט מיט דער סטאדע, קען מען איהם באין אופן נישט כאפען. נאר ווען ער טיילט זיך אפ פון דער סטאדע און בלייבט אליין, בלייבט ער איזאלירט. טוט זיך פון איהם אפ זיין שכל און זיין כוח, נאר דעמאלט לאזט ער זיך פאנגען אין א נעץ. אויך דעם יוד, אזוי לאנג ווי ער געהט מיט דער סטאדע, אזוי לאנג ווי ער לעבט אויף זיין ארט, אין זיין סביבה, קען איהם קיין מיסיאנער נישט בייקומען.

עס האט נאך נישט געטראפען, אז זיי זאלען צושטעהן אפילו צו א יודען, וואס לעבט מיט'ן כלל און געהט מיט'ן כלל. נאר ווען א יוד ווערט פערוואנדעלט פון זיין נעסט, נאר ווען די נויט טרייבט איהם, ער זאל וואנדער'ן, זוכען זיין ברויט אין דער פרעמד און ער געפינט זיך אונטערוועגס, פון איין ברעג איז ער אוועק און צום צווייטען איז ער נישט צוגעקומען, נאר אויף די וועגען, וואו עס געהט דער עמיגראנטען־שטראם, וואו מענשען זענען פערצווייפעלט, פערלאזען און הילפלאז, דארט וואו דער יוד איז אפגעריסען פון זיין סביבה און האט נישט קיין מאראלישען און קיין מאטעריעלען אנהאלט, דארט קומט דער מיסיאנער און פערשפרייט זיין נעץ. אין א ישיבה האט מען נאך קיינמאל נישט געהערט פון קיין מיסיאנערישע ארבייט, אהין האבען זיי קיינמאל נישט געהאט קיין דריסת הרגל און זיי קענען גאר נישט האבען. די ישיבה איז די אמת'ע היים פאר'ן לערנער, דאס איז דער בית היוצר לנשמת האומה, דער ווארשטאט, וואו עס ווערט געשמידט די נאציאנאלע נשמה, ווי דער משורר האט עס גערופען. דארט האט דער סם נישט קיין שליטה, אהין קען קיין מסית ומדיח נישט אנקומען.

איך ווייס נישט וואס עס טוט זיך הינטער די ווענד פון דער ישיבה און עס אינטערעסירט מיר גאר נישט. אבער לויט דעם געוואלד, האנדעלט עס זיך וועגען א קראקאווער בחורל וועמען די עלטערן האבען געוואלט פערשפארען אין דער ישיבה און ער האט זיך נישט געלאזט, האט ער געזוכט און געפונען א מיטעל ווי זיך ארויסצובעקומען. קראקא איז אמאל געווען די פעסטונג פון תורה. היינט איז זי א פעסטונג פון חסידות, פון אסימילאציע, פון ציוניזם, פון „נאווי דזיענניק־יודישקייט", זי איז א פעסטונג פון אלץ וואס איהר ווילט נאר נישט פון תורה, א קראקאווער בחורל איז א קאנדידאט אויף אלץ אין דער וועלט. ער פיהלט זיך בערופען צו זיין א מנהיג בײַ די פוילישע סאציאליסטען און זיין דער פיהרער פון ציוניסטען. עס ווענדט זיך נאר, וואס פאר א קאניונקטור עס וועט זיין, אויף וועלכען טישעל עס וועט זיין לייכטער ארויפצושפרינגען. ער פרעטענדירט אויף אלץ, ער איז אפילו א מבין אויף א רב, נאר קיין רב קען ער נישט ווער'ען...

אט אזא קראקאווער בחורל איז עס מגולגל געווארען אין דער ישיבה. אזוי ווי ער האלט גאר נישט ביים לערנען, האט ער געשריבען בריף צו חברים און האט דערמאהנט י. ל. פרץ. אין די קראקאווער חסידיש־אסימילאטאריש - ציוניסטישער אטמאספערע ווייסט מען נישט ווער פרץ איז געווען און וואס ער האט געשריבען. אין „נאווי דזיענניק" האט ער נישט געשריבען איז ער דאך מסתמא געווען א גרויסער אפיקורס און, אז איינער זאגט דער צווייטער משומד און דער דריטער זאגט מיסיאנער. אזוי פלעכט זיך א נייע „גאלדענע קייט".

ניין, פאר קיין מיסיאנער'ען האבען מיר קיינמאל קיין מורא נישט געהאט און היינט האבען מיר נאך ווייניגער מורא. אין קיין ישיבה זענען זיי קיינמאל נישט געקומען און וועלען נישט קומען. מורא מוזען מיר האבען נאר פאר דער פינסטערניש, פאר דעם עם הארצות, וואס קליידט זיך אין פערשידענע לבושים, וואס געהט אפילו אין שטריימעל און אטלעסענע קאפאטע און איז דורך און דורך פינסטער, אונוויסענד, אבערגלויביש און אסימילירט. אט פאר דאס פערזעהניש, וואס רעזידירט אין דער אלטער הויפט־שטאט קראקא, פאר איהר מעג מען מורא האבען. פאר איהר האט אויך י. ל. פרץ מורא געהאט, ווען ער האט געשריבען זיינע „וועגען וואס פיהרען צו אסימילאציע".

אויפ'ן טויטען בעט...

שטיפעריי
פון ב. קאוונער

אז מיין פעטער שכנה איז געלעגען אויפ'ן טויטען בעט האט ער צוגערופען די מומען און איהר געזאגט:

"פריידעל, מיין לעבען, וויין נישט. וויינען מאכט נישט פרעהליך. פון וויינען קריגט מען רויטע אויגען און קנייטשען אויפ'ן פנים.

"טרער'ען מאכען אלט און גראה פאר דער צייט. וויין נישט.

"הער אויף צו וויינען, זעץ זיך אוועק אויפ'ן ברעג פון בעט און הער מיך אויס.

"דאס וועלען זיין מיינע לעצטע ווערטער, וואס דו וועסט הערען פון מיר

"איך וועל מעהר אויף דיר נישט שרייען, דיך נישט בעליידיגען, נישט בעלעסטיגען זיך, נישט שאפען מיט דיר.

"איך וועל דיר מעהר נישט (אויפווארפען), אז דיינע עסענס טויגען נישט. אז דו ביזט נישט קיין קלוגע, קיין ציכטיגע, קיין בריה.

"טא הער מיך אויס, וואס איך וועל דיר זאגען: באלד נאך די "שלושים" זאלסטו זיך זעהן מיט יאשע דעם שדכן, דו הערסט? און בעט איהם ער זאל אויפזוכען פאר דיר א לייטישען מענשען. ער זאל זיין געזונטער פאר מיר און א גרעסערער פערדינער און נישט קיין בעל־מלאכה. זאל־ער אויפזוכען פאר דיר א געזונטען יודען, נישט קיין הוסטער, נישט אזא, וואס האט רומאטעס, וואס האט א שטילערען כאראקטער ווי איך. א זוייכער וואס זאל נישט ווערען אין כעס פאר איטליכער זאך.

"איך האב שוין גערעדט מיט איהם וועגען דיר. איך האב דיך גוט אין זינען און איך וויל, אז דו זאלסט נישט זיין עלענד... ער האט מיר געזאגט, אז ער דענקט, אז פאר דיר וואלט זעהר גוט געווען יועל'ועל דער באַרבער. מחמת וועלוועל האט אלע מאל געהאט אנ'אויג אויף דיר. זאל זיין יועל'ועל! אבי ער זאל דיך גוט בעהאנדלען. נאר טאמער וועסטו זעהן, אז ער איז נישט קיין מענש, אז ער פיהרט זיך נישט אויף ווי א מאן דארף זיך אויפפיהרען, אדער ער האט געשעפטען מיט אנדערע, אדער ער שרייט אויף דיר, אדער ער הויבט א האנט אויף דיר, זאלסטו נישט ווארטען ביז ער וועט דיר געבען דעם ערשטען קלאפ. זיי דו די ערשטע! אויב דו וועסט מיך פאלגען, וועט דיר זיין גוט ווי די וועלט און עס וועט הערשען בײַ אייך שלום־בית.

"קיין אנדער עצה ווי אויפצוהאלטען דעם שלום־בית איז דערווייל נישטא.

ס'איז יא דא, און דאס איז גט'ן זיך. דער גט איז דער לעצטער שריט צו פרידען אין פאמיליען־לעבען, אז שרייען העלפט נישט, אויסהונגער'ן העלפט נישט, און קלעפ העלפען אויך נישט. בלייבט איבער דער לעצטער מיטעל: גט'ן זיך.

„איך וויל האפען, טייערע פריידעל מיינע, אז דו וועסט וויסען וואס דו האסט צו טון...

"דרייסיג טאג נאך מיין טויט וועסטו דארפען אנהויבען צוריק פון אלעף בית...

"איצט, הער אויף צו וויינען, וויש זיך אויס די טרערען מיט'ן שפיץ פון פארטוך און גיב מיר דיין פיסקעל און לאמיר זיך צוקושען.

"מיט דעם קוש ענדיגט זיך אלעס, אלעס, ווי ס'וואלט זארנישט געווען צווישען אונז. גארנישט".

און די מומע איז אוועק פון בעט א וויינענדיגע און דער פעטער האט איהר נאכגעקוקט און געמורמעלט צו זיך:

„א יודענע בלייבט א יודענע"...

דערנאך האט ער צוגערופען צום בעט זיין עלטערע טאכטער שרה היגדע, גענומען איהר האנט אין זיינע און שטיל ארויסגעשעפטשעט:

"טאכטער מיינע, קינד מיינס, איך שטארב. איך געה פון דער וועלט. באלד־באלד און איך וועל מעהר נישט הוסטען נישט ליידען פון רומאטעס, נישט ליידען פון דיין מאמען, פון די ארבייטס־געבער פון בודניקעס, איך געה באלד אוועק אויפ'ן עולם־האמת... וויל איך דיר, טאכטער מיינע אנזאגען א פאר נויטיגע זאכען: ערשטענס שטער נישט דער מאמען חתונה האבען. זאל זי חתונה האבען פריהער פאר דיר, זי איז עלטער. יעדע מוטער איז עלטער פאר איהר טאכטער. זאל די מאמע חתונה האבען פריהער און די שפעטער.

איך ווייס נישט, טאכטער, אין וואס פאר א הענט דו וועסט אריינפאלען. הלוואי זאלסטו אריינפאלען אין גוטע הענט! צו א מענשען מיט שכל, צו אן אינטעליגענט, צו א לייטישען פערדינער, ער זאל דיך ליבען און שעצען, זאלסטו אריינפאלען. נאר טאמער פאלסטו, חלילה, אריין צו א גארנישט צו א פאסקודניאק, זאלסטו נישט ווארטען ביז דו וועסט זיך צוגעוואוינען צו די צרות, ביז דו וועסט ווערען א מאמע פון דריי אדער פינף אדער זיבען קינדער. שלאג באלד כפרות מיט איהם און בעפריי דיך!

„פרייהייט איז דאס טייערסטע ווארט וואס די מענשליכע שפראך האט געקענט בעשאפען.

„פאר פרייהייט האבען טויזענטער און צעהנטער גרויסע מענשען אוועקגעגעבען זייער לעבען.

„איז ווי נאר דו וועסט זעהן, טאכטער מיינע, אז דיין מאן איז נישט קיין מענש זאלסטו נישט ווארטען און באלד מאכען א סוף.

זאל ער געהן!

„ווען דיין מאמע וואלט דאס געטון וואלט זי זיך נישט בעדארפט אפמוטשען א לעבען־לאנג מיט מיר. מיט א קראנקען הוסטער, מיט אנ'ארימאן אנ'אויפגערעגטען.

„א חוץ קינדער האט זי דאך בײַ מיר גארנישט געהאט, די מאמע דיינע.

„איצט לאמיר זיך צוקושען, טאכטער מיינע לאמיר זיך געזעגענען... וויין נישט... טרעהרען מאכען אלט, טרער'ען מאכען קנייטשען אויפ'ן פנים.

„גערעכט, טאכטער, מיינע רייד"...

אז די טאכטער איז אוועק פון בעט, האט ער צוגערופען זיין זוהן יונה.

יונה איז צוגעגאנגען צום קראנקען בעט אנ'אומעטיגער א דערשלאגענער.

דער פאטער האט גערעדט א סך שלאפער, שטילער ווי פריהער:

„יונה'לע מיין זוהן, הער אויס דעם טאטען דיינעם מיט קאפ:

„האלט עהרליך דיין מאמען. ווען נישט זי וואלסטו אויף דער וועלט נישט געווען, וואלסטו נישט גע'חלומט פון ווערען אנ'אינזשיניער. דאס וואס דו לעבסט און דו שטודירסט און געהסט ארום מיט א שעהן מעדעל, האסטו דיין מאמען צו פערדאנקען. זי האט זיך פערליבט אין מיר מיט 26 יאהר צוריק און זי האט מיך די גאנצע צייט נישט אפגעלאזען און איך האב געמוזט מיט איהר חתונה האבען. און זעקס יאהר נאך אונזער חתונה ביזטו געבוירען געווארען.

„אבער וואו וואלסטו איצט געווען ווען דיין מאמע פערליבט זיך נישט אין מיר? אנו, טרעף, ביזט דאך א חכם! א יא דו ווייזט נישט?

„וויל איך, אז דו זאלסט עהרליך האלטען דיין מאמען און זאלסט איהר נישט שטערען נאך אמאל חתונה צו האבען. עס קען זעהר מעגליך זיין אז וועלוועל דער בארבער וועט ווערען דיין שטיף־טאטע.

„זאל ער ווער'ען.

דערווייל וועט די מאמע האבען א פרנסה־געבער. און פרנסה איז היינט דער עיקר.

„און דיר זאג איך: ווען די צייט וועט קומען און די וועסט אמאל חתונה האבען, און די וועסט נישט אנטרעפען די ריכטיגע פרוי, זאלסטו מיט איהר מאכען קורץ און שארף: ווי נאר וועסט זיך איבערצייגען, אז זי איז נישט דיינס גלייכען, נעם שוין די פיס אויף די פלייצעס און א פאר שאלער אין קעשענע און ענטלויף. איצטער זיי געזונד און לאמיר זיך צוקושען"...

פון יודישען הומאר-אוצר

א קלוגער פוסק...

א יודענע איז געקומען צו א „רבי" פרעגען א שאלה:

— מיט א טעות האב איך א מילכיגע לעפעל אריינגעשטעקט אין א פליישיגען עסען?

האט דער „רבי" א קנייטש געטון דעם שטערן און האט אזוי געזאגט:

— א מילכיגע לעפעל אין מילכיגע עסען איז דאך אוודאי כשר, א פליישיגע לעפעל אין א פליישיגע עסען איז דאך — אויך כשר, א מילכיגע לעפעל אין פליישיגע עסען, אויב מ'האט נאך נישט אריינגעשטעקט די לעפעל אין עסען איז אויך כשר, אבער ווייל דא איז דער פאל, אז די לעפעל איז געווען א מילכיגע און דאס עסען פליישיגע און דער לעפעל איז דווקא יא אריינגעשטעקט געווארען אינ'ם פליישיגען עסען איז דאס א הארבע שאלה, טא געהט און פרעגט ביים — רב.

א חשבון צדק...

א גביר האט געזאגט צו אנ'ארימאן:

— צי וואס דארפסטו זיך אזוי מבזה זיין פאר לייטען און געהן בעטען נדבות, וואלט דאך גלייכער געווען פאר דיר דו זאלסט זיך מפרנס זיין פון ארבייט, און אט דארף איך טאקע ארבייטער, א גוי צאהל איך א רובעל א טאג, וועל איך דיר געבען אנדערטהאלבען רובעל, נאר געה ארבייטען.

— אויב איך געפעל דיר אזוי — האט זיך דער ארימאן אנגערופען וואלט דאך שוין בעסער געווען, אז מיר זאלסטו געבען א האלבען רובעל א טאג און פאר א רובעל וועסטו נעהמען א גוי....

א געוואלדיגער בריה

א חסיד האט פאר אנדערע חסידים דערצעהלט וועגען זיין רבין.

— א גאנצען טאג זיצט ער און לערנט תורה און בייטאכט איז ער מיחד יחודים.

— טא ווען שלאפט ער האבען די אנדערע חסידים געפרעגט.

— איין שעה פאר'ן דאווענען שלאפט ער!

— ווי אזוי קאן דאס א מענש אויסקומען מיט איין שעה שלאפען? — האבען זיי ווייטער געפרעגט —

— וואס פאר א שוטים איהר זייט — האט זיך דער חסיד פונאנדערגעלאכט — ער זאל־לעבען טוט אויף מיט איין שעה שלאפען מעהר וואס אנדערע מיט א גאנצע נאכט.

ער איז ווערט דעם פסק...

אנ'ארימאן איז געקומען צו א באלעבאס בעטען א נדבה, ער האט איינמאל געבעטען נאכאמאל געבעטען, א דריטען מאל, דער באלעבאס האט נישט געענטפערט, האט דער ארימאן גענומען רעדען גאר הויך, מ'זאל איהם געבען א נדבה.

איז דער באלעבאס געווארען אין כעס און האט זיך אנגערופען צום ארימאן.

— רב יוד, אז מ'וויל א נדבה דארף מען שטילערהייט בעטען און נישט אזוי הויך שרייען.

— רב באלעבאס, — האט איהם דער ארימאן געענטפערט, — אויב איהר זייט אזוי בעקאנט אין הלכות שנאר'עריי.

— געהט איהר שנאר'ען....

די ריכטיגע סבה...

אנ'אורח איז געקומען אין א אכסניא, צומארגענס פרעגט איהם דער בעל אכסניא:

— נו, ווי האט זיך דאס אייך געשלאפען?

— איך האב געשלאפען, אבער די וואנצען האבען נישט געשלאפען — האט דער אורח געענטפערט. —

געקליבען פון שר של אש

דאס יודישע פאמיליען=לעבען

פון
הרב יהושע שפעטמאן

2.

ווער עס שלאָגט די פרוי, אַפילו ווען זי איז אַ „אשה רעה", איז אין חרם (מהר"ם מרוטנבערג), אַז אַ מאַן קריגט זיך מיט דער פרוי און זי שטאַרבט, נעהמט ער נישט די ירושה (רשב"ם כ"ב קנ"ז). ווען אַ פרוי שטאַרבט, זאָל דער מאַן נישט חתונה האָבען ביז נאָך דריי ימים טובים. אויך איז נישט גלייך, אַז ער זאָל חתונה האָבען, ווי לאַנג מען געדענקט נאָך אין דער ערשטער, און מען האָט צער (ספר חסידים תרכ"ז). אַז איינער טראַכט, אַז די פרוי זאָל שטאַרבען, בעגראָבט זי איהם (גמרא). אַ פרוי, אַז זי שטאַרבט, שטאַרבט זי דעם מאַן (יבמות כ"ג) און אַ מאַן שטאַרבט צו דער פרוי. יעקב אבינו זאָגט, ווען רחל איז געשטאָרבען, אַז אַלע צרות, וואָס ער האָט געהאַט זענען גאָרנישט, געגען די צרות פון דעם, וואָס רחל איז געשטאָרבען (ילקוט). ווען עס שטאַרבט די פרוי איז גלייך, ווי דאָס בית־המקדש ווערט חרוב אין זיין צייט, און די וועלט ווערט איהם פינסטער, עולם חשך בערו, און ער פערלירט דעם שכל (סנהדרין כ"ב).

ס'איז דאָ אַ יודיש ווערטעל: „אַז גאָט וויל איינעם פאַר אַ נאַר מאַכען, נעהמט ער איהם צו דאָס ווייב". ווען מען נעהמט אַ פרוי שרייבט מען אַ כתובה און עס זענען דאָ 10 זאַכען, וועגען וועלכע מען ווערט פעראַנטוואָרטליך פאַר איהר, אַ רמז אויף די עשרת הדברות אין די לוחות. פון דעם איז צו זעהן, ווי די יודישע שטוב איז געוואָרען בעטראַכט ווי אַ בית המקדש, אַ הייליגטום.

זעהר גרויס איז געווען ביי די תנאים ואמוראים די מצווה צו דערהאַלטען דעם שלום־בית אין דער פאַמיליע. זיי זענען געווען געגען צושטערען דעם שלום־בית און געגען גטין. דער נביא הושע, וועלכער האָט געהאַט אַ פרוי נישט קיין צופיל צדיקות (עי' ילקוט הושע ובמדרשים), האָט געזאָגט צו גאָט, אַז ער וועט זיך נישט גט'ן מיט דער פרוי, ווייל זי איז דאָך זיין פרוי (עי' רמב"ם מורה נבוכים). דער נביא מלאכי שטראָפט די יודען: „גאָט איז אַן עדות צווישען דיר און דיין פרוי". היט דיך אין דיין גייסט און אין דיין פרוי זאָלסטו נישט בוגד זיין. אַז איינער גט די ערשטע פרוי איז אַפילו דאָס מזבח וויינט אויף איהם מיט טרעהרען (גיטין ד', סנהדרין שם).

עס איז העכסט אינטערעסאַנט, וואָס ווי ס'איז בעוואוסט איז מיט'ן דין ביז דעם חרם דרבנו גרשום נישט געווען פערבאָטען צו נעהמען צוויי און מעהר פרויען, און אויך האָט מען געקענט גט'ן אַ פרוי, דאָך געפינט מען נישט, אַז איינער פון אונזערע אבות (אויסנאַהם יעקב צוליב אַ צופאַל...) און די תנאים ואמוראים, זאָל איינער פון זיי האָבען צוויי פרויען. עס איז נישטאָ אין גאַנץ תלמוד בבלי וירושלמי מדרשים וליקוטים א. א. אַז אַ תנא זאָל האָבען צוויי פרויען. אלקנה, שמואל הנביא'ס פאָטער, שטעהט, „האָט געהאַט צוויי פרויען", זאָגט דער מדרש שמואל, אַז דאָס ווערט דערצעהלט צום שאַנדע. וויכטיג איז, אַז דער כהן גדול, וואָס האָט געמוזט האָבען אַ פרוי, האָט נישט געטאָרט האָבען קיין צוויי פרויען (יומא ורמב"ם), ווייל דער העכסטער גייסטליכער, וועלכער איז אַריין אין קדשי קדשים מכפר צו זיין יום־כפור אויף די עבירות, האָט געמוזט זיין דער סימבאָל פאַר'ן גאַנצען יודישען פאָלק אין דעם בעגריף פון ריינקייט און הייליגטום פון דער יודישער שטוב, דאָס יודישע פאַמיליען־לעבען. וואָס מוז אויך זיין אַ קדשי־קדשים. איין פרוי און נישט צוויי. ווען עס זענען דאָ צוויי פרויען אין איין שטוב, אַפילו געצעליך, קען שוין נישט הערשען צופרידענהייט, שלום, אחוות און הייליגטום, און דער כהן גדול האָט געמוזט זיין דער סימבאָל פון שלום (אהרן אוהב שלום ורודף שלום). מיט דעם וועט זיין פערשטענדליך אַן אַגדה (סוטה), דאָס יום־כפור זענען די יודישע טעכטער געגאַנגען געקליידעט ווייס (בלי לבן שאולים), אַ סימבאָל פאַר פרידען, שלום, ריינקייט (מפרשים). און עס זענען דעם טאָג געשלאָסען געוואָרען שידוכים (עי' בעזרא), אויף די הייליגע ריינע יודישע יסודות פון מוסר און דיכטיגע בשמה'דיגע מענשליכקייט, און זיי האָבען געזאָגט „שקר החן, אשה יראת ד' היא תתהלל".

צו גט'ן זיך מיט אַ פרוי האָט זיך גערעכענט פאַר אַ גרויסען מענשליכען פערברעכען. עס איז אינטערעסאַנט, אַז פון אַלע חכמי התלמוד געפינט מען נישט קיינעם, וועלכער זאָל זיך האָבען גע'גט מיט דער פרוי, אַפילו ווען זיי האָבען געהאַט אַ אשה רעה (יבמות). און ווען רב האָט געהאַט אַ שלעכטע פרוי, אַז וואָס ער האָט געזאָגט האָט זי געטון פונקט פערקעהרט, און איינער האָט איהם געזאָגט, אַז ער זאָל זי גט'ן, האָט ער געענטפערט, אַז זי ערציהט די קינדער און בעהיט אונז פון זינדיגען.... איין תנא ר' יוסי האָט געהאַט אַ שלעכטע פרוי, און ער האָט זי געמוזט גט'ן, דערנאָך האָט זי חתונה געהאַט צום שטאָט וועכטער, און ווען דער מאַן, דער וועכטער איז בלינד געוואָרען, און זי האָט געמוזט געהן קלויבען נדבות, האָט ר' יוסי זיך, פון דעם דערוואוסט, האָט ער איהר מיט דעם בלינדען מאַן געגעבען אַ שטוב און פרנסה אויפ'ן גאַנצען לעבען, ווייל עס שטעהט „פון דיין פלייש טאָרסטו דיך נישט פערהוילען". מיינט מען, אַז אַ גע'גט'ע פרוי מוז מען אויך העלפען.

די כתובה איז מתקן געוואָרען, כדי מען זאָל נישט קענען גט'ן די פרוי (קלה בעיניו להוציאה, (כתובות וע"ש). מיר געפינען ווי די תנאים האָבען זיך אָנגעשטרענגט מיט אַלע כוחות, אָפט האָבען זיי געהאַט גרויס בזיון, אַבי זיי זאָלען דערהאַלטען דעם שלום־בית. צום תנא ר' ישמעאל זענען געקומען אַ מאַן מיט אַ פרוי, וועלכער האָט געטון אַ נדר, אַז ער זאָל זי גט'ן, ווייל זי איז נישט שעהן, האָט ר' ישמעאל גענומען און געמאַכט פון זיין געלד דער פרוי גאָלדענע צייהן, און האָט זי אַוועק געשיקט אויף ערהאָלען זיך. דערנאָך האָט ער געשיקט נאָכ'ן מאַן און האָט איהם געפרעגט: פון אַזאַ פרוי ווילסטו זיך שיידען? האָט ער געענטפערט — ניין. האָט ר' ישמעאל דאַן געוויינט און געזאָגט: „די יודישע טעכטער זענען שעהן נאָר דאָס אָרימקייט פער'מיאוס'ט זיי"... נאָך אַ מיספערשטענדניש האָט אַ פרוי דורך דעם נאַרישען קאַפּריז פון מאַן, געוואָרפען אַ טאָפּ מיט עסען אויפ'ן קאָפּ פון דעם דיין תנא ר' בבא. האָט ער איהר מיט גוטען צוגערופען און געפרעגט: „טאָכטער, פאַר וואָס האָסטו דאָס געטון?" ענטפערט זי: „אַזוי האָט מיר דער מאַן געהייסען, אויב נישט קען קומען צו אַ גט", זאָגט צו איהר ר' בבא: „געה אַהיים, עס וועט שוין זיין שלום, און גאָט וועט דיר געבען צוויי זיהן צדיקים, תלמידי חכמים". ר' מאיר האָט מיט אַ דרך החכמה ערלויבט אַ פרוי, אַז זי זאָל איהם שפייען אין פנים, אַבי צו שטילען דעם מאַנס כעס, און די תלמידים האָבען איהם געפרעגט: „רבי, פאַר וואָס האָסטו געלאָזען אַזוי מבזה זיין דיין כבוד"? האָט ער געענטפערט: „ווייל מיר זעהן ווי גרויס עס איז די מצווה פון שלום־בית, אַז גאָט ערלויבט אָפּצומעקען זיין נאָמען ביי דעם דין פון סוטה, כדי צו דערהאַלטען דעם שלום בית (פ' בשא מדרשים וגמרא).

צושטערען אַ שלום־בית איז פערעכענט צו די גרעסטע עבירות, אין גמרא גיטין (נ"ח) ווערט דערצעהלט, אַז איינער אַ סטאָליער האָט געאַרבייט ביי אַ מייסטער, האָט ער געוואָרפען אַן אויג אויף דער פרוי פון מייסטער, ביז ער האָט דערפיהרט צו אַ גט, און ער האָט מיט איהר חתונה געהאַט. זאָגט די גמרא, אַז אין דער שעה איז אין הימעל גע'חתמ'עט געוואָרען דער שלעכטער גזר־דין, אַז ארץ־ישראל און דאָס בית־המקדש זאָלען חרוב ווערען. דאָס בעווייזט, אַז ווען עס טרייסלען זיך די יסודות פון טהרת המשפחה פון דער יודישער שטוב, איז גלייכצייטיג דער חורבן פון יודישען פאָלק, פון בית־המקדש.

צולעצט מוז פערשטאַנען ווערען די משנה אין גיטין: די בית שמאי זאָגען, אַז מען טאָר נישט גט'ן קיין פרוי נאָר ווען מען טרעפט איהר אין אַ פערדאַט, עדות דבר. נישט קוקענדיג, וואָס די בית שמאי זענען געווען אין דער נאַטור [illegible]גע, בייזע, קפדנים, דאָך האָבען זיי אין דער בעציהונג צו דער פרוי געזאָגט, אַז מען טאָר נישט גט'ן קיין פרוי, וואָס זי זאָל נישט זיין, ביז ער טרעפט זי אין פערדאַט. די בית הלל זאָגען „אַפילו הקדיחה תבשילו". (עי' רש"י ובמפרשים), דאָס הייסט, ווען זי איז נישט קיין גוטע בעל־הבית'טע קען ער זי גט'ן. דער רמב"ם (הלכות גירושין) ערקלערט און פסקנ'ט, אַז די ערשטע פרוי איז ווי די בית שמאי, און די צווייטע פרוי, אויב עס איז נישט קיין גוט לעבען, אויב זי איז נישט קיין בעל־הבית'טע, קען מען זי גט'ן (ועי' בפוסקים ובמפרשים). עס איז דאָ אַ לאָגישע ערקלערונג, אַז הקדיחה תבשילו מיינט דאָס, זי מאַכט איהם אַ שלעכטען נאָמען, נישט קיין ריכטיגען פערדאַט. ווי מיר געפינען אין גמרא דעם אויסדרוק: פרט לתלמיד שהקדיחה תבשילו ברבים... נאָך אַ השערה איז, אַז זי וויל קיין קינדער נישט האָבען, פון פסוק אכלה ומחתה (ועי' כתובות). ר' עקיבא זאָגט, ווען אַ מאַן האָט געפונען אַ שעהנערע פרוי, קען ער זיך גט'ן. ווען מען נעהמט אין בעטראַכט, אַז דאָס יודישע פאַמיליען־לעבען איז אַ שטיק הייליגקייט, געטליכקייט, איז אַזוי ווי אַ יוד קען נישט זאָגען, אַז ער האָט געפונען אַ שעהנערע תורה, קדושה, און אויב אַ יוד זאָגט דאָס, שליסט ער זיך אויס ממילא פון כלל ישראל, אַזוי אויך אויב אַ מאַן, וועלכער פערבינדט זיך מיט אַ פרוי און גרייט צו צו האָבען אַ יודיש הויז, בויען דעם בנין עדי עד, און ער דערזעהט אַ שעהנערע, איז שוין גלייכער, אַז זי ווערט איהם פטור, ווארום די שטוב וועט זיין אַ גיהנום, און דער מאַן דער מלאך־המות, און די קינדער וועלען געוויס פערדאָרבען ווערען.

—=:)(:=—

יודישער עלעמענט אין דער וועלט=ליטעראַטור

פון פּראָפ. פּ. ראַזענצווייג

פונקט ווי די יודישע געשיכטע איז די רייכסטע אין דער וועלט־געשיכטע, אַזוי איז אויך אונזער ליטעראַטור די פּראָמינענטעסטע פון אַלע ליטעראַטורען, אָבער עס זענען פאַרהאַן ווייניג יודען, וואָס קענען אַלע די דאָזיגע נעמען פון יודישע שרייבער אין אַלע לשונות פון דער וועלט און נאָר אַ ספּעציאַליסט קאָן בעהערשען דעם גיגאַנטישען חומר פון אונזערע ליטעראַטורען. דער יודישער גייסט האָט משפּיע געווען אויף אַלע אומות העולם; מיר האָבען געגעבען דער וועלט דעם תנ"ך, דאָס קריסטענטום, מיר האָבען אין אַ גרויסער מאָס געשאַפען דעם איסלאַם און הונדער[illegible] דיכטער, פילאָזאָפען און געלעהרטע זענען יודען, אויב נישט לויט זייער גלויבען אָדער נאַ[illegible]יאָנאַליטעט, טאָ איז עס לויט — זייער אָפּשטאַמונג.

אויף וואָס פאַר אַן אופן עס האָט געווירקט און משפּיע געווען דער עם־הספר אויף די וועלט־ליטעראַטורען האָט בעוויזען אין זיין בוך „דאָס יודישע עלעמענט אין דער וועלט־ליטעראַטור". אַרטור סאַקהיים. דאָס בוך איז געשריבען דייטש און איז אַרויס אין פערלאַג „הצורף", אין האַמבורג אייגענטליך איז עס אַ מין קליינע[illegible]קאָן, אַ סינטעז פון אונזערע אַ סך לשונות'דיגע ליטעראַטורען, אַ קערנדיגע קווינטעסענץ מיט קורצע, טרעפליכע כאַראַקטעריסטישע סקיצען וועגען [illegible]רע גרעסערע און קלענערע [illegible]ען, סאַטעליטען און שטערענדלעך אויף דעם הימעל פון דער וועלט־ליטעראַטור און וועלט־פי[illegible]ע.

מען וואַרפט אונז פאָר, אַז מיר זענען אַ פאָלק פון גאווה, אַ פאָלק, וואָס האָט ליב פערריודישען יעדען גרויסען מענש און צו אַנעקסירען זיך פרעמדע יצירות, אַז מען לייענט אָבער איבער סאַקהיימס ציקל פון רעפעראַטען (אין אַזאַ פאָרם איז דאָס בוך געשריבען) פיהלט מען, אַז עס איז כדאַי צו זיין אַ יוד. דאָס קלענסטע, דאָס שוואַכסטע פאָלק אונטער די אומות [illegible] האָט געשאַפען אַן אַראַביש־יודישע, שפּאַניש־יודישע, איטאַליעניש־יודישע ליטעראַטור; מיר האָבען בעשאַנקען מיט טאַלאַנטען די פראַנצויזען, די דייטשען, די רוסען; מיר האָבען דאַן אין משך פון עטליכע יאָהרען פונאַנדערגע'בושפ'ט די נייע־העברעאישע און יודישע ליטעראַטור און האָבען זיי געשטעלט אויף אַן עכט אייראָפּעאישען נ[illegible]

סאַקהיים שטעלט זיך אָפּ נישט בלויז ביי יודישע שרייבער, אויך די משומדים זענען פאַר איהם יודישע שרייבער און עס אינטערעסירט איהם אויך, ווי אַנדערע פעלקער האָבען געקוקט אויף דער יודען־פראַגע. ער פערגעסט נישט צו דערצעהלען, וואָס פאַר אַן איינפלוס דאָס יודישע עלעמענט האָט געהאַט אין די יצירות פון די [illegible] געניוסען, למשל, געטהען און וואָס פאַר אַ ראָל די יודען האָבען געשפּילט אַלס פאַקטאָרען, פּראָפּאַגאַטאָרען און איניציאַטאָרען פון נייע ליטעראַרישע שטרעמונגען.

מיר וועלען דאָ נישט איבערגעבען סאַקהיימס געדאַנקען און בעשרייבונגען; עס איז אוממעגליך צו געבען אַ קווינטעסענץ פון אַ [illegible] קווינטעסענץ. אָבער מיר ווילען נאָך אויפמערקזאַם מאַכען אויף דעם ווערט און די חסרונות פון סאַקהיימס בוך.

זיין בוך איז טיף, ער האָט גוט אויסגענוצט יודישע, העברעאישע, פראַנצויזישע, דייטשע, אַראַבישע, רוסישע קוואַלען, און דערביי זענען זיינע עסקיזען ניי און אָריגינעל. אָבער אָפט מאָל איבערטרייבט ער בפרט אין דעם [illegible]ען סטיל און מליצה'האַפטען, פייערדיגען לשון, פול בלומענהאַפטע, עקזאָטיש־מזרח'דיגע [illegible], אויך זענען זיינע משפּטים וועגען דיכטער אָפטמאָל סוביעקטיוו און צו אַפּאָדיקטיש. אויב אַ דיכטער איז איהם סימפּאַטיש רעדט ער וועגען איהם צופיל, פּראָפּאָרציאָנעל צו אַנ'אַנדערע, וואָס איז פאַר איהם ווייניגער סימפּאַטיש.

אויך האָט סאַקהיים לחלוטין פערגעסען וועגען דעם יודישען איינפלוס אין דער פוילישער ליטעראַטור, כאָטש ער רעדט אַ סך וועגען יודישע בעריהמטע רבנים, פילפּוליסטען, דיכטער און ש[illegible] אין פוילען. ער ווייסט גאָר נישט וועגען [illegible]סקא יוליאַן, פעלדמאַן ווילהעלם, טאָווים, סלאָנימסקי, וויטלין, ברוין, אויך דערמאָהנט ער פון די פוילישע שרייבער, וועלכע האָבען זיך בעשעפטיגט מיט דער יודען־פראַגע בלויז איין אָרזשעשקאָוואַ און דאָס מיט איין וואָרט, הגם ער ווייסט אַ סך צו דערצעהלען וועגען דעם פערהעלטעניש פון די רוסישע שרייבער צו די יודען, ער ווייסט גאָר נישט וועגען יודישע געשטאַלטען אין דער פוילישער ליטעראַטור, פון ניעמצעוויטש ביז זאַפּאָלסקאַ און עס וואָלט כדאַי געווען אין דער צווייטער אויסגאַבע פון זיין בוך עס צו פערפולקאָמענען מיט די דאָזיגע פּרטים. עס איז מעגליך, אַז סאַקהיים האָט נישט געהאַט קיין קוואַלען צו זיין בוך. מיר האָבען דער געהאַט קיין קוואַלען צו זיין בוך.

די נייע טאַנצקונסט און איהר גייסט־געשיכטליכער בעדייטונג

פון ט. ביילין

לעצטענס האָט זיך די טאַנץ־קונסט אָנגעהויבען צו ענטוויקלען מיט אַ געוואַלדיג שטאַרקען טעמפּאָ. אין פערשידענע לענדער זענען פערשידען איהרע אויסדרוקס פאָרמען און אָפּהענגיג פון דער צייט איז אַ טאַנץ מאָדערן, אָדער ער פערשווינדט און פון דעם קען מען קומען צום אויספיהר, אַז די טאַנץ־קונסט האָט אַ נאָהענטען שייכות צו די ווירקענדיגע גייסטגעשיכטליכע כוחות.

און איבעריג פּלפּולען אַרום דעם איז אויך נישט פאַרהאַן. נעהמט מען דעם אויסדרוק פון טאַנצען און זיין וועזענטליכען אינהאַלט, קען מען גלייך דערפאַהרען, ווי דער מאָדערנער טאַנץ איז נאָהענט צום גייסט פון עקספּרעסיאָניסטישען און שטעלט מיט זיך פאָר אַ שטיק „לעבענס־פילאָזאָפיע", עס הייסט: דער טאַנץ איז אַ רעזולטאַט פונ'ם לעבענס־פילאָזאָפישער און עקספּרעסיאָניסטישער ריכטונג.

דער פאָרשער פונ'ם מאָדערנעם קונסט־טאַנץ, לאַבאַן, ווייזט אָן, אַז דער מאָדערנער קונסט־טאַנץ האָט ווידער געפונען דאָס פריהער פערשוואונדענע דעמאגישע און דאָס דעמאגישע אין זיין נייער דערשיינונג האָט איבערגעפלאַנצט דעם עקספּרעסיאָניסטישען אין אַ טאַנץ פאָרם, אַ פאַרב, וואָס ווערט בעזונדערס געפלעגט אין די טאַנץ־שולען פון די בעריהמטע מערי וויגמאַן (אַ דייטשע טאַנץ־קינסט־ [illegible]

טאַנץ. און יעדער פון די עלעמענטען האָט זיך זיין בעדייטונג. דאָס ריכטיגע מישט זיך איבער מיט'ן פאַלשען, פעראייניגט אין איין ריטם, וואָס שאַפט דעם וויטאַלען פּרינציפּ פון דער טאַנץ־קונסט. דער ריטם געגענאיבער שטעהט דער טאַקט, די אָרדענונג, דער בעשטימטער געזעץ פונ'ם ראַציאָנעלען, דער „גייסטיגער פּרינציפּ". „האָט דער ריטם די איבערהאַנד, דאַן ענטשטעהט יענץ אייגענטליכע, וואָס מיר רופען אָן סטיל. איז אָבער מנצח דער גייסטיג מעטרישער פּרינציפּ, דאַן שטאַרבט אָפּ דער ריטם, און זיין אָרט פערנעהמט דער אויטאָמאַטיזם".

מיט'ן אַריינשמוגלען אין דער טאַנץ־קונסט דאָס גייסטגעשיכטליכע האָט מען אין איהר געמאַכט גילטיג אַ געוויסע מעטאַפיזישע בענקעניש. ווי אַ מין אָנפיהרענדיגע אימפּולס. דאָס ווידער ענטדעקען דאָס ריטמישע, אָפּשאַפען דאָס אַקצענטואירענדיגע ווי אַ ווילענסאַקט, דער גוראַנק נישט צו דיסציפּלינירען די בעוועגונג אין בעשטימטען ראַהמען, אַרויסצוברענגען זיין כמות, וואָס איז פערבאָרגען אין דער נשמה קערפּערליכער איינהייט, [illegible]

כאַראַקטער און זיך פערוואַנדלען אין אַ מיסטעריע, „וואָס מיר זוכען, איז... אַ סינטעז פון קולט און אַרבייטס־בעוועגונג. די קולטגעמיינשאַפט איז די טרעגער פון אַ רעליגיע פון אַרבייט, וועלכער איז פאַר'ן צפון'דיגען מענשען אַ נאַטירליכע קולט־פאָרם" — בעהויפּטעט דער דייטשער טאַנץ־קינסטלער באַדע און כמעט דאָסזעלבע בעמאַנט דער טאַנץ קונסט פאָרשער לאַבאַן: „ווען איך רעד היינט פון רעליגיעזער אָדער קולטישער טאַנץ־קונסט, דענק איך, דערביי וועגען דער מיטווירקונג פון דער טאַנץ־קונסט אינ'ם לעבען פון אונזער צייט". און ביי ביידע, סיי ביי באַדען, סיי ביי לאַבאַנען זענען פערבונדען דאָס קולטישע און געמיינשאַפטליכע מיט'ן מאַסענהאַפטען: „יעדער ריטם איז אַ מאַסען איבערלעבונג, וואָס מעהר דאָס מאַסענהאַפטע קומט צו זיין אויסדרוק אינ'ם טאַנץ, אַלץ בעיהרט זיך מעהר די טאַנץ־קונסט מיט'ן קאָסמישען לעבענס־ריטם. עס פערשווינדט לחלוטין דאָס מעטרישע און דער מעסטענדיגער אינטעלעקט דערפיהלט זיך פריי, נישט געצוואונגען".

נישט דיסציפּלינירען די בעוועגונגען, געבען דעם אָרגאַניזם אַלע מעגליכקייטען אַרויסצובורענגען אין ריטם דאָס פערבאָרגענע אין דער נשמה קערפּערליכער איינהייט, ווירקען דורכ'ן עקספּרעסיאָניסטישען און דעמאַגאָגישען, — אַזאַ איז די תורה פונ'ם מאָדערנעם קונסט־טאַנץ, וואָס שטרעבט זיך [illegible]

דאס גאלדענע קעלבעל...

—=:O:=—

(פקיצע)

—=:§:=—

פון ל. מלאד

דאָס געשטאַלט :

אַ פּנים ווי דער אויפגאַנג פון טאָג. בלייך, ווייס, נאָר אויף די קינבאַקען אַ ראָזע־געראָטישליכקייט. דאָס קורצע נעזל ווי ספּעציעל גרויסע אויסגעשאָבענע נאָזלעכער איז געווען ווי איינגעטונקען אינ׳ם בלוטיקן נעפּעל — אין פודער און דער „נעפּעל" האָט זיך אַרומגעלייגט דעם קיילעכדיגען מויל און איינגעדעקט די גאָמבע.

זי האָט געמוזט זיין העכער ווי זי האָט אין דער אמת׳ן אויסגעזעהן, דאָס קליידעל האָט נאָר דער „גרייכט" די העלפט פון דער קניה, דערביי איז איהר „גאַנגעלע" געווען אַ שפּרינגענדיגס, ס׳האָבען די טריטלעך אונטערגעזונגען, די בלוזקעלע האָט זיך תמיד אָנגעפּילט מיטלופט, ווי זי וואָלט זיך אויסגעבויט בוזים־קישעלעך מיט ווינט.

האָט עס איהר געמאַכט אַ פולמיידעניג אַ קינגווערייש.

און תמיד האָט זי געלאַכט. סיי ס׳איז געווען פון וואָס און סיי ס׳איז נישט געווען. אינ׳ם לאַכען האָט זי טיילמאָל אַריינגעוואָרפען אַ פּאָר ווערטער זי עטליכע אַרבעסק אין אַ טאָפּ מיט צוואַלווריגע וואַסער.

פערשטעהט זיך, זי האָט אויסגערעכענט אויף דערפאָלג און האָט זיך נישט געגאַרט אין חשבון.

מען האָט געקלעפּט אַרום איהר. עס איז פשוט איבערדריסיג געווען, נאָר איר האָט עס נישט געדאַרט. ווי זי וואָלט „צו דעם בעשאַפען געוואָרען".

האָט געטיילט שמייכעלעך, געלעכטערלעך און אַ רעשט געגומען מעהר וויפיל זי האָט איינגעשטעלט

האָט מען נישט געוואוסט אין וואָס בעשטייט איהר „צויבער".

אַנדערע האָבען עס פשוט געענטפערט :

„גאָלד!"

יאָ, דאָס „מיידעניו" האָט געהאַט גאָלדענע האָר. נישט געפאַרבט און נישט געבלישטשעט.

נאָר פון דער נאַטור". קינדווייז זענען זיי מסתמא געווען „פלאַקסענע"... און אפשר וואַלטען זיי אַזוי פערבליבען אויך. נאָר דאָס קליינע מיידעל האָט זיך דערוואוסט די אַדרעסען פון די „שיינהייט - דאָקטוירענטעס" און פון פלאַקס" איז געוואָרען גאָלד, נישט נאָר אויף איהר קאָפּ, נאָר אין איהרע אויערען, אויף איהר האַלז, אויף די פינגער און אפשר — אין קעשענע.

וועגען „איהר" האָט מען גערעדט ס׳ערשטע אין „דער קאַפע", דערנאָך אין די „פּריוואַטע היידער", נאָך דערנאָך — אויף אונטערהאַנדלונגען ביז אין גאַס, ביז — אויף די שפּאַלטען פון צייטונגען, מען האָט שוין געקאָנט זעהן איהר „געשטאַלט" אויף קעסטעלעך שוועבעלעך, אויף טאַלקס־זייף, אויף באַנקעצעטלעך און —

אויף דעם עקראַן אין די קינאָ־טעאַטערן.

אַ וועלט האָט זיך פערקוקט קיין אַמעריקא. אַמעריקע — קיין קאַליפאָרניע, קאַליפאָרניע קיין — לאָס אַנדזשעלאָס. לאָס אַנדזשעלאָס — קיין האָליוואוד.

און „זי" האָט אין זיך מעהר שיינהייט ווי חכמה, נאָר צו איהר „דערפאָלג" שטערט עס נישט. אַדרבא, ווער דאַרף איהר חכמה, אַז זי שטעהט אויף אין שפּעטען טאָג, און עפענט דעם „זשורנאַל" דערזעהט זי שוין וואָס „זי האָט אַלץ „געזאָגט", וואָס פאַר אַ וואונדערבאַרע געדאַנקען זי האָט ביי דער אָדער ביי יענער געלעגענהייט „אַרויסגעזאָגט" וועגען קונסט און קריטיק, טעאַטער און ליטעראַטור, „מהראַ־ציגאַרעטען און פּאָלאַנאַ און פילו וועגען אַלבערט איינשטיין האָט זי איהר מיינונג". איין זאַך: עס איז מאָדנע מיט איהר זכרון, זי געדענקט גאָרנישט ווען זי זאָל האָבען אָט די אַלע פלוידעריייען אַרויסגעזאָגט, נאָר, אַז די „צייטונג" גיט דאָס איבער וואָרט ביי וואָרט אַז נישט קיין אַנדערער ווי „זי" האָט עס געזאָגט און כדי דאָס צו בעשטעטיגען שטייט נאָך אין דער זייט איהר בילד געדרוקט, האָט זי דאָך דאָס געמוזט געווען זאָגען, און ער איז טאַקע פעהיג, דער רעפּאָרטער אויך וואָס ער האָט דאָס אַלץ „אַריינגעשטעלט"...

און אַז איינער, אַ פרעמדער, אַ ווייטער, איז געקומען קיין האָליוואוד, און איהר גערעדט און ער האָט זיך געפרעגט צו איהרע אַרומהענגער וואָס איז דער קולט פון אַרומקלעפּען אַרום איהר? אַז קיין אויסערגעוועהנליכקייט איז זי נישט קיין פערדעבליכקייט אוודאי נישט, קיין שעהנקייט אויך נישט —

האָט מען געענטפערט :

— גאָלד !

גאָלד אין איהרע האָר !

אַהאַ בלאָנדינקע !

שטראַלען כוואַליען זיך אויף איהר קאָפּ

און דער האָט צוריק געענטפערט :

— יאָ, דאָס גאָלדענע קעלבעל...

• • •

איז עס דער נאָמען געפעלען.

סיי איהר און סיי די אַרומיגע.

און עפּעס אַ אָפּגלויבען אַ גייערהאָט זיך [illegible] נומען אַרום איהר קלעפּען.

דאָס גאָלדענע קעלבעל איז געוואָרען דאָס „שלאָג־וואָרט" פון האָליוואוד און די [illegible] פון דער וועלט.

מען האָט זיך אָנגעהויבען צו פערקוקען אויף איהר. חכמה איז אָפּגעטרעטען, געמאַכט אַ יחוס פאַר דעם פלאַטשיגקייט. דאָס גאָלדענע קעלבעל" האָט נאָך מעהר דערפילט איהר מאַכט. וואָרום זי האָט שוין נישט געדאַרפט איהר „פּובליסיטי־דירעקטאָר" זאָל פאַר איהר אויפשרייבען די חכמות אין די „מאַגאַזינען", נאָר זי האָט אַליין גענומען שיטען איהרע נאַרישקייטען און זיך נאָך איבערגעמען מיט זיי — ...

וואָרום, אַ כוואַליענדיגער קאָפּ פון גאָלד־בלאָנדע האָר קאָן דעם אייגענער שמאָלען שכל איינדעקן —

און גרייד־גרויסע „חכמים" שטייען אין דער ריי פון דעם גאָלדענעם קעלבעל געשמייכעלט צו ווערען געלאַשטשעט און געצערטעלט צו זיין. און אַלטע בעל־עברהניקעס פערלאָזען זייערע בעקוועמע נעסטען און ציהען זיך אַריין צו דעם בלאָנדעל קעלבעלע. —

וואָס איז אגב אַלט אין יאָהרען

און יונג אין פערשטאַנד,

און דער טאַנץ אַרום איהר גייט אָן

היישעריקען

וואס יודען האבען
געגעסען אמאל און
וואס די אראבער
עסען נאך היינט

פון

דר. ז. קאדיש

יהודען אין די אַמאָליגע צייטען זענען גאָרנישט געווען שטאַרק איבערקלייבעריש אין זייערע מאַכלים. אַפילו נאָכדעם ווי זיי זענען שוין מעהר ווי טויזענד יאָהר געווען בעזעצט אין ארץ־ישראל, האָבען זיי נאָך אויך געגעסען אַ סך בעדואינישע שפּייזען.

אָט, למשל, היישעריקען, געווען אַמאָל אַ גאַנצער מאכל ביי יודען אַפילו נאָך אין די תלמוד׳ישע צייטען, דאָס איז, קענטיג, געבליבען ביי זיי אַ געוואוינהייט פון דער צייט, ווען זיי זענען געווען באַמאַדען אין מדבר, וואָרים ביז היינט זענען נאָך היישעריקען אַ געשמאַקער מאכל ביי די בעדואינער אין אַראַביע אין עבר־הירדן.

פאַר דעם אַראַבישען פויער, דעם פעלאַך, איז דער היישעריק אַן אומגליק, אַ פּלאָג, אַ שטראָף, פון גאָט, וואָרים ער עסט אויף דעם גאַנצען געוויקס פון דער ערד. פאַר דעם בעדואין אָבער זענען די היישעריקען אַ גליק, אַ מתנה פון גאָט, ער וואַרט שוין אויף דער גליקליכער צייט, ווען זיי וועלען קומען. ער בראָט זיי אויף קוילען און פּאַסמאַקעוועט זיך מיט זייערע פליגעלעך און היינטערשטע פאָלקעס. אָבער זיין גליק האַלט לאַנג נישט אָן. דער היישעריק מאַכט אַ קורצען בעזוך און פליהט אַוועק. דער בעדואין בעוואָרענט זיך דערפאַר און לעגט אַוועק געטריקענטע היישעריקען פאַר די קומענדיגע חדשים, ווען עס וועט נישט זיין וואָס צו עסען.

פונקט אַזוי האָבען אויך יודען פאַרצייטען געגעסען היישעריקען, און נאָך היינטיגען טאָג עסען די יודען עס אין צפון־אַמעריקא און אויך די תימנער יודען, די דאָזיגע יודען האָבען זיך עס אָפּגעלערנט פון זייערע שכנים, די אַראַבער.

אין די תלמודישע צייטען זענען היישעריקען געווען ביי יודען אַ בעליבטע שפּייז, ביי די אָרימע קלאַסען. זיי האָבען געמאַכט דערפון פערשידענע געריכטען. מ׳האָט צוערשט אָפּגעריסען די פליגעלעך זייערע און דערנאָך זיי געבראָטען, געקאָכט, איינגעזאַלצען און געמאַרינירט. קרעמער פלעגען פערקויפען לעבעדיגע היישעריקען אין קערב, און כדי זיי זאָלען קאויסזעהען פריש, פלעגט מען אַרייַנגיסען ווייַן אויף זיי. באריכות וועגען היישעריקען אַלס שפּייז פאַרצייטען ביי יודען קענען די לעזער געפינען אין דעם בעריהמטען ווערק „קדמוניות התלמוד", פון פּראָפעסאָר שמואל קרויס (כרך שני, חלק ראשון).

די געוואוינהייט צו עסען היישעריקען איז, קענטיג, געבליבען ביי יודען פון דער באַמאַדישער צייט, ווען זיי האָבען אַרומגעוואַנדערט אין מדבר. ווי געזאָגט, איז עס געווען די שפּייז נאָר פאַר אָרימע, פונדעסטוועגען האָט עס פּערדהאַסען די דרשנים פון מדרש פאַרוואָס די עגיפּטער האָבען געקראָגען אומזיסט אַזויפיל היישעריקען פון דער אַכטער מכה וואָס גאָט האָט אויף זיי געבראַכט. אמת טאַקע, אַז די היישעריקען האָבען אויפגעפרעסען גאָר די תבואה, אַלע קרייטיכער, און אַלע פרוכט פון די ביימער. אָבער דאָך האָט עס יודען אין די אַמאָליגע צייטען, אין די צייטען פונ׳ם תלמוד שטאַרק פערדראָסען, וואָס די מצרים האָבען געהאַט אַזאַ טייערע געלעגענהייט איינצוזאַלצען און איינצומאַרינירען גאַנצע פעסער מיט היישעריקען און עס האָט זיי דאָס אַפילו קיין פרוטה נישט געקאָסט.

קומט דערפאַר ר׳ יוחנן מיט אַ שטיקעל דרש, אויף דעם פסוק פון חומש, אין וועלכען עס שטעהט אַז גאָט האָט געבראַכט אַ שטאַרקען ים־ווינט, וועלכער האָט אַוועקגעטראָגען דעם היישעריק און איהם אַריינגעשטופּט אין ים־סוף און ס׳איז נישט געבליבען נישט איין היישעריק אין גאַנץ מצרים, וואָס מיינט עפּעס דער פסוק מיט׳ן אויסדרוק: „ס׳איז נישט געבליבען נישט איין היישעריק"!? זאָגט אויף דעם ר׳ יוחנן אין „מדרש רבה", אַז די מצרים האָבען זיך שטאַרק געפרייט מיט דעם היישעריק און האָבען איינגעזאַלצען פון דעם גאַנצע פעסער, האָט דער אויבערשטער געזאָגט צו זיי: „רשעים, איהר פרייהט זיך גאָר מיט דער מכה וואָס איך האָב געבראַכט אויף אייך!" האָט ער גלייך געבראַכט אַ שטאַרקען מערב־ווינד און נישט איין היישעריק איז געבליבען. אַפילו די היישעריקען וואָס זענען געלעגען איינגעזאַלצען זענען אַרויס פון די טעפּ און די פעסער און זענען אַוועקגעפלויגען איינגעזאַלצענערהייט.

מיר זעהען דערפון, ווי בעליבט איינגעזאַלצענע היישעריקען זענען נאָך געווען אין געוויסע קרייזען אַפילו אַזוי שפּעט ווי אין ר׳ יוחנן׳ס צייט (אין דריטען יאָהר־הונדערט). אַזוי בעליבט זענען זיי געווען, אַז מ׳האָט זיי נישט פערגינען די מצרים.

אני לעבען

פון

וואנדט

דער פרישער ווינט, וואָס האָט אַ בלאָז געטון דורכ׳ן פענסטער, האָט זיך אַריבערגעגליטשט איבער זיינע שלייפען און האָט איהם צוריק אויפגעוועקט צום לעבען.

ביסלעכווייז האָבען איינע נאָך די אַנדערע אויפגעבליצט ביי איהם אין קאָפּ געדאַנקען און דעראיבערונגען, געדאַנקען, וועלכע זענען שוין אַמאָל געטראַכט געוואָרען און וועלכע האָבען פערנומען זייער שטענדיג אָרט. אַלץ איז געווען אַזוי שטיל, אַזוי גוט און האָט געאָטעמט מיט דער מילדקייט פון אַ חלום.

— מיר דוכט, אַז ער קומט צום בעוואוסטזיין, האָט ער דערהערט אַ שטים. ער איז הייסט עס געווען אָהן בעוואוסטזיין.

איצט האָט ער אויך געשפּירט, אַז דער קאָפּ איז איהם געווען שווער און, אַז דער ווערטאָג אין האַנד ווערט אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער.

ער האָט געפּרובט מאַכען אַ בעוועגונג, ער האָט זיך אָבער נישט געקאָנט אַ ריהר טון.

— ווי פיהלט איהר זיך, הער אָרשטעדט ? האָט אימיצער געפרעגט.

— אַ דאַנק, גוט. אָבער ווי מאָדנע דאָס איז, וואָס איך קען נישט זעהן.

— שרעקט זיך גאָר נישט, האָט די שטים ווייטער געזאָגט, איהר מוזט איצט ליגען זעהר רוהיג.

דערנאָך איז איהם אויסגעקומען, ווי אימיצער וואָלט אַוועקגעגאַנגען און וואָלט פערמאַכט די טיר.

ער האָט פונדעסטוועגען געפיהלט, אַז ער איז נישט אַליין. „וואו בין איך" ? האָט ער געפרעגט.

— איהר זייט אין שפּיטאָל, האָט אַ פרוי געענטפערט, אָבער אין אַכט טעג אַרום וועט איהר זיין געזונד.

— אָבער פאַרוואָס איז דאָ אַזוי פינסטער ? האָט ער פונדאַסנייע אָנגעהויבען פרעגען, וואָס איז דען איינגענטליך געשעהען ?

— איהר טאָרט איצט אַזוי פיל נישט רעדען — האָט ער ווידער דערהערט די זעלבע שטים.

ער האָט געפּרובט אַ ריהר טון מיט׳ן קאָפּ, ער האָט אָבער געהאַט דעם געפיהל, ווי אויף זיין געזיכט וואָלט געליגען אַ בלייענע מאַסקע.

— איהר מוזט איצטער שוין ענטשלאָפען ווערען.

— איך בין דאָך אָבער נישט בלינד, אמת ? רעדן, איהר טאָרט נישט רעדען ! — האָט איהם די פרויען־שטים געענטפערט.

איצט איז אָבער ווידער געקומען די דערינערונג און ער האָט זיך געפּרובט זי נישט אַרמטקלאָגען — — — — — —

ווי אַזוי איז עס געווען. פריהער איז מען געפאָהרען פערביי דעם טייך. ס׳האָט געשמעקט מיט ריח פון זאַלץ־וואַסער און מיט בוקסענבוימער פון וואַלד. דערנאָך האָט זיך אָנגעהויבען דער דאָרפסוועג, וועלכער האָט זיך גלייך ווי אַ שנירל געצויגען דורך די לאָנקעס. ווייט ערגעץ האָבען זיך געזעהן קליינע בערגלעך. דערנאָך, בעת די גיכקייט איז פערשטאַרקט געוואָרען, דער ברוועזענער געריוש פון מאָטאָר, און פלוצלונג — אַ בויג אָן אַ זייט, אַ מוראדיגער שטויס, וועלכער האָט איהם אַ שלידער געטאָן פון אויטאָ, און ווייטער גאָרנישט... גאָרנישט... עס איז אויסגעקומען, ווי זיין קערפּער וואָלט געווען פעסט צוגעבונדען צום בעט, אַ שטייקענדיגער ריח פון עטער האָט זיך אַרום איהם פערשפּרייט. דאָס ערגסטע אָבער איז געווען די פינסטערקייט, וואָס האָט נישט געוואָלט אָפּטרעטען.

— איך בין דאָך נישט בלינד ? — האָט ער ווידער געפרעגט.

— קודם־כל מוזט איהר שלאָפען ! — איז געווען די תשובה.

אין אַ רגע אַרום איז אָבער געקומען אַנ׳אַנדער געדאַנק :

— און אַסטריד ! — האָט ער אַ געשריי געטון — אַסטריך, די, וואָס איז מיט מיר געפאָהרען אין אויטאָ....

— פריילייין אַסטריד איז פריש און געזונד — האָט ג׳הם די פרוי פערזיכערט — זי קומט אַהער יעדען טאָג און מאָרגען וועט זי אויך קומען.

— גוט, וועל איך איצט שלאָפען — האָט ער געזאָגט.

אויף מאָרגען האָט ער אַ פּאָר מאָל געהערט, ווי עס האָבען ערגעץ נישט ווייט געקלונגען קירכען־גלאָקען. און אַזוי האָט ער זיך דערוואוסט, וויפיל ס׳איז געווען דער זייגער. שטיל האָט זיך געעפענט די טיר.

— דאָס ביסטו, אַסטריד, — האָט ער געזאָגט.

— יאָ, דאָס בין איך ! — דערנאָך איז געוואָרען שטיל.

— דאַרפסט נישט וויינען, אַסטריד, איך ווייס עס, איך בין בלינד.

און דערנאָך איז געקומען דער טאָג, ווען מען האָט איהם געבראַכט אַהיים, און ס׳האָט זיך פון דאַסניי אָנגעהויבען דאָס פריהערדיגע לעבען.

ער האָט זיך שוין צוגעוואוינט צו דער טונקעלקייט, וואָס איז געווען אַרום איהם, און ער האָט דערמיט שלום געמאַכט.

ער האָט אויך שלום געמאַכט דערמיט, אַז ער קען איצט קיינעם גאָרנישט געבען, און קען פאַר קיינעם גאָרנישט זיין. ער האָט אויך געפיהלט, אַז ער ווערט וואָס ווייטער אַלץ איינזאַמער.

— וואָס וועט איצט זיין ? — האָט איינמאָל, אין איינעם אַ טאָג, שטיל און ווי ווייט מעגליך, ווייך, געפרעגט ביי איהם אַסטרידס מוטער, — איך מיין, ליבער האלנער, אַז מיר מוזען דאָך אַמאָל רעדען וועגען דעם, וואָס וועט איצט זיין מיט דיר און מיט אַסטריד ?

ער האָט נישט געקאָנט פערלאַנגען, אַז אַסטריד קומען. און ס׳איז פאַר איהם אויך קלאָר געווען, אַז אויב צוויי מענשען ווילען צוזאַמען געהן דורכ׳ן לעבען, מוזען זיי זיין אימשטאַנד איינער דעם אַנדערען עפּעס פאַרצוליייגען...

ער האָט נישט געקאָנט פערלאַנגען, אַז אַסטריך זאָל מיט איהם חתונה האָבען, און ער האָט געפיהלט אַז אַסטרידס מוטער וויל הערען פון איהם די דאָזיגע דערקלערונג.

ער האָט עס איהר געזאָגט, און זי איז אַוועקגעגאַנגען.

ער האָט געהערט, ווי עס האָט אַ קלאַפּ געטון הינטער איהר די טיר, און ער איז ווידער געווען אַליין אין צימער.

ס׳איז געוואָרען אָוונט, אַ מאַטער זונענשטראַהל האָט איהם אַ גלעט געטון איבער׳ן געזיכט, נישט שענקענדיג איהם קיין שום וואַרימקייט.

איצט איז אָבער פינסטער.

אַ פּאָר מאָל איז דאָס שטוב־מיידעל אַריינגעגאַנגען, כדי צו פרעגען ביי איהם, צי זי זאָל נישט אָנצינדען קיין פייער. ער האָט זי צוריק אַוועקגעשיקט און איז געבליבען זיצען אַזוי ווי ער איז געזעסען.

מיט אַמאָל האָט ער אַ ציטער געטון, ער האָט פלוצלונג דערהערט אַ שטילען געריוש און דערפיהלט, ווי צוויי הענד האָבען זיך אַרויפגעלייגט אויף זיינע.

ס׳איז געווען אַסטריך.

— האלנער, — האָט זי שטיל געזאָגט — ווי האָסטו עס געקאָנט גלויבען. די מוטער האָט זיך עס אַליין אויסגעטראַכט, זי האָט קיינמאָל נישט געפרעגט ביי מיר מיין מיינונג. ווי האָסטו גאָר געקענט גלויבען, אַז איך וועל, ווען עס איז אין מיין לעבען קענען איבערלעבען אַ גליקליכע שעה, ווען איך וואָלט אַזוינס געטון.... האלנער, איך האָב דיך דאָך ליב !....

דער קונדס

הומאר — סאַטירע

צוזאַמענגעשטעלט דורך א. שאַרמציגעל

פּאָליטיק פון דער וואָך

מאַראַטאָריום.

אַ וואַזשנע גליק האָט בעטשאַפּעט די וועלט. אַ מאַראַטאָריום אויף אַ יאָהר צייט. ווי מען פרעהט זיך דאָס אין די פּאָליטישע קרייזען, מען וועט נישט דאַרפען צאָהלען די מלחמה־חובות אין משך פון אַ יאָהר.

דאָס איז אַזאַ מין פּראָלאָנגאַציע פון די צאָהלונגען, ווי עס איז איינגעפיהרט, לעצטענס אין די האַנדעלס־געריכטען.

צווישען די פּאָליטיקער איז אַ הייטע־ער שטרייט צוליב דעם, עס פּאַסט גאָר נישט פאַר פּאָליטיקער. עס וואָלט ענדער געפּאַסט פאַר סוחרים, דאָס פרעהען זיך מיט אַ „פּראָלאָנגאַציע".

דאָס פרעהען זיך מיט דער „פּראָלאָנגאַציע", קאָן פיהרען צו דער מיינונג, אַז אונזערע פּאָליטיקער האַלטען פאַר אַ באַנקראָט.

און אפשר טאַקע, ווער קען וויסען. ווי אַלט בייז פּאָליטיקער.

ווי מאַכט „חזן"

אין אַנ׳אָרט וואו חזנים קומען זיך צוזאַמען, האָט אַמאָל אַ ייד זיך אָנגערופען צו עטליכע חזנים, וואָס זענען דאָרט געזעסען:

איהר ווייסט פאַרוואָס מען זאָגט, אַז חזנים זענען נאַראָנים? ווייל די ראשי תבות פון חזן מאַכען: „חזנים זענען נאַרנים"...

ענטפערט איהם אַ חזן: זייט אַזוי גוט, ר׳ ייד, און לייענט דאָס אויף צוריק און עס וועט מאַכען „נגידים זענען חזירים"...

זאָגט דערביי אַ צווייטער חזן: איהר ווייסט בײדע נישט, דער אמת׳ער תירוץ פאַרוואָס אַ חזן איז אַ נאַר איז פאָלגענדער: למשל, ווען איינער האַנדעלט מיט גלאָז, איז ער אַ גלעזער, און האַנדעלט ער מיט ביכער, איז ער אַ בוכהענדלער. און אַז מען האַנדעלט מיט גאָרנישט, איז מען אַ נאַר.

אַבי נאַר מיין אייגענע...

לאָ׳מיך דיר
זאָגען אָט וואָז:
מעגסט דאַנקען און
לויבען גאָט וואָס
איך בין דיר
יעניגער,
וועלכען דו ביזט
מחויב זיין טריי,
און וואָס, אַ סור מיר,
אויב עס אַרט מיך:
ווען מיין אייגענע
פרוי גענאַרט מיך.
אבי נאָר קיין פרעמדע
גענאַרט מיך נישט,
טשעפּעט דאָס מיך און
עס אַרט מיך נישט.

ער האָט נישט געוואוסט

ווייב: — ווען איך וואָלט געהערט מיין מוטער ווען זי האָט מיך געוואָרענט, אַז איך זאָל מיט דיר נישט חתונה האָבען, וואָלט איך יעצט פיל בעסער אָפּגעווען.

מאַן: — און איך האָב גאָרנישט געוואוסט, אַז דיין מוטער איז מיר געווען אַזאַ גוטער פריינד.

אין קאַפע

די טאָכטער פון אַ היגען יודישען גביר, איז אַנטלאָפען מיט אַ שייגעץ.

אין תּאָג האָט דאָס אַרויסגערופען אַ געשושקעריי, מען האָט עס דערצעהלט פון מויל צו אויער.

אין קאַפע האָט מען דעם גביר אַ פרעג געטאָן:

— „מען זאָגט, אַז דער שייגעץ איז געווען ביי אייך אַ צייט לאַנג אַ גאַנצער בן־בית. פאַר וואָס האָט איהר דאָס דערלאָזט.

און דער גביר ענטפערט׳מסיח לפי תומו:

„איך האָב אַלץ געקלעהרט, אַז ער וועט אַנטלויפען מיט מיין פרוי".

אויך געבעטען

— ווייסטו, איך האָב אַ שלעכטע שוועסטער. שוין עטליכע יונגעלייט האָבען איהר געבעטען זי זאָל מיט זיי חתונה האָבען און זי וויל נישט.

— נו, מיין שוועסטער האָט מען שוין אויך אַ סך מאָל געבעטען זי זאָל חתונה האָבען, און זי וויל נישט.

— ווער האָט איהר געבעטען

— דער טאַטע און די מאַמע.

אַנ׳אונטערשיד

— אַך, ס׳אַראַ אונטערשיד עס איז צווישען אַ היינטיגער מיידעל און אַ מיידעל פון פאַר דער מלחמה!

— וואָס איז דער אונטערשיד?

— אַ היינטיגער מיידעל איז מיט אַ 17 יאָהר יונגער...

מאַראַטאַריום

אַזאַ גרוס פון אַמעריקאַ

איצט מען קאָן שוין שלאָפען רוהיג,
ס׳קומט פון ווייט אַ גוטע נייעס:
פון אַמעריטשקע דערציילט מען
מאַראַטאַריום — שוואַרץ אויף ווייס...

מאַראַטאָריום איז אַנ׳ענין
פאַר דעם דלות, פאַר דער נויט —
ס׳הייסט, אַז אַלע מיינע חובות
ווערען, ווי די מתים טויט...

אָפּגעלעגט עס ווערט דאָס צאָהלען,
מיעט נישט אָפּשלאָגען די שוועל,
און פון מיינע טעג און יאָהרען
שוין נישט מאַכען מיר אַ תל...

ס׳וועט דאָס ווייב מיר לאָזען זשיפען,
לאָזען עטעמען מיך פריי,
אַז איך האָב פאַר איהר אַ תירוץ
פריש פון באָדעל — שפּאָגעל ניי...

דער קאָמאָרניק אויך, מסתמא
האָט די זאַך שוין פעסטגעשטעלט,
אַז עס איז שוין אָנגעקומען
מאַראַטאָריום אויף דער וועלט...

נאָר ווי מאַכט מען עס אַ שטייגער,
אַז עס זאָל דויערען דאָס גליק",
ס׳זאָל נישט אויפשטיין תחית המתים
ס׳מאָראַטאָריום צוריק...

יאָקעל בן פלעקעל

אַ „מתנה" דעם וויצע־פּרעזידענט

רבי צבי הירש חיות און געטהע

(אַנעקדאָט)

דער גרויסער געלערטער און זאָלקאווער רב רבי צבי הירש חיות איז — דערצעהלט אַ אַנעקדאָט — געווען דער גרויסער פערעהרער פון דעם דיכטער געטהע. דער נאָמען געטהע איז פאַר איהם געווען דער גרעסטער, וואָס די צייט פערמאָגט מען זאָגט, אַז צבי הירש חיות האָט געקאָנט אַלע ווערק געטהעס אויסענווייניג און געדענקט אפילו אַלע דאַטים פון די געטע־אויסגאַבען.

ווען געטע איז געשטאָרבען — דערצעהלט מען — און רבי צבי הירש ז״ל האָט זיך דעריבער דערוויסט, איז ער געווען שטאַרק פער׳מרה־שחורה׳ט פון עצבות, און האָט מיט קיינעמען נישט געוואָלט רעדען, ער איז אפילו גאַנצע טעג נישט אַרויסגעגאַנגען מפתח ביתו.

אין זאָלקעוו האָט זיך באַלד פערבר״ייטעט די שמועה:

דער רב זאָל מאריך ימים זיין איז פול מיט עצבות! דער רב געהט נישט אַרויס מפתח ביתו.

— וואָס איז געשעהן? — האָט מען געפרעגט פון חויל צו מויל.

דער ענטפער איז געווען:

„נפטר געוואָרען אַ גרויסער צדיק, אַ צדיק הדור, רבי געטהע זכותו יגן עלינו..."

אויף דעם גאַנצען שטעטעל איז געפאַלען אַ מרה־שחורה, אַ עצבות האָט אַלעמען איינגעהילט:

„נפטר געוואָרען דער גרעסטער צדיק. מען זאָגט מען איין וואָרט: געקאָנט ברענגען משיח׳ן" זאָלקעוו איז שוואַרץ. די פּנים׳ער שוואַרץ. טרויעריג... נפטר געוואָרען רבי געטע זכותו יגן.."

פאַמעלעך, פאַמעלעך, רעדענדיג און נאָכפרעגענדיג, האָט מען זיך דערוויסט:

עפּיס אַ דיכטערל פון „דאַטשלאַנד".

חסידים און אנשי מעשה האָבען געצויגען מיט די פּלייצעס. אָפּגעהאַלטען שלשים פאַר אַ גוי.

אין יענער צייט איז דעריבער געבוירען געוואָרען אַ ווערטעל.

ווען עמיצער איז פערפאַלען אין אַ מרה־שחורה, האָט איהם דער אַנדערער שוין געוואוסט אויפצומונטערען:

„וואָס איז געשעהן? מאי כולו האי? נפטר געוואָרען דער צדיק געטהע"...

ווי די חכמים...

אין אַ שטעטעל איז געקומען אַ מגיד, האָט איהם דער שענסטער יודישער באַלעבאָס גענומען צו זיך אויף שבת. ווען מען האָט זיך געזעצט צום טיש עסען האָט דער מגיד אַזויפיל געגעסען אַז דעם באַלעבאָס איז בעפאַלען אַ שרעק. דער גרעסטער גאַסט האָט פשוט אויפגעגעסען אַלץ, וואָס מען האָט דערלאַנגט צום טיש, ווען מען האָט אָפּגעגעסען האָט מען געגעבען צום טיש זאַכען צו פאַר טרינקען — טעה, ביער, וויין און אַזוי ווייטער און אַזוי ווייטער...

האָט דער מגיד גענומען זיך פאַר׳ן טרינקען, האָט ער אין זיך אַריינגעגאָסען וואָס מען האָט נאָר געגעבען צום טיש. האָט שוין דער באַלעבאָס לענגער נישט געקענט אויסהאַלטען. און ער זאָגט צום מגיד:

— אונזערע חכמים האָבען געזאָגט, אַז ביז פערציג יאָהר דאַרף אַ מענש אַ סך עסען, אָבער נאָך פערציג יאָהר דאַרף ער שוין וואָס ווייניגער עסען און וואָס מעהר טרינקען, טראַכט איך מיר, וואָס טוט זיך דאָ מיט אייך,, מיסטער מגיד. זייט איהר יונגער פון פערציג יאָהר, וואָס זשע טרינקט איהר אַזויפיל? זייט איהר עלטער פון פערציג יאָהר וואָס זשע פרעסט איהר אַזוי פיל?

און דער מגיד האָט געענטפערט:

— היינט איז גראָד מיין געבורטס־טאָג, היינט בין איך געוואָרען פערציג יאָהר אַלט. און די מינוט ווען איך בין געבוירען געוואָרען איז גראָד אויסגעפאַלען גלייך ווי איך האָב געענדיגט מיט דאָס עסען. בין איך ביים עסען געווען יונגער פון פערציג יאָהר און גלייך נאָך דעם עסען בין איך שוין געווען עלטער פון פערציג יאָהר, און איך האָב געטון פונקט ווי די חכמים האָבען אונז געלערנט...

די מאַמעס לאָזען נישט

מוטער: וואָס שפּילסטו זיך אַלעמאָל מיט שלעכטע יונגלעך? פאַרוואָס שפּילסטו זיך נישט מיט שטילע, פיינע יונגלעך?

יונגעל: ווייל זייערע מאַמעס לאָזען נישט.

יענער איז שולדיג

צוויי יונגלעך, שטעהען אין גאַס און וואַרפען שטיינער איבער אויפ׳ן אַנדערען. איינער פון די יונגלעך קריגט שיער נישט אַ שטיין אין קאָפּ, נאָר צום גליק גיט ער אין דער מינוט אַבוקיג אַוועק דעם קאָפּ און דער שטיין טרעפט אין אַ פענסטער און צושמעטערט אַ שויב.

עס געלינגט דעם ווירט פון הויז צו כאַפּען דאָס יונגעל, וואָס האָט געוואָרפען דעם שטיין, אָבער דאָס יונגעל צווייבט זיך און ווייזט מיט׳ן פינגער אויפ׳ן צווייטען יונגעל:

— יענער איז שולדיג, יענער איז שולדיג!

— כליפּעט ער, — ווען ער כאַפּט נישט אַוועק דעם קאָפּ, וואָלט די שויב נישט צובראָכען געוואָרען!

דעם וויפּילטען?

— דעם וויפּילטען האָבען מיר היינט?

— כ׳ווייס נישט, קענסט דאָך אַ קוק טון אין דער צייטונג, וואָס דו האָסט אין קעשענע.

— די צייטונג טויג נישט, ס׳איז אַ נעכטיגע.

שווער צו דערלעבען אַזאַ זאַך

דוד׳ל: זאָג נאָר, טאַטע, ווי אַלט וועל איך דאַרפען זיין, אַז איך זאָל קענען טון אין הויז אַלץ, וואָס איך וויל און קיינער זאָל אויף מיר נישט שרייען?

זיין טאַטע (מיט אַ זייטיגען קוק אויף דער מאַמען): אַזוי אַלט, מיין זוהן, האָט נאָך קיין מאַן נישט דערלעבט צו ווערען.

אַבי ס׳איז איהם וואַרים

מען האָט געשפּילט אַ דראַמע פון׳ם לעבען אין סיביר. אָבער דער אַקטיאָר, וואָס דאַרף שפּילען דעם העלד פון דער דראַמע, איז געקומען צו דער פאָרשטעלונג אָנגעטון אין אַ לייכטען זומער־אַנצוג.

— צו אַ דראַמע, וואָס קומט פאָר אין קאַלטען סיביר, זענט איהר געקומען אין אַ זומער־אַנצוג — האָט אויסגערופען דער דירעקטאָר — איך האָב דאָך אייך געזאָגט, איהר זאָלט קומען אין אַ שווערען פעלץ־מאַנטעל.

— קיין פעלץ־מאַנטעל האָב איך נישט — האָט זיך דער אַקטיאָר ענטשולדיגט — אָבער איך האָב אויף זיך אַרויפגעשלעפּט צוויי פאָר שווערע, וואָלענע אונטער־וועש.

וואָס ער קען און וואָס ער קען נישט

פאָטער: פערשטייפטער קאָפּ! דו ביזט שוין ווידער נישט אַריבער אין העכערן קלאַס! וואָס האָט שוין ווידער פּאַסירט? פראַנצעזיש קענסטו?

סעמקע: יאָ.

פאָטער: אַלגעבראַ קענסטו!?

סעמקע: יאָ.

פאָטער: געאָמעטריע קענסטו?

סעמקע: יאָ.

פאָטער: טאָ, וואָס קענסטו נישט?

סעמקע (צוכליפּעט זיך): רעכענען...

—=:§:=—

אַ טובה פאַר אַ טובה

— אַזוי ווי איהר אַרבייט אין אַ טעאַטער, וועט איהר דאָך מיר טון אַ טובה און מיר געבען אַ פּאָר פרייע בילעטען.

— געוויס קען איך; אָבער איך וויל אַ טובה פאַר אַ טובה. אַזוי ווי איהר אַרבייט אין אַ באַנק, קענט איהר דאָך מיר טון אַ טובה און מיר געבען אַ פּאָר פרייע אַסיגנאַציעס.

אויך אַ יובילייי

— ביי מיר איז היינט אַ שמחה אין הויז. מיר פייערען דעם 25־טען יובילעאום פון אונזער דינסט מיידעל.

— זי איז שוין ביי אונז פינף און צוואַנציג יאָהר?

— ניין, זי איז ביי אונז ערשט צוויי טעג; אָבער זי איז שוין די 25־טע דינסט־מיידעל, וואָס מיר האָבען היינטיגען יאָהר.

פון יענע מענער

מיין 50־יעהריגע צ״ה פייערט שוין באַלד איהר 30־יאָהריגען געבורטס־טאָג. זי ערוואַרט נאַטירליך איך זאָל איהר קויפען אַ פיינעם געבורטס טאָג־פּרעזענט, וואָס דענקסטו, זאָל איך איהר קויפען?

— קויף איהר אַ פּיאַנאָ.

— ניין, איך וועל איהר קויפען אַנ׳אויטאָמאָביל.

— אַזויפיל געלד ווילסטו אויסגעבען אויף דיין ווייב, וועלכער דו האָסט פיינד ווי אַ שפּין?

— יאָ, איך האָב דערביי אַ חשבון: אויב איך קויף איהר אַ פּיאַנאָ, קען זי מיט איהר פּיאַנאָ שפּילען מיך צוזעק׳הרג׳ענען, אָבער אין אַנ׳אויטאָמאָביל, האָט זי אַליין אַ שאַנס געה׳רג׳עט צו ווערען.

לעמבערגער קהלה-פערוואלטונג בעשלאסען אויסצושרייבען א קאנקורס אויף א רב

לעמבערג. אויף דער לעצטער זיצונג פון דער לעמבערגער קהלה-פערוואלטונג האט מען זיך פערנומען מיט דער פראגע וועגען אויסשרייבען א קאנקורס אויף אויפצונעהמען א לעמבערגער רב.

נאכדעם ווי מען האט רעפערירט די דאזיגע פראגע און פארגעשלאגען אויסצושרייבען תיכף ומיד א קאנקורס האט זיך אנגעהויבען איבער דעם ענין א לעבהאפטע דיסקוסיע.

די ראטמענער פון נאציאנאלען קלוב די ה"ה מרגליות, לאנגנאס, קופערשטיין, האלבער און סענ. דר. שרייבער האבען זיך קאטעגאריש אקעגענגע־שטעלט געגען א תיכף'דיגען אויסשרייבען פון א קאנקורס. אין זייערע אויספיהרונגען האבען די דיסקוטאנטען בעמערקט אז א קאנקורס אויף א לעמבערגער רב דארף אויסגעשריבען ווערען ערשט דעמאלט ווען די גאנצע בעפעלקערונג וועט איינ־יג זיין בנוגע דער פערזאן פון רב. אין אזא מין כא־אס, וואו עס שפילען נישט קיין ראל די קוואליפי־קאציעס און אויטאריטעט פון רב, נאר פערזאנען, וועלכע יחידים ווילען זיי בלויז קען מען נישט אויסשרייבען קיין קאנקורס, דאס וועט בלויז ארייב־ברענגען א ערבוביא און א מחלוקת.

ווייטער האבען די רעדנער אונטערגעשטרא־כען אז אין פערטראג פון רב מוזען אריינגעשטעלט ווערען פערשידענע בעדינגונגען און הויפטזעכליך אז א רב זאל נישט בעהמען קיין געלד פאר הכ־שרים פאר גט'ן, און אז דער רב זאל גלייכצייטיג זיין ראש מתיבתא און זאלו א פאר שעה אין דער וואך פארטראגען תלמוד.

ראבינער דר. פריינד האט אויך ברייט ארומ־גערעדט וויאזוי א לעמבערגער רב וואלט בעדארפט אויסזעהן און זיך אויך ארויסגעזאגט געגען א תיכף'דיגען אויסשרייבען פון א קאנקורס.

דער פארשלאג איז אפגעשטימט געווארען. עס זענען געווען 6 שטימען „פאר" און 6 „געגען". פרעזעס חיות האט מכריע געווען אויף פאר און עס איז בעשלאסען געווארען תיכף אויסצושרייבען א קאנקורס אויף א רב.

—=:)O(:=—

2 „דאמען" פאר 550 זלאטעס

א יונג פריצ'ל ווינצענטי איראַרקי פון אלבער־צין ביי יאנאוו לובעלסק איז זונטאג אווענד צום ערשטען מאל געקומען קיין לובלין און האט זיך באלד איבערצייגט, אז לובלין איז א זיסע, הארציגע, אנגענעהמע און פרעליכע שטאט. באלד אויף קרא־קאווסקא האבען איהם עמפאנגען צוויי שיינע לובלי־נער דאמען, נישט געפרעגט איהם אפילו אויף קיין נאמען, נישט פארגעשטעלט זיך, נאר תיכף גע־שלאסען א געוואלדיגע פריינדשאפט און אלס צייכען פון דאנקבארקייט פאר די שעהנע לובלינער דאמען האט ער זיי איינגעלאדען אין א רעסטאראן, דארט האט מען געגעסען אין מויל אריין, און ווייל דאס האט איהם געשמעקט, האט ער געפיהרט זיינע דאמען אין א צווייטען רעסטאראן און ווען ער האט אין עטליכע שעה ארום זיך אויסגעביכטערט האט ער מעהר זיינע שעהנע דאמען נישט געזעהען און ער וואלט זיכער געמיינט, אז ער האט זיי געזעהען בלויז אין חלום, צום אונגליק האט ער זיך געכאפט צום טאש און דערזעהען, אז עס פעהלט איהם פון דארט 550 זל.

זיין ביטער הארץ האט ער זיך אויסגערעדט פאר'ן דיזשורירענדען פראטאקאליסט אין פאליציי־קאמיסאריאט.

קלאנג-פילם-טעאטער
„CASINO"
היינט און פאלג. טעג!
גרויסע פרעמיערע!
עס דעביוטירען די זיסע
LOUIS MORAN
אלס פריילין סקלעפאוע ווי אויך
WALTER BYRON
אין דעם גרויסען זיטען-פילם פון Fox
פאר חתונה-נאכט
אויסער'ן פראגראם:
קלאנג-צוגאבע פון „FOX"
ווי אויך לאנד-אקטואליטעטען.
אנהויב 6 אוו., אויפ'ן 1-טען סעאנס פון 6-8 זענען די פרייזן פערקלענערט
שבת אנהויב 4 נאכמ. זונטאג 12 מיטאג
פרייזן אויף די פרימארגן-פארשטעלונגען
75 גר. און 1 זל.

צעשניטען דעם קערפער אויף שטיקער און צעטיילט פאר חזרים

שוידערליכער מארד אויף שניפישאק

ה י ל א. נעכטען איז אין אויספארשונגס־אמט געקומען די עטליכע און צוואנציג יאהריגע העלענא ק. מיט א העכסט־סענסאציאנעלער דער־קלערונג, געמליך, אז איהר מוטער — אן אייגענטי־מערין פון א שאנד־הויז האט מיט צוויי אנדערע גאסען־פרויען בעגאנגען א מארד איבער דעם יונ־געמאן ב. (די געגויע פאמיליעס קאנען נאך דער־וייל נישט פערעפענטליכט ווערען).

זי העלענא ק. דערציילט אין דער מארד אויס־געפיהרט געווארען אין מיטע זנאכט, די דריי פרויען זענען בעפאלען דעם יונגענמאן א שלאפענדיגען און האבען איהם מיט א האק דערמארדעט. דער־נאך האבען זיי מיט דערזעלבער האק צוהאקט זיין קערפער אויף בעזונדערע טיילען און אויסגעגעבען עס די חזרים אזוי, אז פון אומגליקליכען זענען געבליבען הוילע ביינער.

די ביינער האבען דערנאך, די מערדערינס צו־זאמענגעקליבען און האבען דאס בעגראבען ערגיץ אויפ'ן פעלד.

32

די סענסאציאנעלע דערקלערונג פון דער פריי־לין האט גלייך געשטעלט אויף די פיס די קרימי־נאל־פאליציי און דער ערשטער ריי איז פעסטגע־שטעלט געווארען אז דער יונגערמאן ב. וועמען מען זאל האבען דערמארדעט איז טאקע פערשוואונדען געווארען אויף א געהיימנישפולען אופן.

אלע בעמיהונגען צו געפינען דעם פערשוואונ־דענעם האבען זיך דערווייל נישט איינגעגעבען.

אין שייכות דערמיט זענען נאך נעכטען פער־האלטען געווארען די אייגענטימערין פון שאנד־הויז, און די צוויי גאסען־פרויען אויף וועלכע עס איז געווארפען געווארען די פריהער דערמאהנטע בעשולדיגונג.

די פערהאלטענע טענה'ן אז זיי זענען אומ־שולדיג און די געשיכטע מיט'ן מארד איז א בלבול וועלכען עס האבען אויסגעטראכט אויף זיי זייערע שונאים.

די אויספארשונג דויערט, צי איז די מעלדונג פון העלענען ריכטיג וועט היינט־מארגען פעסטגע־שטעלט ווערען.

אויף שניפישאק האט די גאנצע געשיכטע ארויסגערופען א פערשטענדליכע סענסאציע.

—=:)O(:=—

WYJAZDY ZAGRANICĘ — BEZ PASZPORTÓW I WIZ!
LETNIE PODRÓŻE MORSKIE
Transatlantyckiemi okrętami
„POLONJA", — „PUŁASKI," — „KOŚCIUSZKO".
na fjordy Norwegji — od 18. lipca do 2. sierpnia b.r. Bilety od 500 zł.;
do Kopenhagi — od 25. lipca do 29. lipca b. r. Bilety od 175 zł.;
do Stanów Zjednoczonych Ameryki —
od 29. lipca do 26. sierpnia b. r. Bilety od 1.975 zł.
do Sztokholmu, Rygi Visby —
od 3. sierpnia do 9. sierpnia b. r. Bilety od 225 zł.;
do Londynu, Rotterdamu i Kopenhagi —
od 6. sierpnia do 17 sierpnia b. r. Bilety od 375 zł.
Bliższe informacje i sprzedaż biletów w biurach Linji Gdynia-Ameryka w Warszawie, Marszałkowska 116, tel. 547-46, oraz w biurach Wagons-Lits-Cook, Orbis, Francopol i Ligi Morskiej i Kolonjalnej.

איז פערהאן נייעס אין שפאניען?

(ענדע פון דער 6-טער זייט).

סעפערהאנדעלס, אבער די מאסע פון די ספרדישע יודען אין מאראקא גלויבט נישט פיל אין דעם, די האט נישט קיין עקאנאמישען אינטערעס אין דעם צוריקקעהר קיין שפאניען.

זעלבסטפערשטענדליך, אין געוויסע שפאנישע קרייזען פערנעהמט מען זיך זעהר פיל און מען בעציהט זיך זעהר וואַרים צו דער יודען-פראגע. איך האב גערעדט מיט בעקאנטע שפאנישע שריפט שטעלער, וועלכע שרייבען לעצטענס פיל וועגען דער יודען-פראגע. אין די קרייזען רעכענט מען, אז עס וועט אפיציעל צוריקגעצויגען ווערען דער עדיקט פון יאהר 1492 וועגען דעם גירוש ספא־ריען. אבער די רעגירונג זעהט אין אין דעם צו־צוריקציהען אן איבריגען זשעסט.

אויף א יודישער חתונה

— א, יא — דערצעהלט אונז ווייטער דער ליבענסווירדיגער ד"ר א. קאראלביק — איך בין געווען אויף א יודישער חתונה אין מאדריד, אויף דער צווייטער עפענטליכער יודישער חתונה זייט דעם גירוש. דער חתן איז געווען א גימנאזיאל־פראפעסאר אין שפאניען, זיינע עלטערען שטא־מען פון מאראקא. דער כלה'ס עלטערען זענען פער־סישע יודען, און זי אליין וואוינט אין זשענעווע און איז א לעהרערין פון פראנצויזיש אין א קא־טוילישע הויז, איז געווען אן אינטערעסאנטע חתונה אין דעם קליינעם שוהל'כעל אויף קאיע דעל פירנסיפע 5, אין מאדריד, וועהר ארים זעהט אויס אט דאס קליינע שוהל'כעל אויף דעם צווייטען עטאזש. סך-הכל זענען געווען א מנין מענשען ביי דער חתונה: צוויי אמעריקאנער (ביידע זשורנא־ליסטען), צוויי רוסישע יודען, וואס האנדלען אין מאדריד, 2—3 מאראקאנישע יודען און א פאר שפאנישע זשורנאליסטען, עס האט געמאכט א שווע־רען, הערדריקענדען איינדרוק. ווי ארים עס איז דארט דאס ביסעל יודישקייט, און ווי ארים מען האלט עס ווייטער! אפילו קיין שמש קאן אט דאס שוהל'כער נישט אויסהאלטען.

און נאך עפעס:

דאס ביסעל יודען אין שפאניען שרעקט זיך ווייטער פאר דער עפענטליכקייט. זיי ווילען גאר נישט, אז מען זאל דערצעהלען, אז מען זאל שריי־בען וועגען זיי. זיי וואלטען ווייטער זיך וועלען בעהאלטען מיט זייער יודישקייט אין דעם שפא־נישען פאלק זענען אלץ נאך פערשפרייט די פאר־אורטיילען, אז יודען זענען עפעס בארבארען. אט די אלטע, איינגעווארצעלטע פאראורטיילען וועט מען אזוי גיך נישט ארויסטרייבען — היטען זיך די יודען, ווי פריהער...

— איהר פרעגט וועגען די מאראנען?

די גאנצע געשיכטע מיט זייער צוריקקעהר צום יודענטום איז — ליטעראטור, רעטאריק, עס זענען פערהאן מאראנען, וואס זענען זעהר אנגע־זעהענע פערזענליכקייטען, פערנעהמען הויכע רע־גירונגס - פאסטענס אין לאנד — אבער יודישקייט צוריקקעהר צום יודענטום, אינטערעסירט זיי נישט, זיי טראכטען גארנישט וועגען דעם...

(45

ד. איזראעל

ליבע און טויט

סענסאציאנ. קרימינעלער ראמאן פון לאדזשער לעבען

— מיין עצה איז, זיך נישט איינצומישען, האט דער דעטעקטיוו ווייטער געזאגט אוי באלד אויפ'ן ארט דערצעהלען דעם אמת. דער ענין וואס מיר פערפאלגען איז א זעהר וויכטיגער און מיר וועלען זיך נישט אפשטעלען פאר קיין שום קרבנות אפילו אויף מענשליכע לעבענס. איך זאג דאס דיר נישט כדי דיך אפצוטראשען, און ווייל איך בין אנ־אלטער הינער-פרעסער, און וויים, אז דאס וועט אר־וועלכען ווי דו נישט פובאנדערבינדען די צונג. איך וויל אבער אז דו זאלסט נישט קיין טעות האבען אין אונז און זאלסט אונז נישט האלטען פאר קיין יאלדען.

ביי העניק'ן האט אפגענומען דאס לשון. ער האט די לעצטע צייט נישט געמאכט אזעלכע משא ומתנ'ס וואס זאלען זיין אזוי ערנסט און וויכטיג און דער „צוואניאק" האט קוים ארויסגעשטאמעלט:

— וואס פערלאנגט איהר פון מיר?!

— וו יאוי דיין צונאמען? דיין נאמען, ווייס איך איז העניק ראבטשיק.

— מען רופט מיך העניק „צוואניאק", האט דער ארעסטירטער אהן שום אפהאלט געענטפערט.

— נאר ביזט געווען מיט א שעה צוריק אין דיינע יום-טובדיגע מלבושים.

העניק האט געשוויגען.

— כדי דיך צו בעווייזען, אז מיר ווייסען אלץ וועל איך אויף דער דאזיגער פראגע אליין ענט־פערען, האט דער דעטעקטיוו געזאגט, אבער איך וואַרען, אז אויף די ווייטערדיגע פראגען וועסט מוזען אליין ענטפערען.

— אלזא, דו ביזט געווען ביים גראנד-האטעל ביי דער טיר און דארט ארויסגערופען א מחלוקה ס'איז אמת, צי נישט?

— יא, ס'איז אמת, האט העניק ערשטוינט גע־ענטפערט, איך בין דארט געווען.

— מיט א גאנצער חברה „שטארקע".

— יא, ס'איז אמת.

— וואס האט איהר דארט געטון?

— א גאנץ געוועהנליכע זאך. מיר האבען געמאכט דעם אנשטעל פון א געשלעג, כדי צו פערשטעלען דעם אויסגאנג און פערהאלטען אייבעם פון די געסט וואס איז געווען אין דער קאוויארניע, אז ער זאל נישט קענען ארויסגעהן.

— ווער איז דאס געווען דער גאסט?

— איך ווייס נישט גענוי, אבער איך בין מיך משער אז ס'האט זיך געהאנדעלט וועגען א געהיים־אגענט, ווייל קיין „געשעפט" איז אין דער צוקערניע היינט נישט אויסגעפיהרט געווארען, קיין גנבים זענען דארט נישט געווען, אזוי אז ס'האט זיך נאר געקענט האנדלען וועגען א געהיים-אגענט.

— דאס איז אמת, צוואניאק, דארט איז געווען אונזערס א מענש, אבער זאג מיר וועמען האט דער דאזיגער מענש געשפיצלעוועט.

— דאס ווייס איך נישט, האט העניק גע־זאגט מיט דער גאנצער אויפריכטיגקייט.

— וואס דען ווייסטו יא, האט דער דעטעק־טיוו א קלאפ געגעבען אי טיש.

— איך ווייס מעהר גארנישט־

— צוואניאק, איך האב דיך שוין איינמאל געווארענט און איך חזר נאכאמאל איבער, דו זאלסט זאגען אלץ וואס דו ווייסט, קיין געלד פעהלט אונז נישט און איך וועל דיך גוט בעלוי־נען און צווייטענס וועט דיר נאך היינט די פריי־היים.

— איך ווייס נאך איין זאך, אז מיר האבען צוערשט געהאט אנגעגרייט אנ'אויטא מיט וועל־כען ס'איז אוועקגעפאהרען עפעס א יונגערמאן מיט א נקבה.

— און ווער איז דער יונגערמאן און ווער איז די נקבה, דאס ווייסטו נישט?

העניק האט געזעהען, אז ער איז שוין צו־ווייט פערפאהרען און ס'ווערט איהם שוין ענג.

קיין עצה האט ער אבער שוין נישט געהאט ער האט געזעהען, אז ער געפינט זיך אין שלעכטע הענד, וועלכע וועלען פאר איהם אפילו מיט בייזען אויסקוועטשען אלץ וואס זיי דארפען און ער האט געזאגט;

— איך בין נישט געווען דארט איינער אליין. מיר זענען דארט געווען אפשר צעהן פערשוין.

— דאס ווייס איך, האט דער דעטעקטיוו ווייטער בעפעהלעריש געזאגט, איך וויל אבער וויסען, גאר עפעס אנדערש, מיר געהט וועגען דעם, ווער עס האט אייך אהינגעשיקט און ווער האט אייך פאר דער טרחה בעצאהלט.

— מיר האבען נאך גארנישט בעקומען. א רוח בעקענט האנדלען וועגען א געהיים-אגענט.

אין זייער הארץ אריין, „מאקס רייטער", האט גע־זאגט, אז ער וועט אונז מארגען בעצאהלען.

— אלזא הייסט עס, אז „מאקס רייטער" האט אייך אהין געשיקט.

— יא, „מאקס רייטער".

דער דאזיגער נאמען איז געווען זעהר בע־קאנט אין דער אונטערוועלט און אויך דער דע־טעקטיוו האט שוין אין זיין לאדזשער פראקטיק וועגען איהם געהערט, דער דעטעקטיוו האט אויך פער־שטאנען אז העניק האט שוין אלץ אויסגעזאגט וואס ער ווייסט און מ'דארף איהם מעהר נישט פייניגען, ער האט דעריבער דעם „צוואניאק" אנ־געהויבען צו בעהמען אויף א גאנץ אנדערן אופן.

טשאַרל האט ארויסגענומען פון טאש הונ־דערט זלאטעס און דערלאנגט העניק'ן וועלכער האט נישט דרייסט אויסגעשטרעקט די האנד נאך דעם באנקנאט.

— איך האב זיך איבערצייגט אז דו האסט געזאגט דעם אמת, האט דער דעטעקטיוו געזאגט, אבער איצט וויל איך פון דיר נאך איין טובה, זאג מיר אויף וואס פארא אופן וואלט איך געקענט נאך היינט דא אהערבעקומען „מאקס'ן". יוי איך האב דיר שוין געזאגט, האנדעלט זיך דא וועגען א זעהר וויכטיגער זאך.

העניק איז שוין געווארען איינגאנצען היימיש מיט דעם דעטעקטיוו. זיין הומאר איז געווארען א גוטער מיט'ן מאמענט, ווען ער האט ערפילט אין זיין קעשענע הונדערט זלאטעס. ער האט זיך דערוויי־בער פערטראכט און געזוכט אנ'עצה ווי אזוי דא אהערצובעקומען מאקס'ן אין דער וואוינונג אריין, נאך עטליכע סעקונדען טראכטען האט העניק זיך געזאגט

— איך וועל איך זאגען ווי אזוי איהר זאלט דאס איינארדנען.

(פארטזעצונג קומט)

פרייטאג
26
יוני
י"א
תמוז תרצ"א

זון-אויפגאנג 3.11
זון-אונטערגאנג 7.56
זמן ליכט-צינדען 7,45

מעז שפילט זיך אין „חלוקה"...

אמעשה ווי צוויי שותפים פער'מסר'ן זיך איינער דעם צווייטען!

(א) די מעשה דערצעהלט זיך אזוי: קומט בעכטע קאיינער א יוד משה-מענדעל דאנ-ציגער, הייסט ער, פון זאכאדניע 58 — קומט ער אין אויספארשונגס-אמט און מעלדעט, אז זיין שותף אליה זעלמאן בשותפות מיט זיין פלונית פייגע זעל-מאן האבען פאריגע נאכט ארויסגענבעט פון זיין טריקאטאזשען-פאבריק (אויף קאפערניקא 53) סחו-רות און מאשינען, וואס האבען די ווערט 2300 זל.

מילא, הערט מען אויס, און מען פערשרייבט: כך וכך, דאס און דאס, אזוי און אזוי און פטור אנ'עסק...

איז אבער, ניין — נישט פטור אנ'עסק!

ווארום אין א שעה שפעטער קומט אין דעמ-זעלבען אויספארשונגס-אמט אליה זעלמאן, און מעל-דעט פון זיין זייט, אז ער זעלמאן מיט דאנציגערן בשותפות פאבריצירען טריקאטאזש-ארטיקלען אויף קאפערניקא 53 און אגראדאווע 9[7, דערביי זענען אין דער פאבריק אויף דער אגראדאווע גאס געשטא-נען 14 טריקאטאזש-מאשינען אין דעם ווערט פון זיבען טויזענד זלאטעס, וועלכע משה-מענדעל דאנ-ציגער האט פאריגע נאכט ארויסגעגנבעט און אר-וועקגעפיהרט.

הכלל ס'איז קלאר געווארען, אז די מעשה איז עפעס — נישט קלאר, און די פאליציי האט זיך מיט דעם ענין פעראינטערעסירט, און פעסטגעשטעלט, אז די ביידע שותפים, וואס פער'מסר'ן זיך געגענזיי-טיג האבען טאקע טריקאטאזש-פאבריקען אויף די אנגעוויזענע ערטער, און אזוי ווי זיי לעבען לעצ-טענס נישט בשלום, האבען זיי זיך אנגעהויבען צו טיילען מיט זייער פערמעגען, בעשולדיגענדיג זיך גלייכצייטיג, אז איינער דעם צווייטען בע'גנב'עט באופן גדול...

עס ווערט דעריבער איצט אויסגעפארשט, ווער ווייט איינער דעם צווייטען האט „פערשפילט", „בע-גנב'עט", צי בע'— נו, ווי זאגט מען עס!?..

אזוי-צו-אזוי וועלען זיי צוגעצויגען ווערען צו פעראנטווארטליכקייט.

נאך נישט פטור געווארען פון איין ווייב

און האט שוין געברענטע צרות פון צוויי כלות

איטשע אהרן ראטפאגעל, א יונגערמאן פון עטליכע צוואנציג יאהר, א זוהן פון א טאטען, וואס איז א געגנזלער אויף ווסכאדניע 44, און האט אליין געהאט פרנסה, האט זיך מיט א יאהר 6 צוריק גע-לאזט רעדען א שידוך.

שדכנים האבען זיך געגעבען מיה און האבען איהם אויסגעזוכט א כלה א שעהן מיידעל מיט נדן, און מ'האט אפגעשפילט א חתונה כיד המלך.

רחל ראטמאן האט אפגעלעבט מיט איהר מרייען שאך א פאר יאהר, ביז איהם איז נמאס געווארען דאס רוהיגע פאמיליען-לעבען און ער האט אנגע-הויבען צו זוכען... נייע שדוכים מיט נייעם נדן.

אין לאדז קומט אן אזא זאך שווערליך, איז זיך איטשע אהרן מישב און פאהרט אוועק אין קאנסק.

דארט האט ער זיך אויסגעזוכט א יונג מיידעל און מיט איהר געשריבען תנאים, נאטירליך, אנגע-בענדיג זיך אלס פריילידיגער בחור. מ'האט איהם צוגעזאגט א פאר הונדערט דאלאר נדן און געגעבען א טייל א קאנטא.

דערווייל האט זיך די כלה קאזלאווסקא פון קאנסק דערוואוסט, אז איטשע אהרן האט אין לאדז א פרוי, איז זי געקומען אין ראבינאט איהם צו פערקלאגען.

דער ראבינאט האט געפסקנט, אז ער זאל צוריקצאהלען דאס גענומענע א קאנטא דעם נדן און 45 דאלאר קנס. אבער איטשע אהרן איז פון'ם פסק נישט נתפעל געווארען; ער האט איהם נישט אויסגעפיהרט. און, ווען ס'איז איהם נישט כשורה געגאנגען אין קאנסק האט ער זיך געלאזט זוכען זיין גליק ווייטער אין לאדז.

ער האט געזוכט, געזוכט, און האט געפונען אויף אלעקסאנדריסקא 22 האט ער זיך בעקענט מיט דעם שוואגערס טאכטער דארפסבערגעל און איז געווארען איהר התן. מ'האט שוין אפילו געהאט בעשטימט דעם טאג פון דער חתונה אויף זונטאג.

האט מען אין ראבינאט מיטגעטיילט, אז איטשע אהרן ראטפאגעל, וועלכער האט א נישט געגט'ע פרוי און א כלה אהן פטורים געהט חתונה האבען.

דער ראבינאט האט געשיקט רופען דעם תכשיט, אבער ער איז דערווייל אין ראבינאט נישט געקומען.

פון האנדעלס-געריכט

דאס האנדעלס געריכט האט בעשטעטיגט דעם אפמאך פון באנקראטירטען אריה וואלמאן (נאוואמיעיסקא 22) מיט זיינע קרעדיטארען.

וואלמאן צאהלט זיינע קרעדיטארען 70 פראצ. פון זיינע חובות אין 4 האלב יאהריגע ראטעס.

• • •

די פירמע „טעקסטיל אינדוסטריע" האט זיך געווענדעט אין געריכט וועגען א פראלאנגאציע פון די צאהלונגען. די פירמע איז שטארק אנגאזשירט מיט דער אקצ. געז. „פעפעגע" וועלכע געפינט זיך לעצטענס אין צאהלונגס-שוועריגקייטען און בעמיהט זיך וועגען א פראלאנגאציע פון די צאהלונגען. די פירמע האט זשירירט די „פעפעגע" פערפליכטונגען אויף 420 טויזענט זל.

דאס געריכט האט דעם ענין אפגעלעגט און ארויסגעפאדערט צוגאב - אינפארמאציעס וועגען די חשבונות און בעציהונגען צווישען די אנגערופע-נע פירמעס.

אויטא-ארגיעס

(—) אויף באוואמיעיסקא פאר'ן הויז נומער 17 איז א טאקסובקע אנגעפאהרען אויף א וואגען מיט וועלכען ס'האט אנגעפיהרט חיים ארדינאנס (אלעקסאנדריסקא 15), דער וואגען איז צושמעטערט געווארען און ארדינאנס איז ארויסגעפאלען און פערוואונדעט געווארען, פאגאטאווע האט איהם ער-טיילט הילף.

• • •

אויף וואולטשאנסקא ביים רוג אנדזשעיא האט אנ'אויטא איבערגעפאהרען די 22 יאהריגע מעלעניא פערסקא, פאגאטאוויע האט איהר ערטיילט הילף.

• • •

אויף פעטריקאווער 40 איז איבערגעפאהרען געווארען דורך אנ'אויטא דער 15 יאהריגער סטעפאן באניקאווסקי, פאגאטאוויע האט איהם ערטיילט הילף

• • •

(מ) אויף וואולטשאנסקא 232 האט דער אויטא-בוס לאדז—קאליש איבערגעפאהרען די 29 יאהרי-גע נאטאליא פריץ, מ'האט זי אפגעפיהרט אין שפי-טאל ביי דער פערוואונדעטער זענען צובראכען גע-ווארען 2 ריפען.

• • •

אויף ראקאטשינער 11 איז איבערגעפאהרען געווארען דורך אנ'אויטא דער 7 יאהריגער יאן סאקאלניק דעם איבערגעפאהרענעם האט מען אפגע-פיהרט אין שפיטאל. דער שאפער איז אנטלאפען.

פאבאר פון יאהרגאנג 1910

היינט, פרייטאג, שטעלען זיך:

פאר דער פאבאר-קאמיסיע, נומער 1

(זאקאנטנע 82)

מענער פון יאהרגאנג 1910, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 2, 3, 4, 8, 9 און 11 פאליציי-קאמיסאריאט און האבען זיך ביז איצט נישט געקענט צושטעלען צוליב וועלכע ס'איז סבות.

פאר דער פאבאר-קאמיסיע, נומער 2

(אגראדאווא 34)

יאהרגאנג 1911, 1912, 1913, פריוויליגע, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13 און 14 פאליציי קאמיסאריאטען.

פאר דער פאבאר-קאמיסיע, נומער 3

(אל. קאשטשושקי 21)

מענער פון די יאהרגענג: פון 1908 און 1909 קאטעג. B וועלכע וואוינען אויף די שטחים פון 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13, און 14 פאליציי-קאמי-סאריאטען, וועלכע האבען צוליב א שווערער קראנקהייט, אדער אנ'אנדער סיבה נישט רעגולירט זייער מיליטער-פליכט.

• • •

פאר די פריוויליגע פון לאדזער פאוויאט און די יאהרגענג 1911, 1912 און 1913 וועט א קאמיסיע אמטירען אין לאקאל פון פ.ק.או לאדז פאוויאט (פיעטרקאווער 187) דעם 30 יוני.

נאך היינט און מארגען

ווערען אנגענומען ביטעס וועגען דירות אויף פאלעשיע

(מ) ביטעס פון די וואס בעמיהען זיך וועגען בעקומען וואוינונגען אויף דער פאלעסיע ורעלען נאך אנגענומען ווערען היינט פרייטאג פון האלב 9 ביז 3, שבת פון האלב 9 ביז 3 און פון 5 ביז 8 אין אווענט. די ביטעס דארפען אפגעגעבען ווערען אין דער שטייער אפטיילונג ביים מאגיסטראט פרייהייטס פלאץ נומער 1, פארטער ביטעס וואס וועלען אנגעגעבען ווערען נאכ'ן בעשטימטען טער-מין וועלען נישט בעטראכט ווערען.

——=:[O]:=——

אזוי צי אזוי — א ריטער איז ער

כאטש א גנב און א רויבער, נעמט ער זיך דאך אן פאר דער דאמע...

(2) מיט 2 וואכען צוריק איז אויף דער קאסע פון קינא „אאזא" אויסגעפיהרט געווארען אנ'-אנפאל.

אלע בעמיהונגען פון דער אויספארשונגס-מאכט האבען נישט געבראכט קיין רעזולטאטען.

ערשט נישט לאנג האט מע זיך דערוואוסט, אז דעם אנפאל האט אויסגעפיהרט דער בעקאנטער מע-סער שטעכער וולאדיסלאוו גלאוואטש.

מ'האט איהם אבער נישט געקענט געפינען.

נעכטען איז אויף שאפעגא 4 פארגעקומען א סעודה'לע אין דער וואוינונג פון סוטענער אנטאני קאוואלסקי.

בעת'ן שכורן האט קאוואלסקיס פרוי דער-צעהלט איינעם פון די אנטיילנעמער עפעס וועגען גלאוואטשעס א פערברעכען, פאר וועלכען ס'קומט איהם טורמע. דערהערענדיג דאס, האט קאוואלסקי זיך אנגעבייזערט אויף זיין פרוי און האט זי אנ-געשלאגען, גלאוואטש האט זיך אנגענומען פאר קאוואלסקיס פרוי און האט ארייגעשטאכען קא-וואלסקין א מעסער אין ברוסט.

ס'איז ענטשטאנען א פאניק, מ'האט ארויסגערו-פען די פאגאטאוויע. גלאוואטש איז דערווייל אנט-לאפען. פאגאטאוויע האט אפגעפיהרט קאוואלסקין אין שפיטאל אין א שווערען צושטאנד.

די פאליציי'אישע אויספארשונג, וועלכע איז פערפיהרט געווארען האט פעסטגעשטעלט, אז דער שטעכער איז עס דער גלאוואטש, וואס ווערט שוין געזוכט פאר'ן רויב-אנפאל אין „אאזא" און פאר אנ'אנפאל אויף א סטודענט. די פאליציי זוכט דעם מעסער-שטעכער.

די צוויי גרעסטע עקראן-שטערנס

Maurice Chevalier

Ramon Novarro

קומען די טעג קיין לאדז

איינציקויפען זייער קאסמעטיק אין דער איינציגער רענאמירטער פערפומעריע

פון י. דרוקער, זאוואדזקא 5

האט בעזיצט דעם רייכסטען אויסוואהל פון די נייעסטע פערפומען, טואלעט-זייפען, פו-דערן און אלערליי קעלנישע בלומען-וואסערן. ביליגסטע פרייזען. .·. רעעלע בעהאנדלונג.

Pefrumerja J. Drukier Zawadzka 5
—telefon 175-92.—

בעם.: אגענטן בעקומען די בעסטע בעדינגונגען.

גרויסע פאניק בעת א קליינער שרפה

שפרינגט ארויס פון פענסטער און צובריכט זיך א פוס

(א) אויף וואלבארסקא 10 איז נעכטען אויסגע-בראכען א שרפה, ס'האט זיך אנגעצונדען דער דאך צווישען די שכנים איז ענטשטאנען א פאניק און זיי האבען אנגעהויבען ארויסווארפען פון די פענ-סטער די זאכען און שפעטער אליין אנגעהויבען צו שפרינגען פון די פענסטער יעקל בלומגארטען איז ארויסגעשפרונגען פון 1. שטאק און אראפפאלענדיג זיך צובראכען א פוס און צוקלאפט די הענט. פאג-טאטאוויע האט איהם אפגעפיהרט אין שפיטאל.

די פייערלעשער האבען די שרפה איינגעלאשען

שטשור חלש'ט און קאסאקובנא מיינט

אז ער וויל זי ארומנעהמען און קושען

טראגי-קאמישע פאסירונג אין א לאדזער טראמוויי

(2) נעכטען ארום 10 ביינאכט האט עפעס א פריילין אין טראמוואי-וואגאן נומער 11 אראפגע-לאזט א הילכיגען פאטש א יונגענמאן, דער יונגער-מאן איז געפאלען א פערחלשטער. די פאסאזשירען פון טראמוואי זענען איבערראשט געווארען, דער קאנדוקטאר האט אפגעשטעלט דעם טראמוואי און מ'האט ארויסגעטראגען דעם פערחלשטען צו א דאקטאר אויף זשגאווסקא, וועלכער האט א'הם ער-טיילט הילף.

ס'האט זיך ארויסגעשטעלט אז דער יונגערמאן איז דער 26 יאהריגער סטעפאן שטשור, פאהרענדיג אין טראמוואי האט ער בעקומען א הארץ-אנפאל און איז אומגעפאלען אויף דער פריילין מאריא קאסאקובנא, וועלכע א'ז געפאהרען אין טראמוואי. זי האט געמיינט אז שטשור וויל זי ארומנעמען און א קוש טון און האט איהם אראפגעלאזט א פאטש.

ווען דער ענין איז אויפגעקלערט געווארען, האט קאסאקובנא איבערגעבעטען שטשורען און גע-בעטען דעם פאליציאנט צו פערניכטען דעם פראטא-קאל וועלכען ער האט צוזאמענגעשטעלט אויף שטשורען.

אימפּאָזאַנטע פייערונג פון די 3 לאָדזער יודישע גימנאַזיעס

נעכטען 12 אַ זייגער מיטאָג איז פאָרגעקומען אין פילהאַרמאָניע-זאַל די פייערליכע פאַרטיילונג פון די מאַטוראַ-צייגנישען צווישען די הייַ-יאָהריגע אַביטוריענטען פון די 3 לאָדזער יודישע גימנאַזיעס. דער זאַל איז געווען איבערפולט מיט שילער, עלטערן און פריינד. די טריבונע איז געווען רייך דעקאָרירט מיט בלומען, און ביים פּרעזידיום זענען געזעסען די לעהרער פון די 3 גימנאַזיעס און די מיטגלידער פון דער פערוואַלטונג מיט דר. ברוידע בראש.

די פייערונג האָט זיך אָנגעהויבען מיט'ן אָפּשפּילען דעם שול-הימן דעם פוילישען נאַציאָנאַלען הימן און „התקוה" דורך דעם שול-כאָר אונטער דער לייטונג פון ה' זילבערבערג. דאַן האָט דער כאָר פון דער פרויען-גימנאַזיע אונטער דער לייטונג פון פּראָפ. פייוויש געזונגען עטליכע לידער, וועלכע זענען דעם עולם זעהר געפעלען. אין נאָמען פון די אַביטוריענטען האָבען גערעדט ה' גאָלדבערג פון דער ערשטער גימנאַזיע. ה' שור פון דער צווייטער גימנאַזיע און פרל. רייבענבאַך פון דער פרויען-גימנאַזיע. אַלע דריי האָבען גערעדט העברעאיש. ס'איז כדאי צו בעמערקען אַז פון די עטליכע צעהנדליג הייַ-יאָהריגע מאַטורזיסטען גרייטען זיך, צעהן צום אָפּפאָהרען קיין ארץ-ישראל.

מיט אַ גרויסער רעדע איז אַרויסגעטרעטען דר. ברוידע. ער ווייזט אָן אויף דער איצטיגער שווערער צייט אויפ'ן קריזיס וועלכער לאַסטעט אויף דער גאַנצער בעפעלקערונג, אָבער הויפּטזעכליך אויף דער יודישער. די יונגע אַביטוריענטען וועלען לייזער געפינען זעהר אַ סך טויערען פערשפּאַרט, זעהר אַ סך וועגען פערשטעלט, עס הויבט זיך אָן פאַר זיי דער ביטערער לעבענס-קאַמף פונ'ם יודישען מענש, אָבער אין דער איצטיגער צרת-רבים איז פערהאַן די נחמה, די איינציגע טרייסט אַז דער שטאַרקער לעבענס-ווילען די ענערגיע, די אינטעליגענץ און אַרבייטזאַמקייט מיט וועלכע אונזער פאָלק צייכענט זיך אויס, וועלען גובר זיין אַלע שוועריגקייטען.

די רעדע פון דר. ברוידע איז אויסגעהערט געוואָרען מיט גרויס אויפמערקזאַמקייט און איז בעשאָנקען געוואָרען מיט אַ שטורם פון אַפּלאָדיסמענטען, צום שלוס האָט דער כאָר פון דער פרויען-גימנאַזיע ווידער געזונגען עטליכע שטימונגס-לידער. די פּנימער פון די פערזאַמעלטע עלטערען האָבען געשטראַהלט פון נחת, די יוגענד איז געווען יום-טוב'דיג אויפגעלעגט און דער גאַנצער עולם איז געשטאַנען אונטער'ן איינדרוק פון דער שטימונגספולער פייערונג.

די פּרעסע-רעדוטע

וועט זיין אַ פערווייַלונג פון פערווייַלונג-לאַנד

קינד און קייט, אנשים, נשים וטף — אַלץ רעדט איצט וועגען דער קומענדיגער פּרעסע-רעדוטע אין העלענאָוו.

די רעדוטע וועט, כידוע פאָרקומען זונטאָג, און די הכנות, וואָס ווערען צו איהר געמאַכט, זענען אויסערגעוועהנליך.

דעם לאָדזער זשורנאַליסטען סינדיקאַט געהט עס אין לעבען, אַז די זונטאָגדיגע פערווייַלונג זאָל זיין, ווי מען זאָגט, אַ „צוש", און די פילע אַטראַקציעס זאָלען איבערשטייגען איינע די צווייטע.

אַזוי וועט צ. א. פאָרקומען אַ באָקס-קאַמף צווישען די בעסטע פויזנער און לאָדזער באָקסערס. פון פויזען זאָלען קומען די בעדייטענסטע פויסט-העלדען, און פון לאָדז וועלען זיך אויך שטעלען אַזעלכע, וואָס האָבען פיינט צו בלייבען שולדיג, און, אַז סע לאָזט זיך, האָבען זיי ליב צו געבען צו לייזען אונטער דער גאָמבע...

עס וועלען אויך בלי ספק זיין אינטערעסאַנט די אַרטיסטישע אויפטריטען פון „שטאָטישען טעאַטער", פון „ראַקיעטאַ" פון דע „ווילנער טרופּע" און פון באַלעט.

וועט מען זיך, הייסט עס, זונטאָג בלי נדר טרעפען ? !

דריי קינדער צובּיסען פון הינט

(א) די הינט הויבען זיך אָן, משמעות אַראָגאַנ־ מען אַ מוסר פון... מענשען: בייסען זיך אויף אַ געפעהרליכען אופן,

אַזוי האָבען נעכטען, למשל, דריי הינט צובּיסען 3 קינדער: דעם 11-יאָהריגען זענאָן מיכאַלסקי פון יאַנינאַ גאַס 19 האָט אַ הונטאָפגעביסען א זעם מויל, און דער 9-יעהריגע מאַריאַ טושינסקאַ (גלאָדנע 9) און הערשעל ליכטענשטיין האָבען הינט צובּיסען הענט און פיס, אַזוי אַז מ'האָט געמוזט אַרויסרופען צו זיי פּאָגאָטאָוויע. פּאָליציי זוכט די באַלעבאַטים פון די הינט, כדי זיי צו בעשטראָפען.

יודישע עצות איז מאַגיסטראַט

(מ) פון 1 יולי ביז'ן 1 אויגוסט וועלען יודישע עצות אין מאַגיסטראַט ערטיילט ווערען דריי מאָל אַ וואָך מאָנטאָג מיטוואָך און פרייטאָג.

קינדער טאָר מען נישט אָפּלאָזען אָהן אויפזיכט

אויף לימאַנאָווסקי 35 איז מיטא ראָזענבלאַט 2 יאָהר אַלט געבליבען אליין אָהן אויפזיכט זי איז אַרויף אויפ'ן פענסטער פון ערשטען שטאָק און שפּילענדיג זיך אַרויסגעפאַלען אין הויף. דאָס קינד האָט זיך צובראָכען די הענטלעך. פּאָגאָטאָוויע האָט זי אָפּגעפיהרט אין צנא מאַריא שפּיטאָל.

זומער-קאָלאָניע פאַר יתומים

דאָנערשטאָג דעם 18-טען יוני ד.י. האָט די פערוואַלטונג פון בית יתומים זגעזשער 40 אַרויסגעשיקט די יתומים-קינדער פון אויבענדערמאָנטען אינטערנאַט אויף די אייגענע יעהרליכע זומער-קאָלאָניע אין רודאַ-פּאַביאַניץ. וואו זיי וועלען דאָרט פערברענגען די גאַנצע צייט פון די זומער-פעריען.

אַפּטייקען

היינטיגע נאַכט-דיזשורען.

(2) קאַפּראָווסקי (נאַוואָמייסקאַ 15), טראַוואָווסקי (בושעזשינער 56), ראָזענבלום (שרודמיעסקאַ 21), באַרטאָשעווסקי (פּיעטרקאָווער 95), קלופּט (קאָנטנאַ 54), טשינסקי (ראָקיטשינער 53).

פון יאַשונסקאַ-זעליגמאַנ'ס גימנאַזיע

די אין לאָדז פּאָפּולערע פרויען גימנאַזיע יאַשונסקאַ-זעליגמאַן (פּאָלודניאָווא 18) האָט בעקומען פון בילדונגס-מיניסטעריום אַן אָפיציעלע מעלדונג, אַז זי ווערט צוריקגעשטעלט אין די רעכט פון די גימנאַזיעס מיט רעגירונגס-רעכט, קאַטעגאָריע „ב".

לאָדזער יודישער קאַמעראַל-טעאַטער
אַלעע 1-טער מאַי 2. געוו. ענגלישער זאַל (פריש רעמאָנטירט).
דירעקטאָר: דוד צעלמייסטער.

לעצטע גאַסטשפּילען פון דוד הערמאַן-טעאַטער
מיט'ן אנטייל פון פרעמיער פון דער ווילנער טרופּע יוסף קאַמען

היינט, פרייטאָג, 9.30 אָוונט צום לעצטען מאָל
מאַן, ווייב און רעוואָלוציע קאָמעדיע אין 3 אַקטען פון וו. קאַטאַיעוו.

שבת, 12.30 פאַרמיטאָג דער טויבער (די ברויט-מיהל) פון ד. בערגעלסאָן || שבת, 4.30 נאָכמיטאָג „דער נסיון" פון — — — יעקב פּרעגער

שבת, 9.30 אָוונט לעצטע פרעמיערע ווען בלוט רעדט!... דראַמע אין 3 אַקטען פון יאַן פאַבריציוס. יידיש: ד. ה.

ס'בעטייליגען זיך: געוועזענע מיטגלידער פון דער ווילנער טרופּע — אולריך דוד, בירנבוים דוד, הירשפעלד זלמן, מעסינגער מיכאל, קעניג דינה, קורלענדער יעקב מיט דעם פרעמיער יוסף קאַמען בראש, ווי אויך נערה רבקה, יחיאל ראָקאָוו, בת-שבע.
אינסצעניזאַציע און רעזשי: דוד הערמאַן. אדמינ. לייטער: א. גאַריעלאָוו.

בילעטען צו בעקומען אין קאָנדיטאָריי פון ה' ראָשגאָלד (פּיעטריקאָווער 38) און אַ גאַנצען טאָג אין דער קאַסע פון טעאַטער.

גאַנץ לאָדז
ווייס שוין וועגען דעם, אַז אין
העלענאָוו
קומט פאָר
זונטאָג, דעם 28-טען יוני ד. י.
די גרויסע
זומער-
פּרעסע-
רעדוטע
אונגעוועהנליכע אַטראַקציעס .·. אויפטריטען פון לאָדזער אַרטיסטען .·. פאַנטען-לאָטעריע .·. דאַנסינג .·. קאָנקורסען .·. ספּאָרט .·. באָקסער-קאַמפען לאָדז — פּאָזען
דער בופעט איז רייך פערזעהען

פון דער געזעלשאַפט „פריינד פון העברעאישן אוניווערזיטעט אין ירושלים"

די געזעלשאַפט „פריינד פון העבּראַישען אוניווערזיטעט" אין וואַרשא ווענדעט זיך אויף דיבסטאַג צו אַלע די יעניגע פריינד פון דער פאָלקס-און ניווערזיטעטס-ביבליאָטעק אין ירושלים, וועלכע האָבען אין זייער בעזיץ וועלכען ס'איז מאַטעריאַל וואָס האָט אַ שייכות צו די לעצטע וואַהלען צו די יודישע קהלות און צו דעם 17-טען ציוניסטישען קאָנגרעס אין באַזעל, ווי ילמשל: אויפרופע, פּלאַקאַטען, רשימות פון די קאַנדידאַטען, אָדער איין טאָג-בלעטער א. א. וו. — מיט דער העפליכער בקשה צוצושיקען דעם דאָזיגען מאַטעריאַל דער חברה לויט אַדרעס: וואַרשא, גזשיבאָווסקא 26.

דער וויכטיגער מאַטעריאַל קאָן געבען אַ ריכטיגען בילד פון די פּאָליטישע און געזעלשאַפטליכע אַנשויאונגען פון פוילישען יודענטום אין אונזער צייט און קאָן דינען דעם קינפטיגען היסטאָריקער אַלס קוועלע פאַר זיינע וויסענשאַפטליכע היסטאָרישע פאָרשונגען.

יודישע געזעלשאַפט פאַר לאַנד-קענטשאַפט

זונטאָג ד. 28 ד. ח. איין טאָגיגער אויספלוג קיין אַלעקסאַנדער און לאַבאַריזש. דעם 28. און 29. ד. ח. — טאָמאַשאָוו, ספּאַלע און אומגעגענד. פונ'ם 15. יולי — קראָקוי, וויעליטשקע, אויצוב און זאַקאָפּאַנע.

ס'ווערען נאָך אָנגענומען איינשרייבונגען אויף די טוריסטישע אַפּרוה-קאָלאָניעס אין קאַזשימיעזש און זאַקאָפּאַנע. דער סעקרעטאַריאַט איז טעטיג פּיעטריקאָווער 52 מאָנטאָג, מיטוואָך און פרייטאָג 8—10 אָוונד.

די צווייטע פּרעמיערע פון דער ווילנער טרופּע אין שטאָט-טעאַטער

די „ברויטמיל" פון דוד בערגעלסאָן

היינט פרייטאָג טרעטען אויף די „ווילנער" מיט זייער צווייטער פּרעמיערע, מיט דוד בערגעלסאָנ'ס „ברויט-מיהל". בערגעלסאָנס פּיעסע איז געשפּילט און אַפילו אַ „שלאָגער" געוואָרען אין מאָסקווער יודישען מלוכה טעאַטער, אין וואַרשאָווער „וואַריעטע".

די ווילנער טרופּע, וואָס האָט קיינמאָל נישט געגומען פון גרייטע, האָט אויף בערגעלסאָנס פּיעסע צוגעגרייט גאָר אויף אַ נייעם אופן, און האָט קיין שום געמיינזאַמעס מיט יענע אויפפיהרונגען, ס'איז ביי די ווילנער איינגאַנצען איבערגעאַנדערשט.

די „ברויט-מיהל" איז דורך דוד בערגעלסאָן געבויט פון זיין נאָוועלע, דער טויבער. די פּיעסע איז ביי איהם געבויט אין צוויי פלאַכען — אויבען און אונטען, אין איינעם אַ וואַריאַנט האָט טאַקי בערגעלסאָן אָנגערופען די פּיעסע „אויבען און אונטען". אין דעם לעצטען פערפעקטליכטען וואַריאַנט איז ביי איהם די „ברויט-מיהל" אויפ'ן ערשטען פּלאַץ, און אַזוי ווערט זי ביי די „ווילנער" אינטערפּרעטירט און אָנגערופען.

די רעזשי פון „ברויט-מיהל" ליגט אין די הענט פון יעקב ראָטבוים, די אָריגינעל קאָנסטרוקטיווע דעקאָראַציע פּראָיעקטירט פון פוילישען קינסטלער אַנדזשעי פּראָנאַשקאַ.

די הויפּט ראָלען ווערען אויסגעפיהרט דורך מרים אָרלעסקאַ, יעקב וויסליץ, שמואל לאַנדוי, שמחה נאַטאַן און דער גאַנצער ווילנער טרופּע-אַנסאַמבל.

פון דוד הערמאַן-טעאַטער

היינט ווערט געשפּילט צום לעצטען מאָל פאַר'ן אָפּפאָהרען אויף דער פּראָווינץ די שטאַרק אויסגענומענע קאָמעדיע „מאַן, ווייב און רעוואָלוציע" פון וו. קאַטאַיעוו, די קאָמעדיע, וועלכע שפּרודעלט מיט הומאָר און וויץ, איז פול מיט קאָמישע סיטואַציעס און שילדערט דאָס שטייגער לעבען פון דער היינטיגער יוגענט אין ראַמע פּערבראַנד.

שבת 9,30 אָוונט די לעצטע פּרעמיערע „ווען בלוט רעדט!.. (ראַסע) דראַמע אין 3 אַקטען פון יאַן פאַבריציוס. די דראַמע, וועלכע שילדערט דעם ראַסען-אַנטאַגאָניזם איז פול מיט שפּאַנענדען אינהאַלט און האַלט דעם צושויער אין שפּאַנונג גאַנצע 3 אַקטען.

שבת 12,30 פאַרמיטאָג — דער טויבער (די ברויט-מיהל) פון ד. בערגעלסאָן, שבת 4,30 ביינאַכט — דער נסיון פון יעקב פּרעגער. פּרייזען פון 50 גראָשען ביז 1.50.

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פרייטאָג, ד. 26 יוני

12,05 צייטסיגנאַל, 1,15 גראַמאַפאָן-מוזיק, 1,25 טאָג-פּראָגראַם, 4,00 הפסקה, 4,30 גראַמאָפאָן-מוזיק, 4,45 „אַרטיסטישער ווינקעל", 4,50 קאָמוניקאַט פאַר פישער און שיפער, 5,10 לעקציע פראַנצויזיש, 5,35 גראַמאָפאָן מוזיק, 6,00 פאַרליזוני, 7,00 לייכטע מוזיק, 7,20 פערשידענעס, 7,40 גראַמאָפאָן-מוזיק, 8,00 קאָמוניקאַט פון לאָדזער האַנדעלס קאַמער, 8,15 ראַדיאָ-פּרעסע, 10,00 סימפאָנישער קאָנצערט, 10,15 פעליעטאָן, 10,30 קאָמוניקאַטען, 12,00 לייכטע מוזיק.

שבת, ד. 27 יוני

12,05 צייטסיגנאַל, 1,15 גראַמאָפאָן-מוזיק, 1,25 טאָג-פּראָגראַם, 4,00 הפסקה, 4,30 פּראָגראַם פאַר קינדער, 4,50 קאָנצערט פאַר יוגענד, 5,10 פאָרטראָג, 5 35 גראַמאָפאָן פּליטען, 6,00 פאָרטראָג, 7,00 פּאָליסטען קאָנצערט, 7,20 פערשידענעס, 7,40 גראַמאָפאָן-מוזיק, 800 קאָמוניקאַט פון לאָדזער האַנדעלס-קאַמער, 8,15 ראַדיאָ-פּרעסע, 10,00 פּאָפּולערער קאָנצערט, 10,30 קאָמוניקאַטען, 11,00 שאָפּענס שאַפונגען און גראַמאָפאָן-מוזיק.

מעלדונגען

אַכטונג, באַלוטער וועבער אַרבייטער !

זונטאָג, ד. 28. יוני, 8 אָוונט, קומט פאָר אין נייעם לאָקאַל פון טעקסטיל פעראיין, אַגראַדאָווא 9, א גרויסע פערזאַמלונג פון אַלע באַלוטער וועבער אַרבייטער וועגען דרינגענדיגע פראַגען פון זייער לעבען.

די באַלוטער וועבער פאַך-קאָמיסיע ביים טעקסטיל פעראיין.

אַכטונג, האַנדוועבער !

אין דער וועבעריי פון „אָרט" זענען פעראַן אייניגע פרייע ערטער זיך צו לערנען קראַפט-וועבעריי אויף ענגלישע שטילען גלאַט, קאַריר און זייד ווי אויך אויף קאַרט-שטילען „שענהער".

Grand-Kino
היינט פּרעכטיגע פּרעמיערע!
ANGELITA
מיטרייסענדע דראַמע פון וואַהנזין און ליידענשאַפט. אין דער הויפּטראָלע
RENÈ ADOREÈ
אין איהר אונפערגלייכליכער פּאַרטנער
GEORGE DURYCA
אויסער'ן פּראָגראַם:
„די פּראַכט פון פרייהייט"
אונגעוועהנליכע קאָמעדיע אין 2 טיילען
מיט'ן אַנטייל פון די קעניגס פון הומאָר
LAURELL i HARDY
ווי אויך קלאַנג-צוגאַבע Metro Goldwyn Mayer
אָנהייב 6 אַ זייגער נאָכמיטאָג.

Dr. EBIN
akuszer-ginekolog
POWRÓCIŁ
al. Kościuszki 39, telef. 120-35

די בעסטע
באַד=גאַלקעס

זענען עמפּפעהלט דורך אַלע דאָקטוירים. מאַכן אַנטיסעפּטיש, ווייך און אַראָמאַטיש דאָס וואַסער צו בעקומען אויף הויט און דעטייל
אין פּערפומעריע
J. DRUKER
זאַוואַדזקאַ 5, טעל. 175-92

HURTOWNIA

OPON
części zamiennych
wszystko do Pańskiego Auta
NAJTAŃSZE CENY w POLSCE!
„BERSON", Łódź M. ROZENTAL i Ch. TENENBAUM
Narutowicza 16, tel. 128-30

פּערפומעריע
J. Drukier
לאָדז, זאַוואַדזקאַ 5
טעלעפאָן 175-92
מאכט בעקאַנט, אַז זי האָט איבערגענומען
די פערטרעטונג אויף דער
גאַנצער לאָדזער וואָיעוואָדזטווע
פון די אויסגעצייכנטע
פּרעזערוואַטיוון!
RADIO-GUMME
„OLLA"
PREZERWATYWY
דאָרט זענען אויך שטענדיג אויף לאַגער
פרישע פּרעזערוואַטיוון פון דער
מאַרקע „OLLA"

מיט רעכט פון רעגירונגס=גימנאַזיעס
מעדכען-גימנאַזיום „ווילעדזאַ" „WIEDZA"
פּילסודסקיעגאָ (ווסכאַדניאַ) 62, טעל. 175-38.
איינשרייבונגען פון ניי-איינטרעטענדע שילערינס פאַר די קלאַסען A, B, C און
פון I ביז VIII נעהמט אָן דער סעקרעטאַריאַט טעגליך פון 10—2 און פון 6—7.
B. JUDELEWICZ (—) דירעקטאָר
3167

„SANATO"
כירורגיש=וועכנעריז-אַנשטאַלט
אַגראַראַוואַ 10, טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאַס
גינעקאָלאָגיש-וועכנעריז-אָפּטיילונג
ד"ר מעד. ש. אייגער, ד"ר מעד. י. בוים, ד"ר מעד רייזלער-קוריאַנסקאַ ד"ר מעד. וו. אייכנער
פּרייז פון אַ געבורט
אין 2-טען קלאַס צוזאַמען מיט פערזאָרגונגס-מיטלען
200 זל.
אויפזיכט איבערן קינד ד"ר מעד. י. פּאַלאַכאַוו
כירורגישע אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. ס. סאַנטאַר
עמפּפאַנגס-שעה'ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.
אויגען-אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. י. קראַוש
עמפּפאַנגס-שעה'ן פון 11 ביז 12 נאָכמיטאָג.

8-ונג, רעטניקעס!

PALMA-PATENT
אַנשטאָט זיך באַרגען אַ בעט אויף אַפּנויט-געלד
פּערזעהט אייך בעסער פאַר'ן זעלבען געלד
מיט אַן עכט פּאַטענטירט בעט מיט אַ מאַטראַץ
Palma-Patent
וואָס איז אַלעמען בעקאַנט מיט זיין פּראַקטישקייט, דויערהאַפטיגקייט
און עסטעטישקייט מיט אַ גאַראַנטיע אויף 3 יאָהר.
אויף לאַגער שטעהט אַ גרויסער אויסוואַהל לעזשאַקעס, פעלד=בעטלעך, פעלד=בענקלעך
— ווי אויך —
מאַטראַצען
געבעטע, שעזלאָנגס און קאַנאַפּעס, קאַזעטקעס, טאַפּטשאַנעס, מעטער=מאַסען
רעיעלע בעהאַנדלונג ! פאַבריקס=פּרייזען זעמטליכע רעפּעראַטורען ;
הורט לאָדז, פּאָלנאָצנאַ 24, טעל. 131-85 דעטייל

יעדער איינציגער
האָט זיך אי-בערצייגט, אַז פאַר
מעבעל
דיוואַנעס, פּעלצען, נייה-מאַשינען, גאַרדעראָבען אַז"וו
צאָהלט די העכסטע פּרייזען
א. ווייצמאַן שענקעוויטש 23
טעלעפאָן 191-00.
ביי מיר איז שטענדיג פערשידען געניצט מעבעל אין גוטען צושטאַנד צו פערקויפען.

Dr. med.
M. Rosenthal
ספעציאַליסט פאַר אַקושעריע און פרויען-קראַנקה.
11-go Listopada 19 (קאָנסטאַנטינער)
telefon 223-34 טעלעפ.
נעהמט אָן אין דער היים פון 4 ביז 7 אָוונט און לעטשניצע „פּאָמאָץ" ליפּאָווסקיעגאָ 1 (טעלעקסאַנדערער-גאַס) פון 1—2 נאָכמיטאָג.

קינאָ-טעאַטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26
היינט און ווייטערע טעג!
פּרעכטיגער דאָפּעל-פּראָגראַם!
אויפ'ן פערלאַנג פון ג' פּובליקום ווערט בענייט
די פּרעכטפולע סענסאַציאָנעלע סאַלאָן-דראַמע
שמוציג געלד
אין דער הויפּטראָלע : ANNA MAY WONG
די ליבע אין עקספּרעס-צוג
אין דער הויפּטראָלע : MARY PREVOST
אכטונג, זומער-סעזאָן! אָנהויב פון די סעאַנסען : אין געוו. טעג 5.30 נאָכמ. שבת, זונטאָג 3 אַ זייגער ביי טאָג
דער זאַל ווערט מעכאַניש ווענטילירט

לעטשניצע פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
רענטגען-אינסטיטוט
און טרצליך-דענטיסטישער קאַבינעט
זגערזשער 17, טעל. 116-33
ד"ר גאָלדשטיין-פּאָלאַק אויגען-קראַנקה.
פון 1—2
ד"ר וויינבערג אינערן, הערץ און לונגען
פון 1—2 און פון 6—7
ד"ר יוסטמאַן נערוועו קראַנקה. פון 12—2
ד"ר סטופּעל רענטגען פון 12—2 און 4—6
ד"ר פּאַפּיערני פרויען- און געבורט-הילף
פון $1-11^1/_2$
ד"ר סאַנטאַר כירורגישע קראַנקה. פון 5—6
ד"ר ראַקאָווסקי נאָז, האַלז און אויערן-ק'
פון 10—11, 2—3 און פון 6—7
ד"ר ראָזענצווייג קינדער-קראַנקהייטען
פון 11—12 און פון 4—5
ד"ר ראָזשאַנער הויט- און געשלעכטס-קר.
פון 1—2
נ. ראָזעס צאָהן-אַרצט פון 9—1
א. גראַדזענשיק צאָהן-אַרצט פון 3—7
צאָהן-טעכניק, פּלאָמבירונגען, קראָנען, מאָסטען א.א.ו. ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געוואָרען אַ רענטגען-אינסטיטוט. — היילונג פון הויט-קראַנקהייטען פון קאָפּ (פּאַרך) מיט רענטגען-שטראַלען, פאַר בעשטראַלונג און דורכלייכטונג, קוואַרץ-לאַמפּען, דיאַטערמיע, עלעקטריזאַציע
אַלע מעגליכע אַנאַליזען.
איינגעהונגען נעגען שאַרלאַך (שקאַרלאַטין).
די לעטשניצע איז אויך אָפען זונטאָג.
ווזיטען איז שטאָט.

זיכערע הילף און אַ רפואה
אהן אַ אָפּעראַציע, אָן בלוט, אהן אַ מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאַר קראַנקע אויף קילעס פאַר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאַליקעס אין גוף פאַר הויקערס און פיס

פערלאָזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראָך ווערט גרויס אַזוי ווי אַ מענשען-קאָפּ, אָדער אַזוי ווי אַ וואַסער-קאַן און עס פאַלט אַריין אין דעם כוס און דער קראַנקער איז אין אַ גרויסער סכנה דורך פאַרדרייען די קישקעס ווערט ער בראַנדיג און שטאַרבט. ספּעציעל גוטע היילבאַנדאַזשען אויסגעצייכנט גוט דורך גרויסע ערפאַהרונג מיט מיינע בע-האַנדלונג און פון דויערן ערפאָלגער

דאָקטאָר ברוכ-רעזאָנג בעזוכט זיך מיט דעם טעכנישער עקספּערטען און געפּרעהל ... בראָך, אויך פאַר הויקערס, פערגיגגען מיט היילונגען און אַפּאַראַטען פאַר פערקרימטע פיס און פלאַכ-פוס ספּעציעלע אינלעגען אין די שיך. קינסטליכע גליעדער פיס און הענד, גומענע זאָקען פאַר די גרעסטע קראַנקע אָדערן.
עמפּפאַנגען פון 9 ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אין אָוונט.
אָרטאָפּעדישע אַנשטאַלט
Specialist J. RAPAPORT Ortoped
von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, partor.
בעמערקונג: דאָס פערזענליכע ערשיינען פון די קראַנקע איז אַגנבעדינגט נויטיג. דיפלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פאָלגענדע אוניווערזיטעטס-פּראָפעסאָרען: פּראָפ. ד"ר בעראַנאָוו, פּראָפ. דר. י. מאַרישלער, פּראָפ. ד"ר בר. קיפּלאַנאָווסקי און אויך אַנדערע.
מיר נעהמען אויך אָן פערזיכערטע פון דער קראַנקען-קאַסע.
דאַנקזאַגונג.
דערמיט דריק איך אויס דעם בעסטען דאַנק דעם הערן דיר. י. ראַפּאַפּאָרט. ספּעצ. פאַר ברוך, וועלכער נעמט אָן אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 10 טעל 177-22 בראָנט פאַרט פאַר זיין געטרייעסטעהאָפען פערלעגען מיר אַ גומען היל-באַנדאַזש לויט זיין פעראָרדנונג האָב געלונגען אויף ברוך 20 יאָהר און אַ דאַנק איהם בין איך היינט געזונט, אַז כ'קען איהם יעדען אָנצייגען האָט עמפּפעהלען.
Dr. BERGHOF Arzt.

דאָס קאָנצעסיאָנירטע
עלעקטראָטעכנישע ביוראָ
פון מ. וואַלדמאַן
נעמט אָן ליכט- און קראַפט-אַנלאַגען
צו מעסיגע פּרייזען
ביים טאַמבורירער נ. וואַלדמאַן
ווסכאַדניאַ 50, טעל. 147-23

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכע
אַנדזשעיאַ 5, טעל. 159-40
נעמט אָן פון 8—11 און פון 5—9 אָוו.
זונטאָג און יום-טוב פון 9—1 פאַרם.
בעזונדערער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

וואַנעס
— ווי אויך —
קינדער=וואַנעס
בעקומט איהר נאָר אין דער בלעכעריי=ווערקשטעל
„ZGODA"
לאָדז, צעגעלניאַנאַ 2, טעל. 134-51 (קעגען פּעטריק.)
בעמ.: וואַנעס ווערען אויך אויסגעבאָרגט אויף זומער-וואָהנונגען

DR. MED.
L. Pikielny
אוראָלאָג
ספּעציעל-אַרצט פאַר נירן, בלאָז און אורין-קראַנקה.
NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעהמט אָן פון 4—7 אָוונט.

DR. MED.
Haltrecht
ספּעצ.-אַרצט פאַר הויט און געשלעכטס-קראַנקה.
נעמט אָן פון 8—10 פריה און פון 6 ביז 8.30 אָוו. זונטאָג פון 9 ביז 12 בייטאָג.
פּיעטריקאָווער 10
נעמט אָן אין לעטשניצע סאַניטאַס Śródmiejska 8 פון 12.30 ביז 1.30 נאָכמ.

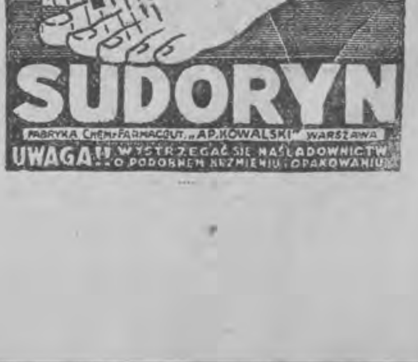

KONSUM
PRZY „WIDZEWSKIEJ MANUFAKTURZE" S.A.
ROKICIŃSKA 54. Dojazd Tramwajami 10 i 16

עמפפעהלט צום
סעזאן פון זומער-וואוינונגען

נאפט-לאמפען
א קאמפלעט מיט א קלאס
פון 13.65

טענגיס-פאנטאפעל
אין דער בעסטער קוואליטעט
פון 6.20

דאמען-קאמבינאציעס
ווייסע און קאלירטע, טאלעדא
פון 4.75

שירמלעך געמוסטערט פון —.7
שטעקענס אין א גרויסען אויס-
וואהל פון 3.50

ספארט-העמדער
אין אלע קאלירען
פון —.7

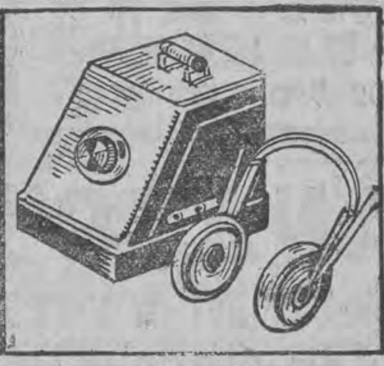

דעטעקטארען
קאמפלעט מיט אנטענע - מאטעריאל
33.50

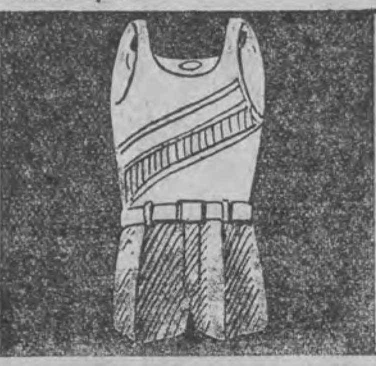

באדע-קאסטיומען
פאר מענער, דאמען און קינדער
לעצטע נייהייטען

פאטעפאנען וואליזקעס —.80
ווי אויך א גרויסער אויסוואהל
פון גראמאפאן-פליטען

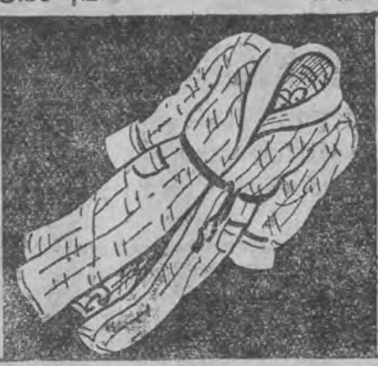

באדע מאנטלען, פעלערינעס
פון אויסגעצייכענטען מאטעריאל
צו זעהר נידריגע פרייזען.

וועק-זייגערס
אין א גרויסען אויסוואהל, ערשטקלא-
סיגע אויספיהרונג פון 9.80

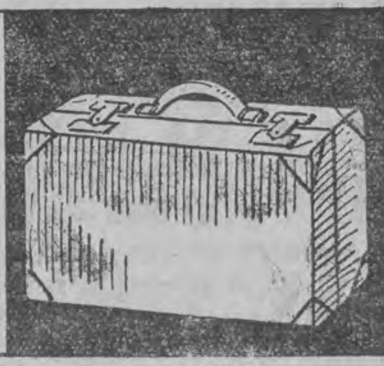

קופערס
סאלידע, גוטע אויספיהרונג, אין פער-
שידענע גרויסען פון 12.20

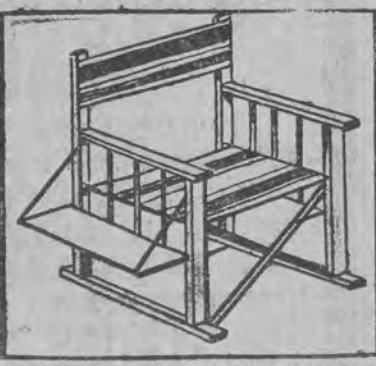

אמעריקאנער פאטעלען
פאר גארטען און פלאזשע
25.—

מאשינקעס
צום קאכען אין א גרויסען אויסוואהל
פון 14.40

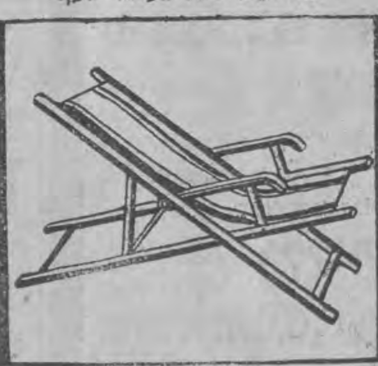

לעזשאקעס
פון ערשטקלאסיגען מאטעריאל, בעס-
טע אויספיהרונג פון —.16

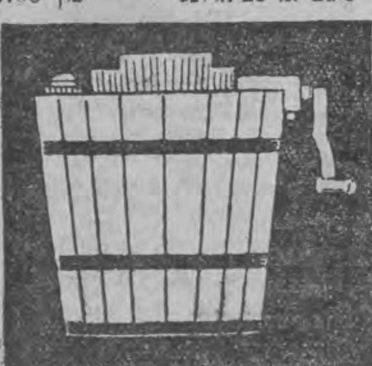

מאשינקעס צו לאדעס
ערשטקלאסיגע קוואליטעט אין פער-
שידענע גרויסען.

BENZOL motorowy, chemiczny i 90 % oraz **MIESZANKA BENZOLOWO-BENZYNOWA** — wszelkich frakcyj **NAJPRZEDNIEJSZEGO GATUNKU** **BENZYNA**

stanowiące najlepszy, najtańszy i najoszczędniejszy materjał pędny dla samochodów wszelkiego rodzaju

dostarcza w ładunkach cysternowych i beczkowych

Sp. Akc. „DRAGO" w Warszawie
ODDZIAŁ w ŁODZI

ul. Sienkiewicza 53 — Tel. 224-07 Składy: ul. 11 Listopada 105 — Tel. 145-38 Bocznica własna

קלאנג-קינא-טעאטער
LUNA

היינט און פאלגענדע טעג!
מייסטערווערק פון דער בערימטער פראדוקציע
METRO-GOLDWYN MAYER

„די נישט געצוימטע"
JEAN GRAWFORD

פרעכטיגע ליבעס-דראמע, וואס שפילט זיך אפ אין די לוקסוס-אפארטאמענטען פון ניו-יארק און
אין ווילדען אפריקע. אין די הויפטראלען די טולע רייצענדע און מיטרייסענדע מיט טעמפעראמענט
ווי אויך ERNEST TORRENCE, ROBERT MONTGOMERY, HOLMES HERBERT | אויסערן פראגראם: קלאנגגעזאנג און לאנדשאפטליכטען
אנהויב 6 א זייגער אווענד. | שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג. | פרייזען פון די פלעצער אויף אלע סעאנסען צו 1 זל., 1,50 און 2 זל.
שבת און זונטאג פון 12 ביז 3 א זייגער נאכמיטאג צו 50 גר. און 1 זל. | פרעמיע-קארטען זענען גילטיג צו 1 זל. אויף אלע סעאנסען.

קינא פריהער פלארא
ERA
זאווישא 22 (באלוט)
אנהויב 6 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 2 בייטאג
ספעציעלע צוגעפאסטע מוזיק, אויסגעפיהרט דורך
א פארשטארקטען סימפאנ. ארקעסטער
דער זאל איז מעכאניש ווענטילירט.

גרויסער דאפעלטער פראגראם! — היינט און פאלגענדע טעג! — גרויסער דאפעלטער פראגראם!

1) # אויף דער שוועל פון גליק
אדער די וועלכע פארקויפען זיך
אין די הויפטראלען: EWELINA HOLT, ELZA TEMARY, KOWAL-SAMBORSKI

2) # פונקט איבער דעם אות!
מיט Lili Romska Stefan Szwarc

קינא-טעאטער
BAJKA
רוג בושעווסקער, פראנטשישקאנער 31
צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 און 14.
פערשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער
אונטער דער לייטונג פון ה' לידאנער.
דער זאל איז מעכאניש ווענטילירט.

היינט און פאלגענדע טעג! ▲▲▲ גרויסער דאפעלטער שלאגער-פראגראם! ▲▲▲ היינט און פאלגענדע טעג!

1) MARLENA DIETRICH
אין גרויסען עראטישען מייסטערווערק א. נ.

2) 2-טע גרויסע פוילישע
פילם-פראדוקציע א. נ.
אין אויספירונג פון די בעסטע פוילישע ארטיסטען

„MASCOTTE" פרעמדע כלה
אין די איבריגע ראלען: Elza Tamara, Willy Forst
געגנב'עטער טאליזמאן.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.